

Europa-Kommissionen

Generaldirektorat for Erhvervspolitik

ENDELIG RAPPORT FRA EKSPERTGRUPPEN OM OVERDRAGELSE AF SMÅ OG MELLESTORE VIRKSOMHEDER

Maj 2002

Juridisk meddelelse

Dette projekt er gennemført i samarbejde med eksperter inden for virksomhedsoverdragelse (udpeget af medlemsstaterne) som led i "BEST-proceduren" under Europa-Kommissionens Generaldirektorat for Erhvervspolitik.

Selv om arbejdet er udført under ledelse af tjenestemænd fra Kommissionen, repræsenterer de synspunkter, der kommer til udtryk i dette dokument, ikke nødvendigvis Europa-Kommissionens opfattelse.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Yderligere oplysninger

Europa-Kommissionen

Generaldirektoratet for Erhvervspolitik

Direktorat B.1 Forbedring af støtteforanstaltningerne for erhvervslivet

B-1049 Bruxelles

Fax: +32-2-296 62 78

E-mail: Entr-Business-Support@cec.eu.int

http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/support_measures/transfer_business/index.htm

INDHOLD

EKSPERTGRUPPENS MEDLEMMER.....	5
RESUMÉ	6
1. INDLEDNING.....	9
2. BAGGRUND: VIRKSOMHEDSOVERDRAGELSERNES ART OG OMFANG	10
3. JURIDISKE FORANSTALTNINGER.....	14
3.1. Énmandsaktieselskab	14
3.2. Forenklede aktieselskaber samt administrativ og regnskabsmæssig forenkling.....	14
3.3. Ændring af interessentskaber og kommanditselskaber til aktieselskaber og omvendt.....	15
3.4. Interessentskabers og kommanditselskabers kontinuitet.....	15
3.4.1. Uenighed mellem samarbejdende virksomhedsejere.....	16
3.5. Yderligere forslag	16
3.5.1. Nye juridiske foranstaltninger	16
4. SKATTEMÆSSIGE FORANSTALTNINGER.....	17
4.1. Arve- og gaveafgifter.....	17
4.1.1. Virksomhedsoverdragelse til familiemedlemmer	17
4.1.2. Særlige regler for virksomheder	18
4.2. Virksomhedsoverdragelser til tredjemand.....	19
4.2.1. Foranstaltninger, der kan lette overdragelse af virksomheder til tredjemand	19
4.2.2. Skattelettelser på midler fra en overdragelse, som efterfølgende geninvesteres i en anden SMV	19
4.2.3. Lempelser ved førtidspensionering.....	19
4.3. Virksomhedsoverdragelser til medarbejdere	20
4.3.1. Særlige foranstaltninger, der letter overdragelser til medarbejderne.....	20
4.4. Yderligere forslag	20
4.4.1. Forbedret t samordning.....	20
4.4.2. Nye skattemæssige foranstaltninger	21
5. UNDERSTØTTENDE FORANSTALTNINGER.....	22
5.1. "Bløde" hjælpeforanstaltninger.....	22
5.1.1. Bevidsthed hos virksomhedsejerne.....	22

5.1.2.	Information	23
5.1.3.	Uddannelse og kurser.....	24
5.1.4.	Coaching/rådgivning.....	25
5.2.	Markedet for overdragelser.....	25
5.3.	Finansiering	27
5.4.	Yderligere forslag	28
5.4.1.	One-stop-shops for virksomhedsoverdragelser	28
5.4.2.	Start af ny virksomhed i forhold til virksomhedsoverdragelser	28
5.5.	Indikatorer.....	29
6.	ANALYSE AF DEN NUVÆRENDE SITUATION.....	30
6.1.	Juridiske og skattemæssige foranstaltninger	30
6.2.	Understøttende foranstaltninger.....	34
6.3.	Situationen på nationalt plan	34
7.	FREMTIDEN FOR VIRKSOMHEDSOVERDRAGELSER.....	42
8.	KONKLUSIONER	46
BILAG 1: YDERLIGERE STATISTIKKER OM VIRKSOMHEDSOVERDRAGELSER.....		48
BILAG 2: SAMMENLIGNENDE OVERSIGTER OVER JURIDISKE OG SKATTEMÆSSIGE FORANSTALTNINGER I MEDLEMSSTATERNE.....		51
BILAG 3: EKSEMPLER PÅ GOD PRAKSIS.....		62
1.	SKATTEMÆSSIGE FORANSTALTNINGER.....	63
1.1.	Arve- og gaveafgifter.....	63
1.2.	Virksomhedsoverdragelser til tredjemand.....	64
2.	UNDERSTØTTENDE FORANSTALTNINGER.....	65
2.1.	Information	65
2.2.	Almen og faglig uddannelse	67
2.3.	Coaching/rådgivning.....	69
2.4.	Markedet for virksomhedsoverdragelser	70
2.5.	Finansiering	73
BILAG 4: KOMMISSIONS HENSTILLING VEDRØRENDE OVERDRAGELSE AF SMÅ OG MELLEMSTORE VIRKSOMHEDER.....		76

EKSPERTGRUPPENS MEDLEMMER

Land	Navn	Organisation	E-mail
Belgien	Marc Roelands	Ministère des Classes moyennes et de l'Agriculture/Ministerie van Middenstand en Landbouw	
Danmark	Peter Dalkiær	TIC, Københavns amt	pda@tic.dk
Tyskland	Stefan Heidkamp	Junior Chamber Germany	hd@promac.de
	Oliver Jünger/ Elmar Rücker	Deutsche Ausgleichsbank	elmar.ruecker@ dtabruessel.de
	Anna Maria Heidenreich	Deutscher Industrie- und Handelskammertag DIHK	heidenreich.anna@ bruessel.dihk.de
	Dirk Palige	Zentralverband Deutsches Handwerk ZDH	palige@zdh-brussels.com
Grækenland	Dimitris Assimakopoulos	General Confederation of Small and Medium-sized Enterprises	oeze01@otenet.gr
Spanien	Fátima Mínguez Llorente	Dirección General de la PYME, Ministerio de Economía	fminguez@ipyme.org
Frankrig	Françoise Charbin	Agence pour la création d'entreprises APCE	charbin@apce.com
Italien	Carlo Spagnoli	Unioncamere - Unione Italiana delle Camere di Commercio	carlo.spagnoli@ unioncamere.it
	Toni Brunello	StudioCentroVeneto	toni.brunello@studio centroveneto.com
Luxembourg	Mr Charles Bassing	Chambre des Métiers du Grand- Duché de Luxembourg	charles.bassing@cdm.lu
Nederlandene	Robert van Engelenburg	Raad voor het Zelfstandig Ondernemerschap RZO	engelenburg@rzo.nl kommers@rzo.nl
	Joop Kommers		
Østrig	Christian Lettmayr/ Peter Voithofer	Österreichisches Institut für Gewerbe- und Handelsforschung	p.voithofer@ifgh.ac.at
Portugal	Luis Dias †	Instituto de Apoio às Pequenas e Médias Empresas e ao Investimento/Direcção de Políticas para a Inovação Empresarial IAPMEI / DRIE	
Finland	Kai Karsma	Ministry of Trade and Industry, Industries Department	kai.karsma@ktm.fi
Europa- Kommissionen	Kirsi Ekroth- Manssila	Generaldirektoratet for Erhvervspolitik	kirsi.ekroth- manssila@cec.eu.int

Gruppen mødtes seks gange under forsæde af Kommissionens repræsentant . Rapporten er baseret på eksperternes bidrag, som er blevet samlet af Kommissionen.

RESUMÉ

En virksomhedsoverdragelse forstås i forbindelse med denne rapport som overdragelse af ejendomsretten til en virksomhed til en anden person eller virksomhed, der sikrer den pågældende virksomheds fortsatte eksistens og kommercielle aktiviteter. Dette kan ske inden for familien, gennem management buy outs (salg til ledelse/medarbejdere uden for familien) samt salg til tredjemand eller eksisterende virksomheder, herunder overtagelser og fusioner.

Ekspertgruppen om overdragelse af små og mellemstore virksomheder (SMV'er) blev nedsat i november 2000 for at hjælpe Kommissionen med at overvåge gennemførelsen af henstillingen fra 1994 vedrørende overdragelse af små og mellemstore virksomheder. Gruppen har været central i Best-projektet om overdragelse af virksomheder og bestod af eksperter fra 12 medlemsstater. Dens opgaver bestod i at identificere nye juridiske og skattemæssige foranstaltninger samt understøttende foranstaltninger, der er gennemført siden 1998, hvor den første gennemgang blev foretaget, idet man vurderede de gennemførte foranstaltninger, analyserede tilbuddene om understøttende foranstaltninger og fremsatte forslag til yderligere foranstaltninger.

Ved kortlægningen af medlemsstaternes foranstaltninger fandt eksperterne, at:

- alle medlemsstater havde gennemført nogle foranstaltninger som svar på Kommissionens henstilling, men:
- der var overhovedet ikke gennemført foranstaltninger på mere end halvdelen af de potentielle indsatsområder
- hele 13 medlemsstater har særlige bestemmelser for arve- og gaveafgifter i forbindelse med virksomhedsoverdragelse
- 10 medlemsstater har truffet foranstaltninger med henblik på at lette overdragelsen til tredjemand, og
- på nogle områder har mere end to tredjedele af medlemsstaterne ikke gennemført nogen foranstaltninger.

Blandt de juridiske og skattemæssige anbefalinger identificerede ekspertgruppen følgende fem nøgleområder i forbindelse med virksomhedsoverdragelser:

- foranstaltninger, der kan lette overdragelse af virksomheder til tredjemand
- særlige foranstaltninger, der letter overdragelser til medarbejderne
- særlige bestemmelser for arve- og gaveafgifter ved virksomhedsoverdragelser
- lempelser i forbindelse med førtidspensionering
- skattelettelser på midler, som modtages ved en overdragelse, og som efterfølgende geninvesteres i en anden SMV.

Eksperterne understreger, at medlemsstaterne ved fremsættelse af forslag til ny lovgivning for virksomhedsoverdragelser, herunder skattemæssige foranstaltninger, skal sikre, at betingelserne for virksomhedsoverdragelser ikke forringes.

Der kan opnås støtte til virksomhedsoverdragelser fra mange forskellige instanser. Men støtten tilbydes ofte ikke på en struktureret måde og når dermed ikke nødvendigvis ud til målgruppen. Bevidstgørelse, information om den tilgængelige støtte, tilbud om specifikke kurser i virksomhedsoverdragelser, herunder virksomhedsoverdragelser som en del af pensum på iværksætteruddannelser, personlig rådgivning (coaching) og vejledning, indførelse af kontaktbørser for købere og sælgere af virksomheder samt tilvejebringelse af finansiering er vigtige midler med henblik på at lette og støtte overdragelsen af virksomheder. I rapporten fremhæves eksempler på god praksis fra forskellige medlemsstater på alle disse områder.

I henhold til eksperterne sker virksomhedsoverdragelser stadig meget ofte, når virksomhedsejeren går på pension, men antallet af overdragelser af personlige årsager er stigende, og stadig flere virksomhedsoverdragelser vil finde sted uden for familien til tredjemand. Der er mangel på sammenlignelige data om virksomhedsoverdragelser på europæisk plan, men på grundlag af nationale forskningsdata kan det beregnes, at omkring en tredjedel af virksomhederne vil skifte ejer i løbet af de kommende 10 år (mellem 25 og 40 % afhængig af medlemsstat). Dette svarer til gennemsnitlig mindst 610 000 SMV'er, der skifter ejer om året, heraf 300 000 SMV'er med ansatte (2,1 mio. arbejdspladser) og 310 000 SMV'er uden ansatte.

Dette betyder, at vi i de kommende år kan forudse en øget efterspørgsel på potentielle købere/ejere af SMV'er, hvilket kræver større fokus på motivering og uddannelse af disse.

Virksomhedsejernes værdier og synspunkter har ændret sig. Mens iværksætterne umiddelbart efter krigen selv opbyggede deres virksomheder, har de yngre iværksættere ikke nødvendigvis samme følelsesmæssige bånd til deres virksomheder. De er mere indstillet på at sælge deres virksomhed af personlige årsager, og de skifter ofte mellem at være selvstændige og ansatte, eller de kan etablere flere virksomheder efter hinanden (*serielle iværksættere*). Denne tendens imod hyppigere ejerskaber i løbet af en persons arbejdsliv kan føre til øget erhvervsdynamik og større fornyelse. Eftersom der er tendens til, at SMV-ejerne reducerer bestræbelserne på at udvikle og udvide deres virksomheder mange år, før de går på pension, kan den stærkere tendens i retning af overdragelser før pensionsalderen bidrage til at sikre, at et stort potentiale ikke går tabt, og at virksomhedernes værdi ikke begynder at falde.

Trods de individuelle forskelle medlemsstaterne imellem kan de samme tendenser iagttages i alle medlemsstater:

- virksomhedsoverdragelser får stigende politisk betydning på grund af det høje og stigende antal overdragelser i løbet af de kommende 10 år
- et stigende antal virksomhedsoverdragelser vil finde sted uden for familien til tredjemand
- et stigende antal iværksættere vil kun forblive i samme virksomhed i en kortere periode, ikke hele livet, og
- personlige beslutninger (førtidspensionering; ændring af profession, interesser eller i familiesituation osv.) samt ændrede konkurrenceforhold (ændrede markeder, nye produkter, nye distributionskanaler osv.) og ikke kun alder vil i stigende grad kunne udløse overdragelserne.

Med udgangspunkt i disse tendenser og udfordringer anbefaler ekspertgruppen:

- oprettelse af et "europæisk center for virksomhedsoverdragelser", der koordinerer og letter arbejdet på nationalt plan
- oprettelse af en europæisk database/kontaktbørs for sælgere og købere, idet man sammenkobler aktiviteterne i eksisterende nationale databaser og stimulerer oprettelsen af værtsdatabaser i lande, hvor sådanne endnu ikke eksisterer
- afholdelse af regelmæssige europæiske seminarer/møder/fora
- udvikling af alternative eller supplerende skræddersyede uddannelses- og ledelsesværktøjer
- programmer og forskning iværksat af det offentlige
- opstart af virksomhed og overdragelse af virksomheder skal have lige stor opmærksomhed.

Beslutningstagerne skal tænke langsigtet for at undgå unødvendige virksomhedslukninger og tilskynde til iværksætterånd, vækst og udvikling. Derfor opfordres Kommissionen til i tæt samarbejde med medlemsstaterne at udarbejde en detaljeret handlingsplan for, hvordan og hvornår ekspertgruppens anbefalinger vil blive gennemført.

1. INDLEDNING

I december 1994 vedtog Kommissionen en henstilling vedrørende overdragelse af små og mellemstore virksomheder¹. Heri peges der på lovgivningsmæssige foranstaltninger og støtteforanstaltninger, der kan lette virksomhedsoverdragelser. Henstillingen blev fulgt op af en meddelelse i marts 1998², hvori der rapporteres om medlemsstaternes fremskridt ved udgangen af december 1996.

Nærværende dokument skal danne grundlag for en opfølgning af Kommissionens meddelelse fra 1998 og er resultatet af arbejdet i ekspertgruppen om overdragelse af små og mellemstore virksomheder, der blev nedsat i november 2000.

Gruppen har følgende opgaver:

- at kontrollere og afslutte de foranstaltninger, som medlemsstaterne har gennemført, og som Kommissionen har samlet, og analysere den nuværende situation med hensyn til gennemførelsen af henstillingen fra 1994 og evaluere effektiviteten af de vigtigste foranstaltninger.
- at kontrollere foranstaltningerne vedrørende virksomhedsoverdragelser i støttedatabasen og identificere nye foranstaltninger i de deltagende lande (f.eks. bevidstgørelsesforanstaltninger, uddannelse, grænseoverskridende spørgsmål og kontaktbørser).
- at identificere god praksis blandt de foranstaltninger, som kan lægges ind i databasen over god praksis.
- at analysere udbuddet af understøttende foranstaltninger (hvem leverer dem i øjeblikket, hvilke kanaler er bedst egnede til at levere dem, kvaliteten af disse tjenester, dækning osv.).
- at diskutere og udarbejde mulige indikatorer for overvågning af udbuddet af understøttende foranstaltninger i medlemsstaterne og fremsætte forslag til statistisk arbejde.
- at fremkomme med synspunkter og anbefalinger om det igangværende arbejde samt mulige fremtidige skridt, der fører til en konkret handlingsplan.

¹ Kommissionens henstilling vedrørende overdragelse af små og mellemstore virksomheder, EFT L 385 af 31.12.1994, s. 14, og den tilhørende meddelelse med begrundelsen for henstillingen, EFT C 400 af 31.12.1994, s. 1.

² Meddelelse fra Kommissionen om overdragelse af små og mellemstore virksomheder, EFT C 93 af 28.3.1998, s. 2.

2. BAGGRUND: VIRKSOMHEDSOVERDRAGELSERNES ART OG OMFANG

En virksomhedsoverdragelse forstås i forbindelse med denne rapport som overdragelse af ejendomsretten til en virksomhed til en anden person eller virksomhed, der sikrer den pågældende virksomheds fortsatte eksistens og kommercielle aktiviteter. Dette kan ske inden for **familien**, gennem **management buy outs** (salg til ledelse/medarbejdere uden for familien) og **salg** til tredjemand eller eksisterende virksomheder, herunder overtagelser og fusioner.

I de fleste små og mellemstore virksomheder går overdragelsen af ejendomsretten hånd i hånd med overdragelsen af ledelsesfunktionen. For anpartsselskabers vedkommende kan overdragelsen af 51 % af anparterne betragtes som en virksomhedsoverdragelse. For aktieselskaber, der hovedsagelig er større virksomheder med adskillelse af ejendomsret og ledelsesfunktion, sker der ingen overdragelser af den type, som denne rapport omhandler, og de har andre kendetegn. I nogle tilfælde sælges eller overtages virksomhederne kun med henblik på anvendelse af bygningen eller lejemålet, mens de egentlige erhvervsaktiviteter ikke videreføres. Dette kan ikke betragtes som en overdragelse i denne rapports forstand. Endvidere kan det være umuligt at overdrage nogle virksomheder af en række årsager såsom ringe indtjeningsmuligheder eller konkurs. I andre tilfælde vil virksomhedsejerne foretrække at lukke snarere end at overdrage virksomheden, eller de kan være ude af stand til at finde en efterfølger (køber).

Virksomhedsoverdragelser udløses stadig meget ofte, fordi virksomhedsejeren går på pension. Men pensionering er kun en af årsagerne til virksomhedsoverdragelser. Årsagerne til tidlig overdragelse er personlige beslutninger (førtidspensionering, erhvervsskifte osv.), ændret konkurrencesituation (ændrede markeder, nye produkter, nye distributionskanaler osv.) eller hændelser (skilsmisse, sygdom, dødsfald osv.), som også spiller en væsentlig rolle.

I øjeblikket foreligger der kun få (pålidelige) oplysninger om overdragelser, og i de fleste tilfælde er de ikke indsamlet på et regelmæssigt (årligt) grundlag. Men fænomenets omfang og betydning for udviklingen af erhvervsstrukturen og beskæftigelsen kræver overvågning og regelmæssig evaluering af overdragelserne.

Af tabel 1 nedenfor fremgår det, at omkring 20 % af de selvstændige er over 55 år, varierende mellem 10 og 26 % afhængigt af medlemsstat. Det skal bemærkes, at denne tabel kun indeholder et overfladisk skøn over problemets omfang i EU's medlemsstater, idet det forudsættes, at mandlige og kvindelige iværksættere på 55 år eller derover vil gå på pension inden for de kommende 10 år. Det forudsættes ligeledes, at andelen af selvstændige, som arbejder, indtil de er over 65, vil forblive den samme som i 2000. Endvidere er pensionering kun en af årsagerne til virksomhedsoverdragelser. For Tyskland og Østrig skønnes det, at pensionering er baggrunden for omkring 42-43 % af alle virksomhedsoverdragelser. Eftersom disse data kun er gyldige under den forudsætning, at de forskellige årsager vejer lige tungt i alle medlemsstater, skal de fortolkes med den største forsigtighed.

Tabel 1: Selvstændiges aldersstruktur³

³ Eurostat, Fællesskabets arbejdsstyrkeundersøgelse 2000. Selvstændige efter aldersgruppe for NACE 1D: hovedafdeling C-K.

Land	Selvst. efter aldersgruppe (%)	
	15-54	55+
L	90,00	10,00
F	84,96	15,04
B	84,74	15,26
FIN	82,95	17,05
A	82,61	17,39
NL	82,53	17,47
IRL	82,42	17,58
I	82,15	17,85
EL	80,92	19,08
E	80,20	19,80
UK	78,16	21,84
P	77,67	22,33
D	76,35	23,65
DK	75,86	24,14
S	73,79	26,21
EU-15	80,24	19,76

De fire tabeller i bilag 1 indeholder nogle af de data, der anses for mest relevante i forbindelse med virksomhedsoverdragelser, men viser også manglen på sammenlignelige strategiske oplysninger.

På grundlag af de oplysninger, der kan udledes af forskellige nationale undersøgelser, vil omkring en tredjedel af virksomhederne skulle overdrages til nye ejere i løbet af de næste 10 år (mellem 25 % og 40 % afhængig af medlemsstat)⁴. Dette svarer til gennemsnitlig mindst 610 000 SMV'er, der skifter ejer om året, heraf 300 000 SMV'er med ansatte, (2,1 mio. arbejdspladser - idet man antager, at en SMV i gennemsnit har 7 ansatte), og 310 000 SMV'er uden ansatte⁵. Overdragelsesprocessen for en virksomhed er langvarig og forløber ikke altid glat. Generelt kan man identificere tre typer af problemer i forbindelse med forberedelsen af virksomhedsoverdragelser.

Den første **problemtype er psykologisk eller følelsesmæssigt**. Mange virksomhedsejere, navnlig dem, som har skabt og opbygget deres egen virksomhed over en årrække, vil meget nødig give slip og forberede overdragelsen af virksomheden. Overførslen af knowhow og kvalifikationer sker meget sent, hvis overhovedet. Resultatet er, at overdragelsen ofte ikke er tilstrækkelig velforberedt. Det er ikke kun et spørgsmål, der vedrører ejeren, som overdrager virksomheden, men påvirker og begrænser også forberedelsestiden for køberen eller efterfølgeren eller deres nærmeste samarbejdspartnere.

Der har været mange diskussioner om de forskellige foranstaltninger, der kan anvendes ved virksomhedsoverdragelser, samt de skattemæssige og juridiske problemer, der spiller ind. Men der findes fortsat mange usynlige, "bløde" eller følelsesmæssige problemer, der kan spille en vigtig rolle ved overdragelser, navnlig i forbindelse med familievirksomheder.

Den manglende planlægning og åbenhed kan have ret dramatiske og alvorlige konsekvenser for virksomhedens videreførelse i uventede situationer (sygdom, ulykke, dødsfald). Dette gælder navnlig små virksomheder, hvor virksomhedsejeren

⁴ De tilgængelige data findes i bilag 1.

⁵ Enterprises in Europe, 6th report, 2001.

har haft hele ansvaret for virksomheden, og der kun findes begrænsede planer for virksomhedens fremtid. Der kan også være problemer, hvis både overdrageren og efterfølgeren har ansvaret.

Den anden problemtype vedrører **kompleksiteten af virksomhedsoverdragelsesprocessen** og det forhold, at virksomhedsejeren ikke har erfaring i eller viden om at håndtere situationen. Virksomhedsejeren ved ikke nødvendigvis, hvem vedkommende skal kontakte for at få hjælp eller finde oplysninger.

Spørgsmål vedrørende overdragelse af viden er blandt de problemer, som virksomhedsejere frygter (navnlig de nuværende ejere). Hvordan skal de overdrage ejerens uformulerede viden til næste generation? Endvidere opfattes overdragelsen af netværk eller forbindelser samt modviljen mod at dele ledelsesbeføjelserne og presset med henblik på at videreføre en vellykket ledelse af virksomheden ofte som potentielle problemer i en overdragelsessituation.

Den tredje type hindring stammer fra den **nationale lovgivning**, navnlig selskabsret, beskatning og administrative formaliteter. Eksempler på problemer af denne art er høje arve- og gaveafgifter, finansiering, problemer, der hindrer ændringer af virksomhedens juridiske form, når man forbereder sig på overdragelsen, samt problemer, der hindrer videreførelsen af partnerskaber, når den ene partner dør eller går på pension.

Udfordringerne i forbindelse med en virksomhedsoverdragelse afhænger også af virksomhedens størrelse. Overdragelsen af en større virksomhed indebærer ofte en risiko for tab af mange arbejdspladser. Når overdragelsen af en mindre virksomhed slår fejl, går færre arbejdspladser tabt. Man må huske på, at **86 % af de 9,1 mio. virksomheder med ansatte i EU har under 10 ansatte**⁶.

Virksomhedens størrelse afspejler ligeledes dens indfaldsvinkel til problemer i forbindelse med virksomhedsoverdragelser. Ejere af **store virksomheder** kan i dag lettere og oftere få bistand af specialister, der kan komme med skræddersyede forslag vedrørende de forskellige aspekter af overdragelsesprocessen (juridiske, skattemæssige og ledelsesmæssige spørgsmål). De store virksomheder synes at tage mindre hensyn til de personlige og psykologiske aspekter, fordi de ofte overhales - eller overvældes - af omfanget af de økonomiske og økonomiske følger af overdragelsen. Alligevel bør man tage stilling til disse spørgsmål, og det er vigtigt at bevidstgøre ejerne om betydningen af at planlægge videreførelsen af virksomheden.

I større virksomheder er ansvaret for forvaltningen af videreførelsen ofte overdraget til udvalgte ledere som led i en integreret og normal proces med fremsynet ledelse og fremtidsplanlægning. I sådanne virksomheder opfattes overdragelsen som en af ændringsprocesserne i virksomhedens liv. Den opfattes dermed som en del af virksomhedens drift og forvaltes inden for rammerne af et projekt (eller flere mere eller mindre integrerede projekter).

Ejere af små virksomheder er oftere ikke opmærksomme på problemet med deres virksomheds kontinuitet. De betragter normalt deres virksomhed som en "del" af sig

⁶ Enterprises in Europe, 6th report, 2001.

selv. Eftersom de har meget travlt med at leve fra dag til dag, kan - eller vil - de normalt ikke sørge for at planlægge ejerskiftet for deres virksomhed. Nærmere betegnet tænker de ikke fremad i form af en struktureret plan eller projekt, fordi de ikke altid er klar over den centrale betydning af dette.

Dette psykologiske problem er meget betydningsfuldt, fordi det hindrer ejerne i at tage det første skridt. Det første skridt består i at blive opmærksom på problemet. Derefter kan de systematisk analysere situationen med henblik på at planlægge overdragelsen af og kontinuiteten i deres virksomhed ved hjælp af de rette værktøjer.

I denne rapport vil vi forsøge at tage nogle af ovenstående problemer op og komme med nogle løsningsforslag.

Problem: Manglen på sammenlignelige data for virksomhedsoverdragelser på europæisk plan.

Mulig løsning: Fremover bør virksomhedsregistrene i medlemsstaterne levere årlige data om virksomhedsoverdragelser, der gør det muligt at foretage en detaljeret analyse af enkelte regioner og brancher, og de skal ligeledes indeholde oplysninger om kendetegnene ved de gennemførte overdragelser. I mellemtiden er politikerne nødt til at tage udgangspunkt i temaundersøgelser for at få nøjagtige oplysninger om antallet af overdragelser, planlagte og gennemførte, kendetegnene ved overdragelserne og de dermed forbundne problemer.

Foreslåede indikatorer: Følgende indikatorer foreslås til overvågning af virksomhedsoverdragelser. De vil også kunne danne grundlag for en evaluering af overdragelsesprocesserne og udformningen af hensigtsmæssige politikker. Ideelt set vil disse indikatorer skulle foreligge på årsbasis:

- aldersstruktur for SMV-ejere efter virksomhedens størrelsesklasse
- antal virksomhedsoverdragelser efter sektor (NACE 1D, hovedafdeling C-K)
- antal virksomhedsoverdragelser efter størrelsesklasse
- antal nystartede virksomheder
- antal virksomhedslukninger
- virksomhedens alder ved overdragelsen
- overdragelsestype (familie, medarbejdere, tredjemand)
- overdragelsens form (arv, gave, salg, fusion osv.)
- årsag til overdragelsen (pensionering, ulykke, andre årsager)
- ejerperiode (serielle iværksættere)

Følgende indikatorer kan ikke leveres uden specifik forskning og/eller undersøgelser og må derfor udarbejdes mindre hyppigt, f.eks. hvert femte år:

- antal SMV-ejere, der planlægger en virksomhedsoverdragelse (inden for de kommende fem eller 10 år)
- antal SMV-ejere over 50 år, der ikke planlægger en virksomhedsoverdragelse (inden for de kommende fem eller 10 år)
- antal arbejdspladser, der berøres af planlagte overdragelser
- gennemsnitligt tidspunkt, hvor SMV-ejerne begyndte at planlægge overdragelsen
- vellykkede og mislykkede overdragelser
- årsager til mislykkede overdragelser.

3. JURIDISKE FORANSTALTNINGER

Rapportens afsnit 3 og 4 indeholder en oversigt over de vigtigste juridiske, skattemæssige og administrative foranstaltninger, som medlemsstaterne har gennemført siden 1998 som reaktion på Kommissionens henstilling fra 1994. De er baseret på de svar, man modtog fra medlemsstaterne i sommeren 2000. Informationerne vedrørende de 12 medlemsstater, der har deltaget i ekspertgruppen, er blevet ajourført i løbet af arbejdsprocessen. Sammenfattende tabeller over alle de rapporterede ændringer findes i bilag 2 til denne rapport. Ændringer, der er gennemført siden 1998, hvor den seneste gennemgang⁷ blev foretaget, er markeret med fede typer.

3.1. Énmandsaktieselskab

Henstillingens artikel 4, litra c): Medlemsstaterne opfordres til at gøre det muligt at stifte et aktieselskab med kun én selskabsdeltager.

Spanien, Frankrig, Italien og Det Forenede Kongerige har reduceret det mindste antal medlemmer, der kræves for at danne et aktieselskab, til et enkelt.

3.2. Forenklede aktieselskaber samt administrativ og regnskabsmæssig forenkling

Henstillingens artikel 4, litra b): Medlemsstaterne opfordres til at give de små og mellemstore virksomheder mulighed for at etablere sig i form af et aktieselskab, der kun har et meget begrænset antal aktionærer, og hvis oprettelse og ledelse er enklere.

I Tyskland er "*kleine Aktiengesellschaft*" et aktieselskab med et begrænset antal aktionærer. Det er imidlertid ikke et lille selskab i betydningen lille omsætning eller et begrænset antal medarbejdere, hvilket man ofte tror. Så længe man har kendskab til alle aktionærer, er der mulighed for mange forenklinger, f.eks. indkaldelse til aktionærmøde ved anbefalet brev i stedet for ved offentlig annoncering. I lighed med alle andre aktieselskaber kan et "*kleine Aktiengesellschaft*" oprettes med kun en enkelt aktionær. Det mindste kapitalkrav til dannelse af et selskab er 50 000 EUR. På registreringstidspunktet behøver det kontante bidrag kun at udgøre halvdelen af beløbet.

I Danmark er der ikke noget krav om, at et anpartsselskab skal have en bestyrelse, og der findes ingen krav med hensyn til direktions- og bestyrelsesmedlemmernes nationalitet. Et anpartsselskab med en enkelt anpartshaver behøver ikke afholde årlige generalforsamlinger, hvis virksomheden ikke har en bestyrelse.

I Nederlandene kræves det ikke længere, at SMV'er har et tilsynsråd, og man har også indført forenklede regnskabsformularer og forenklede revisionsbestemmelser.

⁷ Meddelelse fra Kommissionen om overdragelse af små og mellemstore virksomheder, EFT C 93 af 28.3.1998, s. 2.

I Det Forenede Kongerige har man lempet den lovgivningsmæssige byrde på de små aktieselskaber ved at lempe nogle af bestemmelserne i virksomhedslovgivningen, der ellers ville være gældende. Små virksomheder har således tilladelse til at indsende forenkledede regnskaber og kan fritages fra revisionskravet. Der findes også bestemmelser, der giver mulighed for at dispensere fra kravet om en årlig generalforsamling.

3.3. Ændring af interessentskaber og kommanditselskaber til aktieselskaber og omvendt

Henstillingens artikel 4, litra a), d) og e): Medlemsstaterne opfordres til a) at sørge for, at virksomhederne har ret til omdannelse og dermed mulighed for at overgå fra én retlig status til en anden uden at skulle opløse virksomheden eller oprette en ny enhed, d) i forbindelse med beskatning af transaktioner, der har til formål at adskille administrative beføjelser og ejendomsret til virksomheden, at anerkende den økonomiske nødvendighed af de retlige transaktioner og e) at anvende princippet om skattemæssig neutralitet ved transaktioner i forbindelse med overdragelse, såsom tilførsel af aktiver, fusion, spaltning og ombytning af kapitalandele. Reglen om skattemæssig neutralitet bør ligeledes gælde for stempelafgifter, registreringsafgifter og andre lignende afgifter.

Belgien, Danmark og Nederlandene har indført muligheden for at ændre retlig status i deres lovgivning.

Fra 2001 er det i Nederlandene muligt at overgå fra aktieselskab til enkeltmandsvirksomhed uden at skulle betale selskabsskat.

I Italien er det nu muligt at skifte status fra interessentskab eller kommanditselskab til aktieselskab, men ikke omvendt.

I Sverige er det også muligt at skifte retlig status under forudsætning af, at betingelserne skattelovgivningen er opfyldt. Sverige har imidlertid ikke nogen specifik lovgivning vedrørende ændring af retlig status som sådan.

3.4. Interessentskabers og kommanditskabers kontinuitet

Henstillingens artikel 5: Medlemsstaterne opfordres til a) at anvende princippet om et interessentskabs og et kommanditskabs kontinuitet ved en selskabsdeltagers død, b) at indføre en bestemmelse, hvorefter selskabskontrakten har forrang frem for en selskabsdeltagers ensidige dispositioner, c) at drage omsorg for, at familieretten, arveretten og i særdeleshed reglen om enstemmighed i forbindelse med beslutninger, der træffes som led i sameje, ikke kan bringe virksomhedens kontinuitet i fare, og d) at drage omsorg for, at [udbetalingen] af afdødes andel ikke kan bringe virksomhedens overlevelse i fare.

Danmark og Tyskland har indført det juridiske kontinuitetsprincip for interessentskaber og kommanditselskaber i deres lovgivning.

For at forbedre interessentskabers og kommanditskabers kontinuitet har man i Belgien indført systemet med et "bureau d'administration/administratiekantoor". Dette giver virksomheden mulighed for at få sine andele "certificeret" og giver mulighed for en opdeling af andelshavernes

rettigheder. Andelshavere, der ikke ønsker at deltage i virksomhedens ledelse, kan få et certifikat i stedet for deres andel. Med dette certifikat er de stadig berettiget til dividende.

3.4.1. Uenighed mellem samarbejdende virksomhedsejere

Uenighed mellem samarbejdende iværksættere forekommer ret ofte i forbindelse med overdragelsen og udgør en mulig trussel mod virksomhedens overlevelse. Man skal derfor være opmærksom på at finde løsninger på uenighed mellem samarbejdende virksomhedsejere, der opstår i forbindelse med virksomhedsoverdragelser.

I Italien kan uenighed mellem samarbejdende virksomhedsejere løses gennem kurser, hvor ældre og yngre andelshavere fra forskellige familievirksomheder mødes i blandede grupper med henblik på en fokuseret konfrontation. De mødes først i små parallelle undergrupper, der er sammensat på en sådan måde, at medlemmer af samme familievirksomhed ikke er i samme gruppe. Deltagerne opfordres desuden til at bytte roller, fra senior til junior og omvendt. Derefter mødes de igen for at drøfte deres konklusioner. Deltagerne giver normalt udtryk for, at de gennem sådanne erfaringer pludselig forstår deres slægtninges synspunkter som aldrig før, formentlig fordi de føler sig mindre underlagt de følelsesmæssige bånd. Eftersom de begynder at tænke mere rationelt, lærer de af de positive erfaringer, som deres kolleger har fået gennem dialogen, eller ved at dele virksomhedens aktiver samtidig med, at dens livskraft bevares. Dette har vist sig at være en meget effektiv metode til at få andelshaverne til at skifte mening og overveje andre løsninger.

Hvis andelshaverne i Nederlandene er ude af stand til at finde en løsning på deres problemer i gensidig forståelse, kan konflikten løses ved domstolene. En andelshaver, hvis adfærd er ødelæggende for virksomheden, kan tvinges til at sælge sine andele til de øvrige andelshavere, eller hvis de andre andelshaverne behandler en andelshaver uretfærdigt, vil retten kræve, at de køber den pågældendes andele, når deres værdi er fastslået. Truslen om, at retsvæsenet skal involveres, er i mange tilfælde nok til, at parterne finder en løsning på konflikten indbyrdes.

3.5. Yderligere forslag

3.5.1. Nye juridiske foranstaltninger

Når medlemsstaterne fremsætter forslag til ny lovgivning om virksomhedsoverdragelser, skal de sikre, at disse foranstaltninger ikke forringer betingelserne for virksomhedsoverdragelser.

4. SKATTEMÆSSIGE FORANSTALTNINGER⁸

4.1. Arve- og gaveafgifter

Henstillingens artikel 6: Medlemsstaterne opfordres til at a) lempe beskatningen af strengt erhvervmæssige aktiver i tilfælde af overdragelse ved gavedisposition eller arv inkl. arve-, gave- og registreringsafgifter under forudsætning af en troværdig videreførelse i en bestemt minimumsperiode, b) give arvingerne mulighed for ratevis eller udskudt betaling af gave- eller arveafgifter og indrømme dem rentefritagelse, c) drage omsorg for, at den skattemæssige vurdering af virksomheden kan foretages under hensyntagen til udviklingen i dens værdi indtil nogle måneder efter virksomhedsejerens død.

4.1.1. Virksomhedsoverdragelse til familiemedlemmer

I Grækenland er overdragelse af enkeltmandsvirksomheder, andele af enkeltmandsvirksomheder eller interessentskaber til virksomhedsejerens ægtefælle eller børn på grund af pensionering skattefri fra 1. januar 2001. (Se eksempel 1 på god praksis).

I Spanien kan der i visse tilfælde indrømmes et 95 % nedslag i det skattepligtige beløb ved overdragelse af en enkeltmandsvirksomhed, et interessentskab eller andele i selskaber ved overdragelse på grund af dødsfald eller mellem levende personer under forudsætning af, at gavemodtageren beholder det overdragede i 10 år og er berettiget til fritagelse for arveafgift i samme tidsrum (sidstnævnte gælder ved overdragelse mellem levende personer). (Se eksempel 2 på god praksis)

I Irland er den højeste arveafgift sænket til 20 %.

I Frankrig har man øget skattefritagelsen fra 50 300 EUR til 76 220 EUR for overdragelser mellem ægtefæller.

I Italien er arve- og gaveafgifter afskaffet helt. Der skal ikke længere betales arveafgift på arvet ejendom, uanset værdi og slægtskabet mellem de involverede. (Se eksempel 3 på god praksis)

I Luxembourg gives der skattefradrag på 37 200 EUR for interessentskaber og kommanditselskaber og anpartsselskaber på lån, der optages med henblik på at betale arvinger, der ikke er interesserede i at deltage i virksomhedens drift (kontant udligningsbeløb).

I Nederlandene er det muligt at foretage overdragelser inden for familien uden skattemæssige konsekvenser for indkomstbeskatningen. Dette kaldes for "stille overdragelse". De væsentligste betingelser er, at den pågældende part skal have været medejer af virksomheden i mindst tre år og accepterer overdragerens vurdering af balanceværdien. Virksomhedsejeren skal også være mindst 55 år gammel eller være ude af stand til at arbejde i 45 % af tiden eller mere. Virksomheden kan overdrages helt eller delvis (virksomheden kan ejes sammen med arvingerne) og skal overdrages til et

⁸ Mere detaljerede beskrivelser af eksempler på god praksis findes i bilag 3.

eller flere (børne)børn eller deres ægtefæller. Hvis virksomhedsejeren dør, kan overdragelsen til enken/enkemanden eller en eller flere af arvingerne ligeledes ske ved "stille overdragelse". I dette tilfælde skal der indsendes en skriftlig ansøgning til skattevæsenet. Hvad angår arve- og gaveafgifter er man i færd med at indføre et fradrag på mindst 460 000 EUR uden betingelser ved arveoverdragelse mellem partnere i 2002.

4.1.2. Særlige regler for virksomheder

I Belgien har man i Flandern sænket arveafgiften yderligere fra 3 % til 0 %. I regionerne Wallonien og Bruxelles er arveafgiften sat ned til 3 %. Ved forbundsloven af 1998 blev gaveafgiften sat ned til 3 %. (Se eksempel 4 på god praksis.)

I Spanien har man taget et skridt fremad i kampen mod svig i forbindelse med virksomhedsoverdragelser, hvilket forekommer, når erhvervsaktiviteten ophører som følge af akkumuleret gæld, og virksomheden derefter videreføres gennem et ejerskifte, hvorved gældsforpligtelsen overlades til dem, der driver virksomheden videre. I en kendelse fra højesteret dateret 15. august 2000 fastslås det, at de skattemæssige forpligtelser, der opstår som følge af overdragelse af udøvelsen af erhvervsaktiviteter og gennemførelsen af transaktioner, er subsidiære snarere end solidariske. Dette er en ændring af skattevæsenets praksis, som i forbindelse med inddrivelse af gæld og fordringer fra fysiske personers, virksomheders og juridiske personers udøvelse af erhvervstransaktioner og -aktiviteter gav mulighed for at gøre fordringen gældende over for de nye ejere.

I Frankrig er gaveafgiften ved virksomhedsoverdragelser nedsat med 50 %, hvis gavegiveren er under 65 år gammel, og med 30 %, hvis gavegiveren er ældre end 65 år. I forbindelse med arveafgiften er der under visse omstændigheder mulighed for en 50 % nedsættelse af vurderingsværdien ved uforberedte overdragelser.

I Det Forenede Kongerige har man forhøjet grænsen for skattepligtige aktiver til 234 000 GBP (~390 000 EUR).

I Nederlandene gives der et 30 % nedslag i værdien på alle erhvervsaktiver før skat. Betalingen kan udsættes i mere end 10 år, uden at der tilskrives renter. Værdien af offentlige licenser såsom kvoter er helt fritaget. Under visse omstændigheder er der også mulighed for en fuldstændig fritagelse for betaling af indkomstskat på kapitalgevinster. En yderligere vigtig forbedring består i, at vurderingen af virksomheden finder sted, mens denne er i aktiv drift i stedet for på datoen for ejerens død.

I Østrig indrømmes der en fritagelse fra arve- og gaveafgift på 363 365 EUR, hvis en andel af en hel virksomhed eller en andel på mere end 25 % overdrages ved ejerens død eller i form af en gave.

I Finland opkræves der ikke gaveafgift, når der er tale om en afståelsessum på mere end 50 % af markedsværdien. Når en skatteyder sælger en andel af et interessentskab eller kommanditselskab eller aktier i et selskab til en nær slægtning, der giver ejendomsret til mindst 10 % af virksomheden, er kapitalgevinsten skattefri. Der er også mulighed for fuldstændig fritagelse

for arve- og gaveafgifter, hvis virksomhedens fortsatte eksistens og arbejdspladserne er i fare.

I Sverige giver reglerne mulighed for at vurdere erhvervsaktiverne til 30 % af deres nettoværdi med henblik på beregning af arve- og gaveafgifter.

4.2. Virksomhedsoverdragelser til tredjemand

Henstillingens artikel 7, litra a): Medlemsstaterne opfordres til at undlade beskatning af i hvert fald en del af salgsudbytte eller kapitalvinding hidrørende fra en virksomheds aktiver i tilfælde af salg, især når ejeren har nået en alder af 55 år [og] tilskynde skattemæssigt til reinvestering af indtægt fra salg af en virksomhed i en anden ikke-børsnoteret virksomhed.

4.2.1. Foranstaltninger, der kan lette overdragelse af virksomheder til tredjemand

I Belgien gælder de reducerede satser for arveafgifter, som omtales i afsnit 4.1.2, også for tredjemand.

I Tyskland har man indført en progressiv beskatning gennem en såkaldt "1/5 metode". Dette betyder, at kapitalvindingskatten beregnes som fem gange forskellen mellem skatten på indtægten uden kapitalvinding og skatten på indtægten plus en femtedel af kapitalvindingen. I Tyskland har man ligeledes genindført "medejer-bevillingen" (Mitunternehmer-Erlass) i 2000 (indført første gang 1979, afskaffet i 1999). Denne bevilling giver personligt ejede virksomheder (omkring 80 % af alle tyske virksomheder) mulighed for at overføre aktiver mellem selskabets egenkapital og kapital, som ejes af de enkelte partnere, men som virksomheden kan benytte uden skattemæssige konsekvenser, f.eks. når man forbereder sig på en virksomhedsoverdragelse.

I Nederlandene har det siden 2001 været muligt at overdrage virksomheden til en efterfølger også uden for familien ved såkaldt *stille overdragelse* (se 4.1.1), dvs. uden skattemæssige konsekvenser på indkomstskatten. (Se eksempel 5 på god praksis.)

4.2.2. Skattelettelser på midler fra en overdragelse, som efterfølgende geninvesteres i en anden SMV

I Belgien gives der skattelettelser på visse betingelser. I Spanien gives der udsættelse på skattebetalingen, hvis der overdrages en andel på mere end 5 %. I Italien er beskatningen af kapitalvinding sat ned til 19 %.

4.2.3. Lempelser ved førtidspensionering

I Danmark er det muligt at indsætte skattepligtigt overskud fra salg af virksomhed på en *pensionsopsparingskonto*. Indbetalingen er begrænset til 2 mio. DKK (~268 000 EUR), og pensionsopspareren opnår fuldt skattefradrag for indbetalingen i indbetalingsåret. (Se eksempel 6 på god praksis.)

I Tyskland kan virksomhedsejere på 55 år eller derover anmode om at få halveret skatteprocenten på indtægter ved salg af virksomheden, når de går på pension (dvs. kun en gang i livet). I Tyskland er fradraget ved førtidspensionering også hævet til 51 200 EUR.

I Det Forenede Kongerige erstattes skattefritagelsen ved pensionering med en skattelettelse, hvorved den procentdel af gevinsten, der pålægges kapitalvindingskat, falder med det tidsrum, man har ejet aktivet. Ved erhvervsaktiver beskattes kun 25 % af gevinsten, når man har ejet dem i fire år.

4.3. Virksomhedsoverdragelser til medarbejdere

Henstillingens artikel 7, litra b): Medlemsstaterne opfordres til at lette lønmodtagernes overtagelse af virksomheden i skattemæssig henseende gennem en lempelse af kapitalvindingskatten i forbindelse med overdragelse af andele til lønmodtagerne gennem fritagelse for registreringsafgifter [og] gennem skattemæssige fordele.

4.3.1. Særlige foranstaltninger, der letter overdragelser til medarbejderne

I Belgien findes der et system til fremme af aktieoptioner. Efter indførelsen af dette fordelagtige skattesystem ændrede man reglerne for bidrag til socialsikringsordninger. Tidligere blev aktieoptioner betragtet som en del af lønnen, og der skulle betales socialsikringsbidrag af optionerne. I henhold til den nye generelle bestemmelse behandles aktieoptioner ikke som en del af lønnen.

I Danmark ydes der et ekstraordinært skattefradrag i 10 år for renteudgifter i forbindelse med en medarbejders aktiekøb i en virksomhed. Renteudgifterne kan trækkes fra med samme skatteprocent som lønnen ved hjælp af en særlig beregningsmetode.

I Nederlandene er det ligeledes muligt at overdrage virksomheden til medarbejderne uden konsekvenser for indkomstskatten. Betingelserne er de samme som ved overdragelser mellem familiemedlemmer, som forklares i afsnit 4.1.1.

I Portugal gives der kun skattelempelser ved overdragelser til medarbejdere i forbindelse med en retlig inddrivelsesproces over for en virksomhed, der er i vanskeligheder eller er gået i betalingsstandsning, og hvor medarbejderne har en fordring på virksomheden.

4.4. Yderligere forslag

4.4.1. Forbedret t samordning

Problem: De offentlige myndigheder skal være mere opmærksomme på betydningen af virksomhedsoverdragelser og de dermed forbundne problemer. Arve- og gaveafgifter samt indkomstskat er fortsat væsentlige faktorer, der påvirker virksomhedsoverdragelserne. Ikke kun satserne, men også beskatningsprocedurer og -strukturer har betydning for virksomhedsoverdragelserne. Det er vigtigt, at medlemsstaterne foretager en hyppig udveksling af erfaringer om deres nationale praksis. De skal blive bedre til at samordne deres bestræbelser med de forskellige parter, der er involveret i virksomhedsoverdragelserne.

Mulig løsning: Skatteeksperter og juridiske eksperter fra forskellige medlemsstater bør samles regelmæssigt for at lære af eksempler på god praksis.

4.4.2. Nye skattemæssige foranstaltninger

Når medlemsstaterne foreslår ny skattelovgivning, navnlig vedrørende arve- og gaveafgifter samt indkomstskat, skal de sikre, at disse foranstaltninger ikke forringer vilkårene for virksomhedsoverdragelser.

5. UNDERSTØTTENDE FORANSTALTNINGER

Overdragelsen af en virksomhed inden for familien eller salg til tredjemand er normalt en begivenhed, der kun forekommer én gang i livet, og som ejeren kun har begrænset eller slet ingen erfaring med. Det er et kompliceret anliggende, der involverer mange interesser og parter, hvilket kræver ekspertise på en række forskellige områder. Der er adgang til forskellige former for støtte fra mange forskellige instanser på forskellige områder: banker, revisorer, handelskamre, skatteeksperter, advokater, notarer, specialister og konsulenter i fusioner og opkøb. Overdragere og efterfølgere får ikke desto mindre ikke altid tilstrækkelige oplysninger, uddannelse og vejledning i overdragelsesprocessen for en virksomhed. En vellykket overdragelse kan imidlertid bevare fem arbejdspladser i gennemsnit, mens en nystartet virksomhed i gennemsnittet kun skaber to arbejdspladser⁹.

I de følgende afsnit fremlægges nogle eksempler på god praksis. For en tilbundsående beskrivelse af foranstaltningerne henvises til bilag 3.

5.1. "Bløde" hjælpeforanstaltninger

5.1.1. *Bevidsthed hos virksomhedsejerne*

En af grundene til fejlslagne overdragelser eller en faktor, der kan forårsage store problemer i overdragelsesprocessen, er, at planlægningen af overdragelsen af ejerskabet er startet for sent. Eksperter på området (rådgivere, konsulenter) nævner ofte, at den nødvendige forberedelsesperiode kan være mellem fem og 10 år. Hvis forberedelsen og planlægningen også omfatter oplæring af en mulig efterfølger, kan det være nødvendigt med en endnu længere periode.

Navnlig i tilfælde, hvor overdragelsen sker på grund af pensionering eller af personlige årsager, skal virksomhedsejerne være opmærksomme på konsekvenserne og den tid, der er nødvendig for overdragelsesprocessen, så de kan komme i gang med forberedelserne i tide. Eftersom man kan gå ud fra, at overdragelser på grund af uheldige hændelser sker oftere, når virksomhedsejerne er over en vis alder (f.eks. 50 år og derover), kan man anføre, at selv i disse tilfælde kan planlægningen af overdragelsen forbedres, hvis virksomhedsejerne er tilstrækkeligt opmærksomme på mulighederne for overdragelser.

I Nederlandene rådes virksomhedsejerne kraftigt til at udarbejde et "virksomheds-testamente", hvor ejeren kort nedfælder de vigtigste praktiske (nøgler, bankkonti osv.) og strategiske (samarbejde, vækststrategi, aftaler osv.) oplysninger om virksomheden til brug i tilfælde af pludselige hændelser (sygdom, ulykke, dødsfald). På denne måde står efterfølgeren bedre forberedt til at videreføre virksomheden.

I Østrig retter præsidenten for den pågældende delstats erhvervskammer skriftlig henvendelse til virksomhedsejere, når de fylder 50. De rådes til at forberede overdragelsen af deres virksomhed og gøre brug af de forskellige tjenester (information, rådgivning, kontaktbørs), som tilbydes af

⁹ Kilde: MEDEF (Mouvement des Entreprises de France), ACFCI (Assemblée des Chambres Françaises de Commerce et Industrie) og CRA (Club des Cédants et Repreneurs d'Affaires): handlingsplan 1999.

erhvervskammeret og andre institutioner. Selvom denne tjeneste er en god idé, anvendes den imidlertid kun regelmæssigt i nogle af de regionale erhvervskamre.

Problem: Virksomhedsejerne er meget ofte uvillige til at overveje overdragelsen af deres virksomhed. De har et kort fremtidsperspektiv, mangler planlægning og egenkapitalfinansiering, og de er ikke interesseret i en åben drøftelse af spørgsmålene. Indtil problemerne med virksomhedsoverdragelser får dækning i massemedierne, vil virksomhedsejerne ikke føle, at det haster med at finde en løsning på dem.

Mulige løsninger:

- gennemførelse af bredt anlagte bevidsthedsskabende begivenheder eller kampagner
- udvikling af standardværktøjer og instrumenter, der kan hjælpe virksomhedsejerne med at analysere virksomhedens situation og gennemføre de nødvendige foranstaltninger.

5.1.2. Information

Når virksomhedsejeren er blevet gjort opmærksom på problemet, skal vedkommende have nogle oplysninger, hvor man understreger betydningen af en grundig planlægning af overdragelses-/overtagelsesproceduren. Disse oplysninger skal give virksomhedsejeren et overblik over, hvilken type specifik rådgivning der findes, og hvor man kan få adgang til den. Større banker og forskellige revisionsfirmaer afholder normalt denne form for informationsmøder, der har til formål at sikre bedre virksomhedsoverdragelser/overtagelser.

I Tyskland har handels- og erhvervskammeret (Industrie- und Handelskammer, IHK) i Erfurt oprettet et kontor med *one-stop-shop for virksomhedsejere i overdragelsesfasen*. (Se eksempel 7 på god praksis.)

“Nexxt”-initiativet for virksomhedsoverdragelser er et projekt, der gennemføres af det tyske økonomi- og teknologiministerium i samarbejde med en række organisationer og banker. Det er en handlingsplatform, der er oprettet med henblik på at samle alle de kræfter, der er involveret i virksomhedsoverdragelser. (Se eksempel 8 på god praksis.)

I Italien informerer *Formaper*, uddannelsesorganisationen under Milanos handelskammer, systematisk yngre virksomhedsejere og nye virksomhedsejere om mulighederne for at videreføre en virksomhed og ikke bare mulighederne for at starte en ny. *Transfbiz* - et online nyhedsbrev om virksomhedsoverdragelser - er et nyhedsbrev, som hver anden måned udsendes til institutioner, ledere, konsulenter, mellemmænd og virksomhedsejere om begivenheder, der vedrører virksomhedsoverdragelser i Europa og hele verden. (Se eksempel 9 og 10 på god praksis.)

For at modvirke opsplittningen i støttetilbuddene udviklede iværksætterrådet (RZO) i samarbejde med to partnere en støttestruktur for overdragelse inden for familievirksomheder. Den omfatter forskellige aktiviteter, der sigter mod

at skabe øget bevidsthed, workshops og individuel rådgivning. (Se eksempel 11 på god praksis.)

Problem: Trods de mange initiativer, som iværksættes af forskellige organisationer, der sigter mod at øge bevidstheden om virksomhedsoverdragelser, savnes der struktur i fremgangsmåden for levering af støtte. En bedre koordinering mellem de organisationer, der yder støtte, vil betyde, at man kan nå ud til flere virksomhedsejere ad gangen.

Mulige løsninger:

- støtte til eksperimenter (herunder brug af nye medier) inden for levering af information og rådgivning til virksomhedsejere med henblik på en rettidig og effektiv forberedelse af overdragelsesprocessen
- styrkelse af sammenhængen mellem information og rådgivning, idet man i højere grad fokuserer på gennemsigtig støtte end på individuelle foranstaltninger
- tilskyndelse til samarbejde mellem forskellige (deltagende og udenforstående) organisationer med henblik på at undgå en opsplitning af indsatsen samt levering af øget støtte til målgruppen på et tidligere tidspunkt.

5.1.3. Uddannelse og kurser

Der er behov for uddannelse for at øge virksomhedsejernes viden om virksomhedsoverdragelser og deres muligheder for at gennemføre en sådan. Specifikke kurser i virksomhedsoverdragelser for både overdragere og efterfølgere vil sikre virksomhedsejerne viden og værktøjer, så de kan planlægge og gennemføre overdragelsesprocessen. Det store flertal af SMV'er ledes af ejeren. De traditionelle ledelsesstandarder, der undervises i på universiteter og andre læresteder, dækker mellemstore og større virksomheder, og det samme gælder størstedelen af managementlitteraturen. Der er behov for alternativer og/eller supplerende uddannelsesmuligheder for ejerledere af SMV'er sammenlignet med ansatte ledere.

Medtagelse af virksomhedsoverdragelser som en del af det almindelige pensum på iværksætteruddannelserne vil øge bevidstheden og give grundlæggende oplysninger om netop denne fase af en virksomheds livscyklus. Dette vil også give potentielle nye iværksættere mulighed for at lære noget om at starte egen virksomhed ved at købe en eksisterende virksomhed, hvis ejer ønsker at afhænde den. Efterfølgerens forretningsmæssige kvalifikationer er ikke altid tilstrækkelige til at sikre virksomhedens kontinuitet. Dette betyder, at uddannelsen af efterfølgeren i forretningsrelaterede spørgsmål også skal være et af de væsentligste aspekter ved uddannelsesprogrammerne om virksomhedsoverdragelse.

Potentielle efterfølgere skal ligeledes tilskyndes til at arbejde i andre virksomheder i flere år (og ikke kun i deres "egen" familievirksomhed). Dette skal ses som led i et traineeprogram, der skal sikre dem en bredere viden (for at undgå et ensidigt syn på forretningstransaktioner).

I Spanien har skolen for erhvervsorganisationer (*Escuela de Organización Industria EOI*) tilrettelagt et "*Videregående program for konsolidering af*

familievirksomheder" rettet mod overdragerne og de potentielle efterfølgere i familievirksomheder. (Se eksempel 12 på god praksis.)

Kit.brunello et værktøj til selvanalyse for SMV'er i Italien og er fokuseret på overdragelsesprocesser i (familie)virksomheder. *Laboratorium* for virksomhedsoverdragelser er en struktureret procedure, der består af standardiserede delforanstillinger, der kan gentages. Formålet er at analysere overdragelsessituationen for den enkelte virksomhed og ligeledes for bestemte regioner. (Se eksempel 13 og 14 på god praksis.)

I Finland bistår konsulenttjenesten "Giv stafetten videre", som tilbydes af TE-centrene, med at forvalte overdragelsen af en virksomhed til den næste generation. Institutet for mindre virksomheder har ligeledes udviklet et *overdragelses- og udviklingsprogram for SMV'er*. (Se eksempel 15 og 16 på god praksis.)

5.1.4. Coaching/rådgivning

Coaching og rådgivning dækker over vejledning, der omfatter særlig bistand inden for sædvanligvis komplicerede problemer som arveret, beskatning, forberedelse af virksomheden på salg, prissætning osv. Det kan også dække tjenester som bistand til familien i forbindelse med overdragelsesprocessen. Det er normalt erhvervskonsulenter, skatterevisorer, advokater, revisorer, banker og notarer, der yder denne form for rådgivning.

I Frankrig er *C.R.A.*, "*club des cédants et repreneurs d'affaires*" (klub af overdragere og efterfølgere), en national sammenslutning bestående af tidligere virksomhedsledere, der deltager som frivillige. Formålet er at lette overdragelsen af virksomheder gennem etablering af kontakter mellem virksomhedsejere samt ved at levere information og bistand. (Se eksempel 17 på god praksis.)

Foundation Ondernemersklankbord i Nederlandene er en organisation af mere end 200 pensionerede virksomhedsledere, ledere med iværksættererfaring og eksperter, der yder bistand på et frivilligt grundlag. Forberedelsen af virksomhedsoverdragelsen er en vigtig del af bistanden. (Se eksempel 18 på god praksis.)

Team Beratung er et program inden for det østrigske erhvervskammer i delstaterne Wien og Niederösterreich. Her tilbydes virksomhedsejerne mulighed for at mødes med eksperter inden for arbejdsmarkeds- og sociallovgivning for at drøfte, hvordan de bedst kan overdrage deres virksomhed. (Se eksempel 19 på god praksis.)

Organisationen af lokale og regionale myndigheder i Finland driver et projekt ved navn *virksomheds-gudfar*. Her tilbyder man ekspertbistand til SMV'er og afholder seminarer om spørgsmål vedrørende virksomhedsoverdragelse. (Se eksempel 20 på god praksis.)

5.2. Markedet for overdragelser

Et stigende antal virksomhedsoverdragelser sker til tredjemand. Derfor er det så meget desto vigtigere at lette matchningen af køber og sælger. Markedet for køb og salg af mindre virksomheder kan imidlertid (nogle

gange bevidst) være uigennemsigtigt. Mange potentielle købere og sælgere står opført på oversigter hos revisorer, banker og konsulenter. Disse oversigters ofte begrænsede omfang begrænser sandsynligheden for, at der etableres hensigtsmæssige kontakter (matchning af udbud og efterspørgsel).

Landene, der står opført i tabel 2, har mere omfattende databaser over købere og sælgere (se eksempel 21-29 på god praksis). Databaserne i de forskellige lande er oftest oprettet og finansieret af offentlige institutioner. De fungerer på landsplan, og i mange tilfælde indgår man et samarbejde med private virksomheder som banker, rådgivere og revisionsfirmaer. Ved at kombinere flere forskellige mindre databaser fra private organisationer i en stor database øges sandsynligheden for at skabe kontakt mellem købere og sælgere af virksomheder.

Problem: Mange små og mellemstore virksomheder opererer i erhvervmiljøer, der langt fra er gennemsigtige, navnlig når de er på udkig efter potentielle købere, sælgere og efterfølgere. I disse tilfælde er det ikke let at skabe overensstemmelse mellem udbud og efterspørgsel. Jo færre kontakter, jo lavere er antallet af kandidater. En anden komplikation består i fortrolighedens betydning ved køb og salg af virksomheder.

Mulige løsninger:

- videreudvikling af "virksomhedsbørser", køber/sælger-kartoteker, der fungerer på centralt koordineret niveau
- analyse af organisation og drift af de forskellige nationale kontaktsystemer for købere/sælgere med henblik på gennem relevante succeskriterier at fremme tilsvarende initiativer i andre medlemsstater og oprette forbindelser mellem eksisterende initiativer over hele Fællesskabet for ligeledes at lette overdragelser på tværs af grænserne.

Tabel 2: Centrale databaser for købere og sælgere af virksomheder i medlemsstaterne

Land	Navn og websted	Offentligt/privat initiativ (iværksat af)	Samarbejde med andre
Danmark	ticmarked.dk	Offentlig (TIC) ¹⁰	Ja, åbent system
Tyskland	Change / Chance www.change-online.de	Offentlig (DIHK, ZDH, DtA)	Kun samarbejdspartnere
Frankrig	B.N.O.A. - Bourse Nationale d'Opportunités Artisanales www.bnoa.net	Offentlig (A.P.C.M.)	Åbent system
Italien	GenerAzionImpresa www.generazionimpresa.com	Offentlig (handelskammeret i Bologna)	At være tilsluttet det nationalt og internationale net af italienske og udenlandske handelskamre ¹¹
Luxembourg	Enterprise Exchange www.chambre-des-metiers.lu Enterprise Exchange www.cc.lu	Offentlig (Chambre de Métiers og Chambre de Commerce)	Separate databaser for håndværksvirksomheder og andre SMV'er
Nederlandene	Ondernemingsbeurs www.kvk.nl	Offentlig (Vereniging van Kamers van Koophandel)	Ja, åbent system ¹²
Østrig	Nachfolgeboerse www.nachfolgeboerse.at	Offentlig (Wirtschaftskammer)	Åbent system
Finland	Company Market Service www.yrittajat.fi	Privat (den finske arbejdsgiverforening)	Sælger skal være medlem, køber kan være hvem som helst

5.3. Finansiering

Virksomheder, der overtages, er normalt større på tidspunktet for overtagelsen end nye virksomheder, når disse oprettes. Derfor kræver køb af en eksisterende virksomhed ofte mere kapital end start af ny virksomhed. Lån med rentestøtte (lavrentelån), garantistillelse og typer af aktiekapital i en begrænset periode kan bidrage til at fjerne denne forhindring og gøre det lettere for et større antal potentielle efterfølgere at overtage virksomheder. Økonomisk bistand af denne art kan sammenkædes med en vurdering af virksomhedens egnethed til overdragelse, hvilket vil betyde ekstra sikkerhed, ikke kun for den institution, der yder støtte, men også for efterfølgeren.

I Belgien indførte man i 1998 et system af særlige lån til at fremme overdragelsen af virksomheder. Disse lån finansieres af en offentlig institution ved navn "*Fonds de Participation/Participatiefonds*". (Se eksempel 30 på god praksis.)

¹⁰ Nu en selvstændig, privat organisation.

¹¹ En række regionale handelskamre i Italien har ledet den landsdækkende og internationale gennemførelse af børsen i to år.

¹² Tæt samarbejde med private organisationer.

I Danmark iværksattes et lånegarantisystem ved navn "*VækstKautiøn*" i 2000. Hovedformålet med ordningen er at hjælpe SMV'er ved at finansiere deres vækstpotentiale. Gennem ordningen ydes der støtte til virksomhedsoverdragelser gennem udstedelse af garantier, der dækker betaling af goodwill finansieret af banken. (Se eksempel 31 på god praksis.)

EDEN-programmet, "et incitament til start af nye virksomheder", er et initiativ fra den franske regering, der både sigter mod skabelse af nye virksomheder og overdragelse af virksomheden til medarbejderne. (Se eksempel 32 på god praksis.)

I Luxembourg indførtes "*Prêt de démarrage*", et lån uden sikkerhedsstillelse, i 2002. Dette instrument er beregnet til at hjælpe iværksættere, der mangler kapital til at finansiere starten af deres første virksomhed eller en virksomhedsovertagelse. Lånet er et initiativ fra Société Nationale de Crédit et d'Investissement, og mindstebeløbet er 10 000 EUR med en løbetid på 10 år. (Se eksempel 33 på god praksis.)

I Finland har Finnvera plc udviklet et "*iværksætterlån*", der er beregnet til situationer, hvor man skal betale eller rejse aktiekapitalen i et aktieselskab, investere i et interessentskab eller et kommanditselskab eller situationer, hvor man køber aktier eller kapitalrettigheder. (Se eksempel 34 på god praksis.)

5.4. Yderligere forslag

5.4.1. *One-stop-shops for virksomhedsoverdragelser*

Problem: I flere medlemsstater findes der allerede One-stop-shops. For nystartede virksomheder er man f.eks. i mange lande klar over, hvor man skal henvende sig for at få information og rådgivning. Hvis indgangen til støttestrukturen er kendt for målgruppen, minimeres dobbeltarbejde ved leveringen af støtte, og man undgår fragmentering.

De grundlæggende oplysninger, statistikker og forskning i virksomhedsoverdragelser er begrænsede, fragmenterede og svære at sammenligne. Det er nyttigt ikke kun for politikerne, men også for rådgiverne, finansielle organisationer og virksomhedsejere at vide mere om de økonomiske virkninger, processer og resultater af virksomhedsoverdragelserne.

Mulig løsning: For at modvirke manglerne og fragmenteringen med hensyn til data, forskning, information om og til virksomhedsoverdragelser bør man oprette og fremme centre for virksomhedsoverdragelser på nationalt plan. De skal i videst muligt omfang operere inden for de eksisterende støttestrukturer.

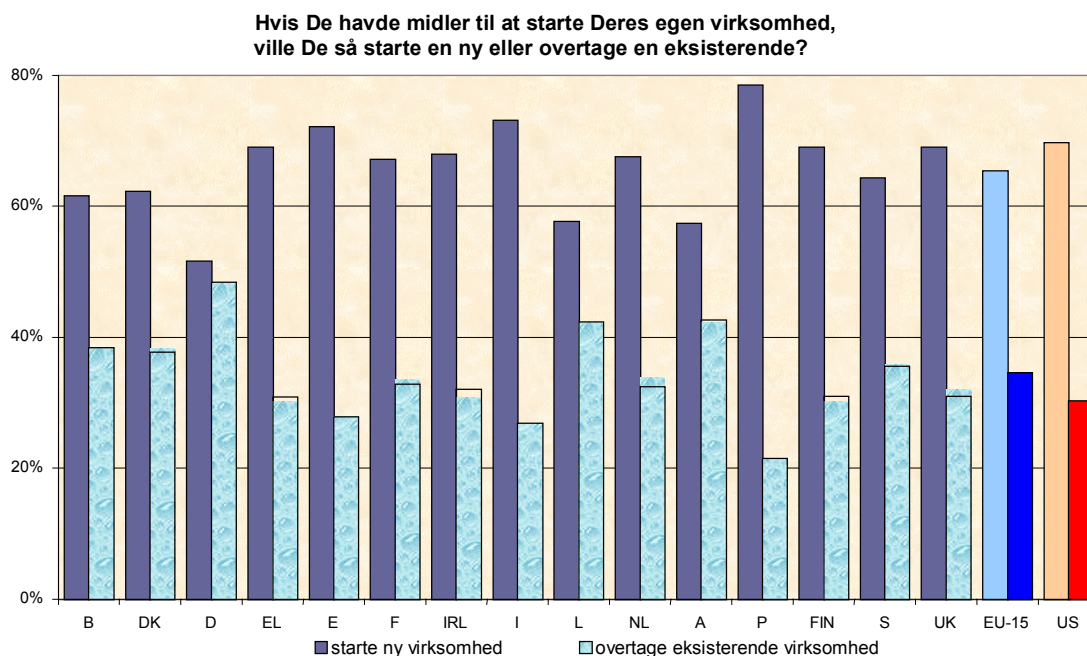
5.4.2. *Start af ny virksomhed i forhold til virksomhedsoverdragelser*

I lyset af det store antal forventede virksomhedsoverdragelser fremover er det foruroligende, at de fleste mennesker i henhold til Eurobarometerundersøgelsen¹³ helt klart foretrækker at starte egen virksomhed (65 % i

¹³ Flash Eurobarometer No 107 "Entrepreneurship", 14.-20.9.2001.

Europa og 70 % i USA) frem for at overtage en eksisterende virksomhed (35 % i Europa og 30 % i USA). Hvis denne tendens fortsætter fremover, kan det blive vanskeligt at finde nye ejere til de virksomheder, der skal overdrages.

Figur 1: Starte ny virksomhed eller overtage en eksisterende: Hvad vælger man?

Kilde: Flash Eurobarometer 107 - ved ikke og intet svar ikke medtaget i beregningerne

Problem: Man har været meget opmærksom på at lette starten af nye virksomheder i håb om at skabe mere beskæftigelse. I øjeblikket findes der veludbyggede undersøgelser om og politikker for start af nye virksomheder i de fleste europæiske lande. Det samme er ikke tilfældet for virksomhedsoverdragelser. Selvom tilskyndelse til start af nye virksomheder er et meget vigtigt aspekt i forbindelse med fremme af iværksætterånd, må vi ikke glemme, at eksisterende virksomheder bevarer gennemsnitlig fem arbejdspladser, mens en nystartet virksomhed i gennemsnit kun genererer to arbejdspladser.

Mulig løsning: Politikere og forskere skal være mere opmærksomme på at optimere processen for virksomhedsoverdragelser. De virksomheder, der har overlevet de strategisk vigtige første fem år og er gået videre til den fase, hvor ejerskabet til virksomheden skal overdrages til næste generation, bør betragtes som vigtigt at støtte.

5.5. Indikatorer

Ekspertgruppen overvejede at foreslå nogle indikatorer til måling af tilbuddet om understøttende foranstaltninger. Men gruppen nåede til den konklusion, at det var umuligt at måle dette kvantitativt. Hvis vi f.eks. ser på en mulig indikator som "adgangen til kontaktbørser", vil den kun vise antallet af børser, men at der findes et stort antal databaser, er ikke nødvendigvis et mål for, hvor effektivt støtten leveres. I nogle lande kan der endda være for mange af disse børser, hvilket blot bidrager til den manglende koordinering af støttetilbuddet.

6. ANALYSE AF DEN NUVÆRENDE SITUATION

6.1. Juridiske og skattemæssige foranstaltninger

I tabel 3 nedenfor beskrives de lovgivningsmæssige ændringer, der er gennemført siden Kommissionens meddelelse fra 1998, og tabellen giver et overblik over typerne og antallet af nye foranstaltninger, der er gennemført i de enkelte medlemsstater. Der findes mere detaljerede beskrivelser af foranstaltningerne i kapitel 3 og 4 samt i de sammenlignende oversigter i bilag 2.

Tabel 4 viser den generelle situation for gennemførelsen af henstillingen fra 1994, herunder foranstaltninger, der allerede fandtes før den igangværende revision.

Alle medlemsstaterne har gennemført nogle foranstaltninger som reaktion på Kommissionens henstilling fra 1994. Hele 13 medlemsstater har særlige bestemmelser for arve- og gaveafgifter ved virksomhedsoverdragelser, og 10 har truffet foranstaltninger for at lette overdragelsen til tredjemand. I otte medlemsstater ydes der skattelettelse for midler, der modtages ved en overdragelse, og som efterfølgende geninvesteres i en anden SMV.

Der er overhovedet ikke gennemført foranstaltninger på mere end halvdelen af de potentielle indsatsområder. Hvad angår juridiske foranstaltninger har kun fem medlemsstater indført kontinuitet for interessentskaber eller kommanditselskaber som juridisk princip i deres lovgivning, og i kun tre medlemsstater er der ingen krav om, at afgørelserne træffes enstemmigt af arvingerne. Hvad angår skattemæssige foranstaltninger tager kun to medlemsstater hensyn til, at virksomhedens værdi ændrer sig nogle måneder efter ejerens død, og de giver mulighed for, at den skattemæssige vurdering af virksomheden finder sted på et senere tidspunkt. Kun fire medlemsstater tillader, at kapitalvindingsskat på virksomhedsoverdragelser betales ratevis.

På følgende områder har mere end to tredjedele af medlemsstaterne **ikke** gennemført nogen foranstaltninger:

- ingen krav om, at arvingerne skal træffe enstemmige beslutninger
- den skattemæssige vurdering af virksomheden kan finde sted et stykke tid efter ejerens død
- ratebetaling af kapitalvindingsskat som følge af overdragelsen
- mulige fritagelser for stempel- og registreringsafgifter for medarbejdere, og
- særlige bestemmelser for overdragelse til en virksomhed eller et kooperativ oprettet af medarbejderne.

Generelt har medlemsstaterne gennemført flere juridiske foranstaltninger end skattemæssige foranstaltninger. En indlysende forklaring er, at medlemsstaterne er mere tilbageholdende med at gennemføre skattemæssige foranstaltninger, idet disse medfører indtægtstab for dem. Mange juridiske foranstaltninger findes i praksis, men er ikke formelt omsat i lovgivningen.

Det skal bemærkes, at ikke alle anbefalinger på det juridiske og skattemæssige område har samme effekt på virksomhedsoverdragelser. I henhold til ekspertgruppen gælder følgende fem anbefalinger for virksomhedsoverdragelser¹⁴:

- foranstaltninger, der kan lette overdragelse af virksomheder til tredjemand
- særlige foranstaltninger, der letter overdragelser til medarbejderne
- særlige bestemmelser for arve- og gaveafgifter ved virksomhedsoverdragelser
- lempelser ved førtidspensionering
- skattelettelser på midler fra en overdragelse, som efterfølgende geninvesteres i en anden SMV.

¹⁴ Ikke angivet i prioriteret rækkefølge.

**TABEL 3: GENNEMFØRELSE AF KOMMISSIONENS HENSTILLING
VEDRØRENDE OVERDRAGELSE AF SMÅ OG MELLEMLISTRE VIRKSOMHEDER
(SORTE FELTER VISER FREMSKRIDT SIDEN 1998)¹⁵**

FORANSTALTNING	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
Mindste antal medlemmer til dannelse af anparts- og aktieselskaber er sat ned til ét					■	■		■							■
Ingen krav om tilsynsråd										■					
Færre administrative byrder ved oprettelse af SMV som aktieselskab										■					■
Ændring af juridisk form kodificeret	■	■								■					
Interessentskabers og kommanditskabers kontinuitet som juridisk princip		■	■												
Selskabskontrakter skal have forrang frem for testamentet		■								■					
Intet krav om enstemmige beslutninger fra arvingerne										■					
Overdragelse af virksomhedernes aktiver i det hele															
Tilladelse til overdragelse mellem ægtefæller		■			■					■		■			
Skattelettelse ved overdragelse mellem ægtefæller								■	■	■		■			
Den skattemæssige vurdering af virksomheden skal finde sted et stykke tid efter ejerens død										■					
Ratebetaling af kapitalvindingsskat på overdragelsen										■		■			
Nedsættelse af maks. satser for arveafgifter							■	■							
Særlige bestemmelser for arve- og gaveafgifter ved virksomhedsoverdragelser	■			■	■	■		■		■	■		■	■	■
Rentefri afdragsordninger for arve- og gaveafgifter										■					
Foranstaltninger, der kan lette overdragelse af virksomheder til tredjemand	■	■	■		■				■		■				■
Skattelettelse på midler fra en overdragelse, som efterfølgende geninvesteres i en anden SMV	■				■	■		■		■					
Lempelser ved førtidspensionering		■	■												
Særlige foranstaltninger, der letter overdragelse til medarbejdere	■	■			■					■		■			
Mulige fritagelser for stempel- og registreringsafgifter for medarbejdere															
Særlige bestemmelser for overdragelse til en virksomhed eller et kooperativ oprettet af medarbejderne												■			
I ALT (21)	5	7	3	1	6	3	1	5	2	13	2	5	1	2	3

¹⁵ Det skal bemærkes, at ikke alle henstillinger har samme betydning for virksomhedsoverdragelser.

**TABEL 4: GENNEMFØRELSE AF KOMMISSIONENS HENSTILLING
VEDRØRENDE OVERDRAGELSE AF SMÅ OG MELLEMLIGE VIRKSOMHEDER**

DEN GENERELLE SITUATION¹⁶

	B	DK	D	EL	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK
Mindste antal medlemmer til dannelsen af anparts- og aktieselskaber er sat ned til ét	Red	Green	Green	Red	Yellow	Yellow	Red	Yellow	Red	Green	Red	Red	Green	Green	Yellow
Ingen krav om tilsynsråd	Green	Red	Red	Red	Green	Green	Green	Green	Green	Yellow	Red	Green	Green	Red	Green
Færre administrative byrder ved oprettelse af SMV som aktieselskaber	Green	Green	Green	Red	Green	Red	Red	Red	Red	Yellow	Red	Red	Green	Red	Yellow
Ændring af juridisk form kodificeret	Yellow	Yellow	Green	Red	Purple	Purple	Red	Purple	Purple	Yellow	Purple	Green	Purple	Purple	Red
Interessentskabers og kommanditselskabers kontinuitet som juridisk princip	Green	Yellow	Yellow	Red	Red	Red	Red	Green	Red	Red	Red	Green	Red	Red	Red
Selskabskontrakter skal have forrang frem for testamentet	Purple	Yellow	Purple	Purple	Purple	Green	Purple	Purple	Red	Yellow	Purple	Purple	Green	Purple	Red
Intet krav om enstemmige beslutninger fra arvingerne	Red	Red	Purple	Red	Purple	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red
Overdragelse af virksomhedernes aktiver i det hele	Green	Red	Green	Red	Red	Green	Green	Green	Green	Red	Red	Green	Green	Green	Green
Tilladelse til overdragelse mellem ægtefæller	Purple	Yellow	Red	Red	Yellow	Purple	Red	Purple	Red	Yellow	Green	Yellow	Green	Green	Green
Skattelettelser ved overdragelse mellem ægtefæller	Red	Red	Red	Red	Red	+	Red	Yellow	Yellow	Yellow	Red	Yellow	Red	Green	Red
Den skattemæssige vurdering af virksomheden skal finde sted et stykke tid efter ejerens død	Red	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Yellow	Red	Red	Red	Red	Red
Ratebetaling af kapitalvindingsskat på overdragelsen	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Yellow	Green	Yellow	Red	Red	-
Nedsættelse af maks. satser for arveafgifter	Red	Green	Green	Red	Red	Red	Yellow	Yellow	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Red
Særlige bestemmelser for arve- og gaveafgifter ved virksomhedsoverdragelser	+	Green	Green	Yellow	+	+	Green	+	Red	Yellow	Yellow	Red	+	+	+
Rentefri afdragsordninger for arve- og gaveafgifter	Red	Red	Red	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Yellow	Red	Red	Green	Red	Green
Foranstaltninger, der kan lette overdragelse af virksomheder til tredjemand	Yellow	Yellow	+	Red	Yellow	Red	Green	Red	Yellow	Green	+	Red	Red	Yellow	Green
Skattelettelser på midler fra en overdragelse, som efterfølgende geninvesteres i en anden SMV	Yellow	Red	Green	Red	Yellow	Yellow	Green	Yellow	Red	Yellow	Red	Red	Red	Red	Green
Lempelser ved førtidspensionering	Green	Yellow	+	Red	Red	Red	Green	Red	Red	--	Green	Red	Red	Red	--
Særlige foranstaltninger, der letter overdragelse til medarbejdere	Yellow	Yellow	Green	Red	Yellow	Red	Red	Red	Red	Yellow	Red	Yellow	Red	Red	Green
Mulige fritagelser for stempel- og registreringsafgifter for medarbejdere	Green	Red	Green	Red	Red	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Red
Særlige bestemmelser for overdragelse til en virksomhed eller et kooperativ oprettet af medarbejderne	Red	Red	Red	Red	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Yellow	Red	Red	Red
I ALT (21)	11	12	14	2	10	9	8	8	5	16	5	9	8	6	12

Signaturforklaring

Green	Foranstaltningen fandtes i 1998
+	Foranstaltningen fandtes, men er blevet forbedret, eller der er indført yderligere foranstaltninger siden 1998
-	Foranstaltningen fandtes, men er blevet svækket siden 1998 eller vil blive udfaset (- -)
Yellow	Foranstaltningen er indført siden 1998
Purple	Foranstaltningen findes i praksis, men er ikke indført i lovgivningen, delvis løsning
Red	Ingen foranstaltninger

¹⁶ Det skal bemærkes, at ikke alle henstillinger har samme betydning for virksomhedsoverdragelser.

6.2. Understøttende foranstaltninger

I tabel 5 gives en oversigt over de vigtigste understøttende foranstaltninger, som ekspertgruppen har identificeret, og som er medtaget i databasen over understøttende foranstaltninger (www.europa.eu.int/comm/enterprise/smie).

TABEL 5: IDENTIFICERING AF UNDERSTØTTENDE FORANSTALTNINGER TIL VIRKSOMHEDSOVERDRAGELSER

TYPE AF FORANSTALTNING	B	DK	D	EL	E	F	I	L	NL	A	P	FIN	I ALT
Modtagelse, faciliteter og grundlæggende oplysninger, henvisning										3			3
Professionelle informationstjenester		1	2			1	1	2	3	2		1	13
Rådgivning og direkte støtte			1			1			1	5		1	9
SMV-specifik almen og faglig uddannelse		1			1		4		3			3	12
Finansiering	1	1	7			1		1		2		3	16
I ALT	1	3	10		1	3	5	3	7	12		8	53

6.3. Situationen på nationalt plan

Generelt findes der ingen evalueringer af medlemsstaternes foranstaltninger, og derfor er det vanskeligt at vurdere disse foranstaltningers faktiske virkninger. I det følgende forsøger vi at evaluere situationen i de forskellige lande. Evalueringen er baseret på ekspertgruppens synspunkter.

Siden den 1. november 1998 har det i **Belgien** været muligt at certificere aktier i henhold til loven af 14. juli 1998. Dette gør det muligt at sondre mellem stemmeretten og aktieejernes økonomiske rettigheder (dividende).

De skattemæssige foranstaltninger til fremme af virksomhedsoverdragelser omfatter gunstige arveafgifter og registreringsafgifter (ved gaver). Regionerne fastsætter satsen på arveafgiften og de betingelser, der skal være opfyldt for at opnå en nedsat arveafgiftssats. Når en virksomhed overdrages som gave, gælder der ligeledes en nedsat sats, når visse betingelser er opfyldt. (Gaver er fortsat omfattet af forbundslovgivningen.) Ifølge belgisk lov er beløb, der modtages som led i overdragelsen af en virksomhed, og som geninvesteres i en anden SMV, fritaget for beskatning.

Loven om virksomhedskapital og overskud (medarbejderdeltagelse) blev offentliggjort i det belgiske lovtidende den 9. maj 2001. Der findes forskellige gennemførelsesbestemmelser. Loven gælder udelukkende for virksomheder, foreninger og institutioner, der enten er pligtige til at betale selskabsskat i henhold til lovens afsnit III, kapitel I, eller skat som ikke-hjemmehørende i henhold til artikel 227, stk. 2, i loven om indkomstskat. Virksomheder, der ønsker at deltage i en ordning for medarbejderdeltagelse, skal være optaget på en liste. I loven gives der mulighed for en særlig form for økonomisk deltagelse i SMV'er ("investeringsopsparingsplan").

Fonds de Participation/Participatiefonds yder overdragelseslån for at sikre den fortsatte eksistens af økonomisk sunde virksomheder, når ejendomsretten (eller aktiemajoriteten) overdrages.

Den belgiske regerings prioriteringer for SMV'er i perioden 2002-2003 omfatter en lempelse af de administrative byrder samt en reform af selskabsskatten.

I **Danmark** nedsatte regeringen i januar 1998 et udvalg, der fik til opgave at evaluere og fremsætte anbefalinger til foranstaltninger i forbindelse med virksomhedsoverdragelser. Sidst i 1999 afsluttede udvalget sit arbejde, men det kom kun med nogle få anbefalinger til understøttende foranstaltninger. I dag har ingen offentlige myndigheder det overordnede ansvar for strukturering og tilrettelæggelse af den danske indsats vedrørende nuværende og kommende foranstaltninger og arbejdet vedrørende virksomhedsoverdragelser. Revisionsfirmaer og visse større advokat- og konsulentfirmaer yder hovedparten af støtten. Bankerne er ikke særlig aktive i øjeblikket, men adskillige arbejdsgiverorganisationer/sammenslutninger arbejder med dette område. Den offentlige indsats sker hovedsagelig gennem TIC - en offentlig støtteorganisation for SMV'er - som finansieres af staten og amterne. Kun TIC og nogle af arbejdsgiverorganisationerne yder gratis støtte til SMV'er. Alle de øvrige ser virksomhedsoverdragelser som en interessant mulighed for at gøre forretninger.

Hidtil har initiativerne for støtte til virksomhedsoverdragelser i **Tyskland** ikke været koordineret. De enkelte delstater, banker og handelskamre har gennemført foranstaltninger, men uden koordinering og uafhængigt af hinanden. Dette vil nu ændre sig med den landsdækkende *informationskampagne "Nexxt"*, der indledtes ved udgangen af 2000. Alle aktører på dette område deltager i en fælles kampagne, hvilket betyder, at alle deltagerne har kunnet sætte sig ved samme bord. Dette er en fordel i forbindelse med virksomhedsoverdragelser.

Den igangværende *skattereform* i Tyskland betyder, at overskud vil blive beskattet lempeligere fra 2002 og frem. Man må derfor gå ud fra, at mange virksomheder i øjeblikket udsætter overdragelsesprocessen. Der ventes således en bølge af overdragelser i 2002. I øjeblikket lægger denne udsættelse af skattelempelsen en dæmper på antallet af virksomhedsoverdragelser i Tyskland. I princippet vil virkningen af skattelettelsen blive positiv.

I Tyskland skal der være flere kontorer med *one-stop-shop* for virksomhedsejere i overdragelsesfasen. Der findes kun enkelte steder, som ved IHK Erfurt, hvor interesserede sælgere og købere af virksomheder kan mødes med advokater, skatterådgivere, repræsentanter for udviklingsbanker og lokalsamfundet, der kan give dem alle de nødvendige oplysninger om virksomhedsoverdragelser på samme tid og sted. Denne model for one-stop-shop bør tages op andre steder i Tyskland og i Europa.

SMV'ernes skattemæssige situation kan forbedres, og det samme gælder for virksomhedsoverdragelser. Det er især mulighederne for skattelettelser i den tyske skattelovgivning, hvor der ikke tages tilstrækkeligt hensyn til

SMV'ernes situation. Servicevirksomhederne investerer ikke i maskiner og udstyr i samme omfang som fremstillingsvirksomhederne. Derfor kan de ikke på samme måde udnytte mulighederne for skattelettelse. Hidtil har der ikke været tilstrækkeligt mange skatteregler til at kompensere for denne manglende fordel.

Viljen til at iværksætte en virksomhedsoverdragelse afhænger direkte af iværksætterånden i samfundet. Jo større forståelsen og den positive iværksætterånd er hos den enkelte borger, jo bedre er det for overdragelsen af SMV'er. Iværksætterånden kan især forbedres gennem *uddannelse*. Der må tages flere foranstaltninger for at styrke denne holdning på skolerne.

Som reaktion på Kommissionens henstilling nedsatte det **græske** udviklingsministerium et tværministerielt udvalg bestående af deltagere fra Athens handels- og erhvervskammer, Athens kammer for små og mellemstore virksomheder, EOMMEX og sammenslutningen af små og mellemstore virksomheder med henblik på at undersøge den nuværende situation og foreslå nye foranstaltninger.

Den eneste foranstaltning, som man har vedtaget, er en skattelettelse ved overdragelse af en mindre virksomhed (enkeltmandsvirksomhed, interessentskab eller kommanditselskab) til ægtefællen eller børnene, når ejeren går på pension. Denne foranstaltning er gældende fra 1. januar 2001.

Desuden har EOMMEX medtaget muligheden for via tilskud at finansiere overdragelsen af en virksomhed fra ejeren til børnene, navnlig udvidelse og modernisering af den overdragede virksomhed, inden for en foranstaltning til oprettelse af SMV'er, der finansieres af strukturfondene (perioden 1995-2000). Denne foranstaltning har været meget lidt vellykket, for på det tidspunkt var der ingen skattelempler for dette.

Athens kammer for små og mellemstore virksomheder har afholdt en konference for at informere interesserede erhvervsfolk om betydningen af at forberede sig på overdragelsen af virksomheden samt om de procedurer, der skal følges for at sikre en vellykket overdragelse i henhold til de skattemæssige bestemmelser og lovgivningen i Grækenland.

Udvalget findes ikke mere, og indtil videre er der ikke sket yderligere fremskridt.

I **Spanien** er den skattemæssige behandling af overdragelsen af familieejede virksomheder i øjeblikket neutral hvad angår arve- og gaveafgifter. Dette er resultatet af betydelige skattefritagelser, som man har vedtaget. Med hensyn til virksomheders indkomstskat er der gennem de sidste par år sket en kraftig tilnærmelse mellem beskatningsgrundlaget og de regnskabsmæssige resultater, som det vedrører. Som i andre lande har man ændret denne skat, så man undgår dobbeltbeskatning i form af selskabers indkomstskat og den personlige indkomstskat. Problemer i forbindelse med overdragelse af virksomheder drejer sig derfor hovedsagelig om ledelsesmetoder snarere end den skattemæssige behandling.

I henhold til de foreliggende oplysninger for Spanien er 2 400 000 virksomheder familieejede virksomheder, hvor generationsskiftet spiller en betydelig rolle. Man har beregnet, at kun 40 % klarer overgangen fra første til anden generation, og blot 10-15 % når videre til tredje generation.

Bestemmelserne vedrørende overdragelse er de almindelige bestemmelser i arveretten, som ikke er en fælles lovgivning, idet den nationale ret undertiden gælder sideløbende med en specifik regional lovgivning. I sidstnævnte tillades overdragelsesaftaler, hvilket er forbudt i henhold til den nationale lovgivning.

Aktier uden stemmeret, et princip hentet fra tysk lovgivning, reguleres i Spanien ligeledes gennem loven om aktieselskaber (*Ley de Sociedades Anónimas*). Dette betyder, at retten til dividende bevares, mens de, der ikke kan eller ønsker at udøve ledelsesfunktioner, ikke kan deltage i ledelsen. Dette kan være meget nyttigt for familieejede virksomheder; aktier uden stemmeret er imidlertid ikke dækket af loven om selskaber med begrænset hæftelse (*Ley de Sociedades de Responsabilidad Limitada*), som er den mest udbredte selskabsform i Spanien.

Der findes heller ingen juridiske rammer, der gør det muligt at udvikle instrumenter som familieprotokollen, der er hentet fra den angelsaksiske lovgivning. Dette ville medføre ændringer af civilretten og indførelse af mekanismer til afgørelse af stridigheder.

Med henblik på at undersøge alle disse spørgsmål vedrørende familieejede virksomheder nedsatte man en gruppe bestående af eksperter fra økonomiministeriet og justitsministeriet, som også har deltagelse af repræsentanter fra den nationale retskommission. Gruppen mødtes første gang i november 2001.

De seneste initiativer i **Frankrig** har hovedsagelig været rettet mod at forbedre informationerne om virksomhedsoverdragelser og mod at forberede overdragelsesprocessen gennem kurser. Et vigtigt initiativ var symposiet, som afholdtes af ministeriet for SMV'er, handel, håndværk og forbrugeranliggender, og som blev fulgt op af en hvidbog om overdragelse af virksomheder.

En af de foranstaltninger, som den franske premierminister annoncerede i 2000, var at øge antallet af iværksættere, der starter egen virksomhed eller overtager en eksisterende, som modtager støtte af høj kvalitet fra kompetente fagfolk. Resultatet var, at man under ledelse af *Conseil National de la Création d'Entreprise (CNCE)*¹⁷, udarbejdede et "kvalitetscharter" for netværk, der yder støtte til potentielle nye iværksættere eller efterfølgere, der overtager eksisterende virksomheder. De deltagende netværk er forpligtet til at yde kvalitetstjenester og til at sikre en vis grad af kompetence hos deres rådgivere (der skal gennemføres uddannelsesprogrammer for personalet i de pågældende netværk). CNCE har ansvaret for at overvåge, at charteret

¹⁷ Det nationale råd vedrørende virksomhedsstart (CNCE) består af kvalificerede medlemmer fra den offentlige, den statslige, den halvoffentlige og den private sektor, og det opstiller de generelle retningslinjer for initiativer vedrørende virksomhedsstart.

anvendes i overensstemmelse med forpligtelserne over for de potentielle virksomhedsejere.

I **Italien** kan den nye lov fra efteråret 2001 om afskaffelse af arve- og gaveafgifter være det første vigtige signal og vigtige skridt i retning af en ny opmærksomhed på problemet med virksomhedsoverdragelser fra de italienske institutioners side. Hidtil har regeringen og institutionerne altid anset arbejdsløsheden for det største problem. Alligevel har man aldrig set dette i sammenhæng med tab af arbejdspladser, men generelt således, at nystartede virksomheder skaber nye arbejdspladser. Set fra dette synspunkt har man opnået nogle gode resultater, men set udefra virker det, som om man har gjort meget for at skabe nye arbejdspladser, men ikke nok for at bevare de eksisterende.

Som følge af den manglende politiske ramme, der kunne lette virksomhedsoverdragelser, har netværket af handelskamre, nogle få universitetsfakulteter, erhvervsorganisationer, nogle banker, en del af erhvervspressen og nogle mindre konsulentvirksomheder påtaget sig opgaven med at yde bistand ved virksomhedsoverdragelser.

Indtil videre findes det ikke nogen udbredt, fælles kultur for virksomhedsoverdragelser i Italien. Derfor er det sandsynligt, at man i en bredere foranstaltning bør inddrage alle dem, der er direkte eller indirekte interesserede i virksomhedernes kontinuitet (institutioner, private virksomheder, erhvervsorganisationer, handelskamre, arbejdsmarkedets parter osv.). Det anbefales, at man skaber øget bevidsthed både gennem massemedierne og gennem direkte dialog med institutionelle repræsentanter for regeringen.

Opmærksomheden på betydningen af virksomhedsoverdragelser i både makro- og mikroøkonomisk henseende er voksende i **Luxembourg**. Erhvervskamre har tilbudt rådgivning og begrænsede tjenester på dette område i en årrække. Banker, private konsulenter og revisionsfirmaer er begyndt at udvikle deres egne produkter og tjenester på området (skat, finansiering, juridiske anliggender osv.) De fleste medier er begyndt at dække virksomhedsoverdragelser og bidrager derved til at øge den offentlige bevidsthed om spørgsmålet. Skattereformen i 2001/2002 betød en nedsættelse af skattebyrden for både fysiske personer og virksomheder, hvilket gør virksomhedsoverdragelser "billigere". Ikke desto mindre er den økonomiske støtte fra det offentlige fortsat fokuseret på start af nye virksomheder. Der mangler data for virksomhedsoverdragelser, hvilket skyldes, at forskellige typer af overdragelser kan efterlade forskellige spor i forskellige sammenhænge. Generelt er finansieringen fortsat det største problem, når man starter ny virksomhed eller overtager en eksisterende. Endvidere synes følelsesmæssige, økonomiske og juridiske aspekter at være dominerende ved analyse af fejlslagne overdragelser.

Selvom der er sket fremskridt i **Nederlandene** som reaktion på henstillingen, er der alligevel sket visse forringelser. På den positive side er det nu muligt at foretage overdragelser inden for familien eller til medarbejderne uden skattemæssige konsekvenser gennem en såkaldt "stille overdragelse". Men bestemmelsen om, at overdrager og efterfølger skal

arbejde sammen i mindst tre år for at kunne udnytte ordningen for "stille overdragelse" stiller meget store krav. Fra 2001 blev de særlige indkomstskattesatser på virksomhedsoverdragelser frem til 2000 (45 % for normale overdragelser og 20 % ved ejerens død) endvidere ophævet. Skattelettelsen ved førtidspensionering vil blive udfaset i 2005, og kun en begrænset annuitet vil blive tilbage. At stille aktiver (penge eller fast ejendom) til rådighed for en virksomhed, der ejes af partneren eller af børn under 18 år, beskattes ikke kun progressivt, men er i modsætning til det hidtidige system også underlagt kapitalvindingskat.

Generelt er interessen for virksomhedsoverdragelser fra politikernes, serviceorganisationernes, rådgivernes og finansieringsinstitutionernes side voksende i Nederlandene. Alligevel kan der skabes mere dynamik med hensyn til forskning, politik, bevidsthed og rådgivning. En tidligere og bedre forberedelse af virksomhedsoverdragelserne vil ikke kun skabe bedre grundlag for virksomhedens videreførelse, men også stimulere til øget vækst og udvikling.

I **Østrig** har man gennem de tre seneste år - på forskellige niveauer - gennemført et betydeligt antal aktiviteter for at lette virksomhedsoverdragelser (bevidstgørelse af virksomhedsejere, skattelettelse, bankaktiviteter, internetbaserede kontaktbøger, information/rådgivning osv.) Et eksempel på en sådan aktivitet er en cd-rom, som udelukkende vedrører virksomhedsoverdragelser (både overdragere og efterfølgere), som blev offentliggjort i april 2001 af en større østrigsk bank og uddeles til erhvervslivet. Den indeholder information, støtteværktøjer og internetlinks til yderligere information og rådgivning.

Den seneste skattereform (2001) har imidlertid haft visse negative konsekvenser for overdragelserne, eftersom beskatningsgrundlaget for beregningen af arve- og gaveafgifter blev sat i vejret. På den anden side vedtog man i foråret 2002 "Neugründungsförderungsgesetz", så der også er mulighed for specifikke skattelettelse ved virksomhedsoverdragelser (ikke kun virksomhedsstart). Generelt viser den generelle udvikling, at der er tale om en høj grad af bevidsthed og vilje til aktivt at fremme overdragelser. På den politiske side forbereder justitsministeriet sig på at indføre et forenklet aktieselskab for at imødekomme SMV'ernes ønsker. Dette vil også lette overdragelsen af sådanne virksomheder. En anden juridisk konstruktion, der letter virksomhedsoverdragelser, er fonde, som gradvis får større betydning. I øjeblikket findes der omkring 2000 fonde i Østrig.

Spørgsmålet om de forskellige aspekter af virksomhedsoverdragelser får stadig større betydning i **Portugal**. Dette afspejles i, at offentlige institutioner eller erhvervsorganisationer, banker og private konsulenter gennemfører initiativer på området.

Igennem de sidste fire år har en række programmer sammen med forskellige skattemæssige foranstaltninger bidraget til at løse problemerne i forbindelse med virksomhedsoverdragelser.

Netværket af centre for virksomhedsformaliteter (CFE), som blev oprettet i 1998, arbejder på at forenkle og tilpasse de administrative procedurer for

oprettelse af virksomheder og ændring af partnerskabsaftaler. CFE'erne gør det muligt at afklare alle formaliteter ved oprettelse af en virksomhed eller partnerskabsaftaler på ét sted, hvilket indebærer betydelige fordele med hensyn til bekvemmelighed og hastighed.

Programmer til fremme af iværksætterånd og finansiel innovation har ført til øget brug af risikovillig kapital gennem anvendelse af startkapital, nystartede virksomheder, aktivitetsudvidelse og ligeledes ved at støtte management buy out- og management buy in-operationer.

På arveområdet er formålet med partnerskabsprogrammet "generation til generation" at støtte (informere og rådgive) familieejede SMV'er, hvor man er i gang med en arveoverdragelse. Det drives af APEF - den portugisiske sammenslutning af familieejede virksomheder, IAPMEI - institut for støtte til små og mellemstore virksomheder og investering (økonomiministeriet) og mere end 24 erhvervsorganisationer.

Afslutningsvis skal det siges, at på trods af interessen hos de private og offentlige organisationer, der beskæftiger sig med dette område, reterer der fortsat et stort stykke arbejde, navnlig med hensyn til at skaffe tilbundsgående viden om den konkrete situation på området (f.eks. specifikke data) og en omfattende koordinering blandt flere af de involverede institutioner med henblik på løbende at sikre den nødvendige dynamik til løsning af problemerne ved virksomhedsoverdragelser.

I **Finland** har det været vanskeligt at gennemføre foranstaltninger vedrørende skattelettelser og undtagelser for arvinger, virksomhedsoverdragelser eller overdragelse til tredjemand. Størrelsen af den skyldige skat afhænger i høj grad af forskellen mellem beskatningsgrundlaget og markedsværdien. Lempelsen under den gældende lovgivning om skattelettelser (vurdering af virksomheden på grundlag af den skattepligtige værdi frem for markedsværdien) har mistet en stor del af sin betydning, idet den skattepligtige værdi er steget kraftigt igennem de seneste par år og nu generelt ligger meget tæt på markedsværdien. I den finske skattepolitik er hovedprincippet ofte skattemæssig neutralitet, og forskellige undtagelser fremmer ikke altid neutraliteten.

Selvom det har været vanskeligt at vedtage nye skattemæssige eller juridiske foranstaltninger i Finland, har der været tale om en stadig mere markant udvikling med henblik på at sikre andre støtteforanstaltninger i forbindelse med virksomhedsoverdragelser. I begyndelsen af 2000 iværksatte industri- og handelsministeriet et *iværksætterprojekt*, der udgør en del af regeringens program. Projektet løber frem til foråret 2003 og har til formål at fremme stabil økonomisk vækst, beskæftigelse og konkurrenceevne ved at fremme oprettelsen af nye virksomheder samt vækst og udvikling i eksisterende virksomheder. Projektet er fokuseret på forskellige faser i en virksomheds livscyklus. Foranstaltningerne er rettet mod de faser, som har størst betydning for virksomhedernes succes. Der gennemføres mere end 100 konkrete foranstaltninger i hele projektets levetid. Foranstaltninger vedrørende virksomhedsoverdragelser er også omfattet.

I Finland findes der i øjeblikket mange interessegrupper (f.eks. sammenslutninger, konsulenter, revisionsfirmaer og uddannelsesorganisationer ved siden af de politiske instanser som handels- og industriministeriet), der er vågnet op og begyndt at kigge på den nuværende situation for virksomhedsoverdragelser i Finland. De tilbyder mange forskellige former for bevidsthedsskabende foranstaltninger og leverer information, f.eks. gennem seminarer om virksomhedsoverdragelser og navnlig arv af virksomhed. Problemet er, at støttetilbuddene fortsat er temmelig fragmenterede, og det kan være meget vanskeligt for virksomhedsejerne at finde de oplysninger, de behøver.

Der er adgang til bistand, rådgivning og finansiering i forbindelse med virksomhedsoverdragelser, men der er behov for mere for at lette finansieringen af og lempe skattebyrden ved virksomhedsoverdragelser. Der er behov for mere rådgivning, uddannelse og specialkurser i den nærmeste fremtid, når der kan forventes et stort antal generationsskifter.

7. FREMTIDEN FOR VIRKSOMHEDSOVERDRAGELSER

De foreliggende undersøgelsesresultater bekræfter, at en vellykket gennemførelse af virksomhedsoverdragelser har en positiv sammenhæng med virksomhedens størrelse. Jo større virksomheden er, jo mere sandsynligt er det, at overdragelsen bliver vellykket. Vellykkede overdragelser kan også lattes gennem "gunstige" juridiske former, hvilket man tidligere har erkendt. Generelt er virksomhedsoverdragelserne af meget stor betydning for erhvervsdemografien og beskæftigelsen, og dette anerkendes af såvel Europa-Kommissionen som de nationale regeringer. Omkring en tredjedel af alle virksomheder vil komme til at stå over for problemet med overdragelse inden for de kommende 10 år (mellem 25 % og 40 % afhængigt af medlemsstaten). De fleste prognoser bekræfter, at tallet ikke vil blive mindre fremover. Det er mere sandsynligt, at denne procentdel vil stige af demografiske årsager og virksomhedsejerens ønske om at holde op før pensionsalderen.

Selvom der ikke findes regelmæssigt ajourførte oplysninger om virksomhedsoverdragelser, og selvom temaundersøgelserne ikke dækker alle medlemsstater, viser undersøgelsesresultaterne nogle få vigtige tendenser, som ændrer virksomhedsoverdragelsernes art. Færre og færre overdragelser sker til familien. Tendensen viser, at arvingerne (sønner, døtre) i stadig mindre grad ønsker at overtage familievirksomheden. Dermed er antallet af overdragelser til tredjemand (medarbejdere - management buy out, andre - management buy in) eller andre virksomheder (overtagelse, fusion) stigende. Af samme årsag, som at salget af virksomheder er stigende, bliver arve- eller gaveoverdragelser og andre former for overdragelse mindre hyppige.

De mulige købere til virksomheder kan groft sat opdeles i de forskellige kategorier, som nævnes i nedenstående tabel. F.eks. køber den "*arbejdende-køber*" virksomheden for at skaffe sig selv et arbejde. Den "*finansielle køber*" med et rent finansielt sigte er normalt ikke bekendt med den pågældende branche. "*Fusionskøberen*" har baggrundsviden om branchen og ønsker ligeledes at udvide gennem køb af en ekstra markedsandel. Endelig den "*strategiske køber*", som har en mere langsigtet vision med opkøbet ud fra en taktisk/strategisk synsvinkel. Virksomhedens værdi varierer også afhængigt af udsigterne og de mulige fordele for køberen¹⁸.

Tabel 6: Købertype

	Arbejdende-køber	Finansiell køber	Fusions-køberen	Strategisk køber
Formål	At beskæftige sig selv	Maksimere udbyttet af investeringen	Fusion og integration	Skabe en enestående position
Værdi for køberen	Løn	Løbende udbytte af investeringen	Løbende udbytte af investeringen + fusionsfordele	Strategisk interesse i fremtidigt overskud

¹⁸ Bearbejdet på grundlag af *Bedrijfsoverdracht en –overname*, van Engelenburg et al, 1998.

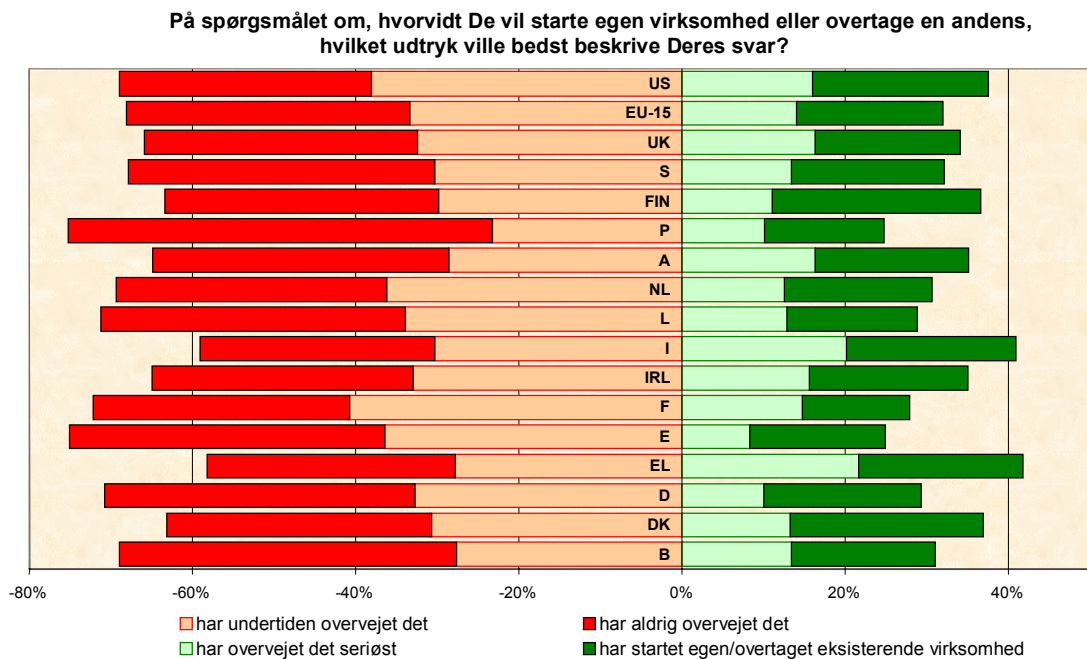
Endvidere kan det være umuligt at overdrage en række virksomheder af en række årsager såsom ringe indtjeningsmuligheder eller utilstrækkelig selskabskapital. I nogle tilfælde vil virksomhedsejeren foretrække at lukke virksomheden frem for at overdrage den. Det skal imidlertid understreges, at en stor procentdel af overdragelserne forløber uden de store problemer. På den anden side kan *nogle* af de overdragelser, der ikke gennemføres, også ses som nødvendige ændringer i økonomiens struktur.

En anden vigtig tendens er det stigende antal virksomhedsoverdragelser af personlige årsager, som dermed finder sted, før virksomhedsejeren når den lovfastsatte pensionsalder. Virksomhedens overdragelsesegnethed med hensyn til strategisk position og indtjeningspotentiale bliver en vigtig forudsætning for vellykkede overdragelser. Dette indebærer, at virksomhedsejerne skal anlægge en mere professionel og mindre følelsesbetonet holdning til deres virksomhed. Navnlig i mindre virksomheder - i mellemstore eller større virksomheder er denne betingelse allerede i vid udstrækning opfyldt - er der behov for bedre dokumentation og strategisk positionering (forretningsplan, markedsføringsplan, evaluering og regelmæssig vurdering) for at øge virksomhedens overdragelsesegnethed og værdi. Det er således nødvendigt at skelne mellem virksomhedens livscyklus og ejerens livscyklus, hvilket kræver uddelegering af ledelsesfunktionerne og inddragelse af medarbejderne i beslutningsprocesserne på et tidligt tidspunkt.

Under hensyntagen til den stigende tendens til at overdrage til tredjemand viser resultaterne af Flash Eurobarometer-undersøgelsen¹⁹, at kun 14 % af respondenterne i Europa og 16 % i USA alvorligt har overvejet enten at starte ny virksomhed eller overtage en eksisterende. Med andre ord har 68 % af respondenterne i Europa og over 63 % i USA *ikke* alvorligt overvejet at starte en ny virksomhed eller overtage en eksisterende.

¹⁹ Flash Eurobarometer No 107 "Entrepreneurship", 14.-20.09.2001.

Figur 2: Overtage en virksomhed eller starte sin egen: har tænkt over at gøre det og gør det virkelig

Virksomhedsejernes værdier og synspunkter har ændret sig markant: Mens arbejdsgiverne i perioden umiddelbart efter krigen opbyggede deres virksomheder gennem egne anstrengelser, har mange af de yngre virksomhedsejere ikke samme følelsesmæssige tilknytning til deres virksomheder. I dag er de unge iværksættere mere driftige (de bliver virksomhedsejere, fordi de ser en mulighed for en vellykket virksomhedsstart (eller overtagelse) sammenlignet med virksomhedsejere af "håndværkertypen" (som bliver virksomhedsejere, fordi de besidder bestemte kvalifikationer eller viden). Vi ser også en ændring i virksomhedsejernes karriereløb. De er mere indstillet på at sælge deres virksomhed af personlige årsager, og de skifter ofte mellem at være selvstændige og ansatte, eller de kan etablere flere virksomheder efter hinanden (*serielle iværksættere*).

Denne tendens i retning af hyppigere ejerskaber i løbet af en persons arbejdsliv kan føre til øget erhvervsdynamik og større fornyelse i et stort antal SMV'er. Dette kan have flere forskellige årsager.

Fremover - og allerede nu - vil kravet om hurtigere innovation, udvikling af nye produkter, globale markedsovervejelser og lignende øge behovet for, at SMV-ejerne konstant ajourfører deres kvalifikationer for at følge med. Der er også tendens til, at SMV-ejerne mindsker indsatsen med at udvikle og udvide deres virksomhed mange år, før de går på pension. Resultatet er, at et stort potentiale kan gå tabt, og virksomhedens værdi vil gradvis falde.

I de kommende år kan vi forudsæ en øget efterspørgsel efter potentielle købere/ejere af SMV'er, hvilket kræver større fokus på motivering og uddannelse af disse. Forbedring af rekrutteringen af nye virksomhedsejere kan f.eks. ske gennem:

- bedre bevidstgørelse fra arbejdstagerorganisationernes side for at gøre deres medlemmer til virksomhedsejere
- at købe et job ved at købe en virksomhed, eje den i en kortere periode, sælge den igen og tjene på værdistigningen
- at købe sig ind i en eksisterende virksomhed er også et attraktivt alternativ til at starte en ny virksomhed
- uddannelse og rådgivning, der specifikt er rettet mod de typiske problemer for SMV'er, der ledes af ejeren
- mindskelse af hindringerne for grænseoverskridende overdragelser.

Disse tendenser kan have betydningsfulde konsekvenser for

- tilstedeværelsen af passende retlige selskabsformer
- behovet for finansielle instrumenter og beskatningssystemer i forbindelse med virksomhedsoverdragelser
- behovet for forholdsvis åbne og fælles kontaktbørser for køb og salg af SMV'er.

8. KONKLUSIONER

Mere end 86 % af de 9,1 mio. virksomheder med ansatte i EU har færre end 10 ansatte. Denne uundværlige gruppe af virksomheder dominerer normalt ikke den politiske og offentlige debat eller deltager i organisationsarbejde. Derfor er det vigtigt at henlede opmærksomheden på denne store gruppe af SMV'er, der står over for en virksomhedsoverdragelse inden for de kommende 10 år.

I Kommissionens henstilling af 7. december 1994 og Kommissionens meddelelse om overdragelse af små og mellemstore virksomheder af 28. marts 1998 fokuserer man i høj grad på **arve-, gave- og indkomstbeskatning**. Det vigtigste mål har været **overdragelser til et familiemedlem**. Hovedårsagen til overdragelserne har været **alder**. Dette mønster synes at ændre sig.

Virksomhedsoverdragelser er normale i virksomheders livscyklus og i virksomhedsejerens livscyklus - der overdrages virksomheder hvert eneste år. Trods de individuelle forskelle medlemsstaterne imellem kan de samme tendenser iagttages i alle medlemsstater:

- virksomhedsoverdragelser får stigende politisk betydning på grund af det høje og stigende antal overdragelser i løbet af de kommende 10 år
- et stigende antal virksomhedsoverdragelser vil finde sted uden for familien til tredjemand
- et stigende antal iværksættere vil kun forblive i samme virksomhed i en kortere periode, ikke hele livet, og
- personlige beslutninger (førtidspensionering; ændring af profession, interesser, familiesituation osv.) samt ændrede konkurrenceforhold (ændrede markeder, nye produkter, nye distributionskanaler osv.) og ikke kun alder vil i stigende grad kunne udløse overdragelserne.

Med udgangspunkt i disse tendenser og udfordringer anbefales følgende:

- 1) **Oprettelse af et "europæisk center for virksomhedsoverdragelser"**, en virtuel europæisk platform for koordinering af informationsindsamling og udveksling af erfaringer og god praksis om situationen i medlemsstaterne samt iværksættelse og fremme af samarbejde på tværs af grænserne. For at opnå den størst mulige virkning og udbredelse af centrets tjenester bør der oprettes tilsvarende centre for virksomhedsoverdragelser på nationalt plan. Disse centre skal have en tæt tilknytning til arbejdet i europæiske, nationale, regionale og lokale myndighedsorganer, erhvervsorganisationer og andre instanser såsom handelskamre, og skal så vidt muligt operere inden for de eksisterende støttenetværk for SMV'er. Et europæisk center vil også give mulighed for en regelmæssig ajourføring af ekspertgruppens arbejde.
- 2) **Oprettelse af en europæisk database/kontaktbørs for sælgere og købere**, der er knyttet til eller integreret i det europæiske center for virksomhedsoverdragelser. Den europæiske database skal fungere som en overordnet portal, hvor man fra de eksisterende nationale databaser kan udveksle oplysninger og fremme virksomhedsoverdragelser på tværs af grænserne. Tilbud fra købere og sælgere fra én medlemsstat skal let kunne

overføres til de øvrige medlemsstaters databaser ved hjælp af et oversættelsesprogram. Gennem det europæiske center for virksomhedsoverdragelser bør man tilskynde til og fremme oprettelsen af denne type af databaser som "basisværter" i andre medlemsstater. En fælles internetadresse med forskellige individuelle landekoder kan bidrage til at fremme brugen af databasen i de enkelte medlemsstater.

- 3) **Afholdelse af regelmæssige europæiske seminarer/møder/fora** om specifikke spørgsmål vedrørende virksomhedsoverdragelser, bl.a. skattemæssige og juridiske anliggender, finansiering, opgaver/tjenester i tilknytning til virksomhedsoverdragelsescentrene samt databasen for sælgere og købere. Disse seminarer kan være fokuserede på udveksling af bedste praksis og idéer, der kan være nyttige i andre medlemsstater med henblik på at lette virksomhedsoverdragelser. Resultaterne kan anvendes som input ved seminarer og møder på nationalt, regionalt og lokalt plan og vil kunne findes på virksomhedsoverdragelsescentrets websted. Deltagerne skal repræsentere offentlige myndigheder, erhvervsorganisationer, eksperter (revisorer, advokater) og lignende. Når alle de interesserede parter samles på denne måde, kan det bidrage til en bedre koordinering.
- 4) **Udvikling af alternative eller supplerende, skræddersyede uddannelses- og ledelsesværktøjer** til både nuværende og kommende ejerledede og mindre familieejede virksomheder, også gennem anvendelse af erfaringerne fra SMV-støttenetværk samt virksomhedsoverdragelsescentre i medlemsstaterne.
- 5) **Støtteprogrammer og forskning iværksat af det offentlige**, hvor der fokuseres på virksomhedsoverdragelser, herunder indsamling og ajourføring af statistiske oplysninger, bevidsthedsskabende foranstaltninger samt almen og faglig uddannelse bør intensiveres i samarbejde med organisationer, rådgivere og andre institutioner, der er involveret i virksomhedsoverdragelser.
- 6) **Der skal lægges lige stor vægt på opstart af nye virksomheder og virksomhedsoverdragelser**, og det på en langt mere koordineret måde. Forskningen i, støtten til og politikken for virksomhedsoverdragelser bør styrkes. Næst efter det stærke fokus på nystartede virksomheder fortjener overdragelsesfasen i virksomhedens livscyklus mere opmærksomhed og koordineret indsats.

På grund af betydningen af virksomhedsoverdragelser, demografiske forhold og den nye erhvervsdynamik er der behov for en mere langsigtet opmærksomhed fra politikernes side i form af praktisk støtte samt en optimal skattemæssig og juridisk ramme for at undgå unødvendige virksomhedslukninger samt for at fremme iværksætterånd, vækst og udvikling.

Kommissionen opfordres til i tæt samarbejde med medlemsstaterne at udarbejde en detaljeret **handlingsplan** for, hvordan og hvornår ekspertgruppens anbefalinger vil blive gennemført.

BILAG 1: YDERLIGERE STATISTIKKER OM VIRKSOMHEDS- OVERDRAGELSER

Tabel 1: Potentielle virksomhedsoverdragelser

	Antal virksomheds- overdragelser pr. år (*)	Antal virksomheds- overdragelser pr. år i % af alle virksomheder (*)	Antal berørte arbejds- pladser pr. år	Antal berørte arbejdspladser pr. år i % af den samlede beskæftigelse
B ²⁰	3 637			
DK ²¹	10 000	3-4 %	34 000	2,5 %
D ²²	71 000		900 000	
EL				
E ²³	150 000			
F ²⁴	43 160		162 000	1,16 % ²⁵
I ²⁶	66 000	4 %	220 000	
L ²⁷	500		3000	1,5 %
NL ²⁸	20 000	3 %		
A ²⁹	5 600	2,8 %	45 000 ³⁰	2 %
P				
FIN ³¹	8 900	4 %		

(*) For B, D, E, I, NL, A og FIN er årlige overdragelser (i % eller absolutte tal) aritmetiske gennemsnit af prognoser for en fem- eller tiårig periode.

²⁰ Opvolginsproblematiek in de familiale KMO, 1997.

²¹ Generationsskiftebetænkningen, august 1999.

²² Institut für Mittelstandsforschung (IfM), Bonn, 10.4.2002.

²³ EOI Escuela de Organización Industrial.

²⁴ APCE Agence pour la Création d'Entreprises, 1999: Generelt rammer statistikkerne for virksomhedsoverdragelser i Frankrig alt for lavt, idet det oprindelige formål med den anvendte database er mere af administrativ end af økonomisk art. Ifølge en forholdsvis ny undersøgelse i to regioner i Frankrig kan antallet af virksomhedsoverdragelser været sat omkring 50 % for lavt. Med andre ord vil det reelle antal virksomhedsoverdragelser i Frankrig ligge nærmere 60 000/70 000 om året i stedet for 40 000.

²⁵ Den offentlige sektor undtaget.

²⁶ Sda Bocconi, 1999.

²⁷ Skøn baseret på virksomhedsejernes alder inden for håndværkssektoren.

²⁸ van Engelenburg et al.: Bedrijfsoverdracht en overname, 1998, og Rabobank: Cijfers & Trends 1999/2000.

²⁹ Det østrigske institut for forskning i mindre virksomheder (IfGH), marts 2000 (ajourføring af en rapport fra juli 1999).

³⁰ Årligt gennemsnit af skøn over en tiårig periode (2000-2009).

³¹ Barometer fra den finske arbejdsgiverorganisation, 1999.

Tabel 2: Erhvervsdynamik

	Antal overdragelser	Antal nystartede virksomheder	Antal lukninger ³²	Antal konkurser ³³	Antal konkurser pr. 10 000 ³⁴
B				5 300	100
DK	7 500 ³⁵	17 000 ³⁶	18 000 ³⁷	1 700	113
D			407 000	27 500	78
EL				630	10
E			284 000	400	2
F ³⁸	41 652		254 000	39 000	168
IRL				800	94
I			270 000	15 000	38
L ³⁹		4 578		600	200
NL	20 000 ⁴⁰	63 700 ⁴¹	49 400 ⁴²	3 300	73
A	5 800 ⁴³	23 742	15 000	5 200	168
P			85 000	460	7
FIN		22 562 ⁴⁴	23 000	2 100	95
S			37 000	5 600	145
UK				14 800	40

Tabel 3: Årsager til overdragelser

	Alder	Sygdom, ulykke eller dødsfald	Personlige årsager
B			
DK			
D ⁴⁵	42 %	32 %	26 %
EL			
E			
F ⁴⁶	58 %		
I			
L			
NL ⁴⁷	54 %	26 %	20 %
A ⁴⁸	45 %	31 %	24 %
P			
FIN			

³² Enterprises in Europe, 5th report, Europa-Kommissionen 1998 (data 1994-1995).

³³ Insolvensies in Europe 2000/2001, Verband der Vereine Creditreform e.V.

³⁴ Idem.

³⁵ Generationsskiftebetænkningen, august 1999.

³⁶ Danmarks statistik, 1998-1999.

³⁷ Generationsskiftebetænkningen, august 1999.

³⁸ INSEE fichier SIRENE, 2000.

³⁹ STATEC, Annuaire statistique 2000.

⁴⁰ Rabobank, Cijfers&trends and RZO bedrijfsoverdrachten.

⁴¹ Bedrijvendynamiek 2000, VVK.

⁴² Idem.

⁴³ Østrigs institut for forskning i mindre virksomheder (IfGH), april 2000; skøn på grundlag af oplysninger.

⁴⁴ Finlands statistik, 2000.

⁴⁵ Institut für Mittelstandsforschung (IfM), Bonn, 30.10.2000.

⁴⁶ Plan d'action MEDEF/ACFCI/CRA, 1999.

⁴⁷ Een nieuwe generatie in het familiebedrijf, Floren 1997 (forskningsprojekt blandt SMV'er med mere end 10 ansatte).

⁴⁸ Det østrigske institut for forskning i mindre virksomheder (IfGH), marts 2000 (ajourføring af en rapport fra juli 1999).

Tabel 4: Typer af overdragelser⁴⁹

	Overdragelse inden for familien	Overdragelse til medarbejdere	Overdragelse til tredjemand	Ingen efterfølger/lukning
B				
DK⁵⁰	25 %	10 %	40 %	25 %
D⁵¹	42 %	13 %	15 %	13 %
EL				
E				
F⁵²	14 %	34 % ⁵³		
I⁵⁴	68 %			
L				
NL⁵⁵	27 %	15 %	>50 %	
A	41 % ⁵⁶			
P				
FIN⁵⁷	29 %	4 %	16 %	51 %

⁴⁹ Data baseret på statistikker og undersøgelser.

⁵⁰ Deloitte&Touche, Generationsskifte, oktober 1999.

⁵¹ Institut für Mittelstandsforschung (IfM), Bonn, 30.10.2000.

⁵² INSEE Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques – fichier SINE 1994.

⁵³ Lønmodtagere.

⁵⁴ Sda Bocconi, 1999.

⁵⁵ Rabobank, Cijfers en Trends, 1999 - 2000.

⁵⁶ Det østrigske institut for forskning i mindre virksomheder (IfGH), marts 2000, skøn baseret på oplysninger fra erhvervskamrenes statistikkontorer i Salzburg og Vorarlberg.

⁵⁷ Barometer fra den finske arbejdsgiverorganisation, 1999.

I henhold til en undersøgelse foretaget af det centrale handelskammer i februar 2000 overdrages 10,3 % af virksomhederne gennem arv, 38,1 % ved gaveoverdragelse, 19,8 % sælges, 8,7 % benytter erhvervsordninger og 23 % benytter flere metoder.

BILAG 2: SAMMENLIGNENDE OVERSIGTER OVER JURIDISKE OG SKATTEMÆSSIGE FORANSTALTNINGER I MEDLEMSSTATERNE

SAMMENLIGNENDE OVERSIGT Nr. 1

Anparts- og aktieselskaber

Medlemsstat	Minimum antal selskabsdeltagere ved stiftelse ⁵⁸	Minimumskapital	Tilsynsråd ⁵⁹	Reducerede administrative byrder for SMV'er ⁶⁰
B	2	61 970 EUR	nej	ja (regnskaber)
DK	1	ApS 125 000 DKK (16 800 EUR) A/S 500 000 DKK (67 200 EUR)	ApS: valgfrit A/S: obligatorisk (blandet system med frivillige arbejdstagerrepræsentanter)	ApS: ja (bestyrelse ikke obligatorisk) A/S: ja (regnskaber)
D	1	50 000 EUR	obligatorisk (arbejdstagerrepræsentanter kun i selskaber med mindst 500 ansatte) ⁶¹	ja (<i>kleine Aktiengesellschaft</i>)
EL	2	58 700 EUR	./.	nej
E	1	ApS 3 000 EUR A/S 60 100 EUR (højere for visse selskaber)	nej	ja (regnskaber)
F	1 (SAS og SARL)	A/S: 228 670 EUR ApS: 38 110 EUR SARL: 7 620 EUR	valgfrit	nej
IRL	7	38 090 EUR	nej	nej
I	1	103 290 EUR	nej	nej
L	1 (s.a.r.l. - ApS) 2 (s.a. - A/S)	ApS 12 400 EUR A/S: 50 400 EUR	ApS: nej, hvis <25 deltagere A/S: obligatorisk	ApS: Ingen "commissaire aux comptes" eller "réviseur" på visse betingelser. Ingen årlige møder, hvis <25 deltagere ApS: nej
NL	1	18 150 EUR	nej	Ja, forenklede regnskabsformularer, forenklede revisionsbestemmelser
A	ApS: 1 A/S: 2	ApS 35 000 EUR A/S 70 000 EUR	ApS: Obligatorisk, hvis kapitalen > 70 000 EUR og antal partnere > 50 eller gennemsnitligt antal medarbejdere > 300 A/S: obligatorisk (3/7/12/20 medlemmer afhængigt af selskabets størrelse)	ApS: ja A/S: nej

⁵⁸ I de efterfølgende fodnoter henvises der til artiklerne i henstillingen; de er indsat som forklaring til de forskellige punkter i tabellerne. I dette punkt henvises der til henstillingens artikel 4, litra c): Det skal være muligt at stifte et aktieselskab med kun én selskabsdeltager.

⁵⁹ Artikel 4, litra b): Skal ikke være obligatorisk for aktieselskaber med et meget begrænset antal aktionærer.

⁶⁰ Artikel 4, litra b): SMV'er skal have mulighed for at etablere sig i form af et aktieselskab, hvis oprettelse og ledelse er enklere.

⁶¹ Kun for selskaber stiftet før den 10. august 1994 eller familieejede selskaber (= normalt én aktionær); § 7 AktG.

P	5	50 000 EUR (større for særlige aktiviteter)	valgfrit	nej
FIN	1	ApS 8 000 EUR A/S 84 090 EUR	valgfrit ved kapital på mindst 84 090 EUR; hvis kapitalen er mindre, kan antallet af bestyrelsesmedlemmer være mindre end 3, og det er ikke obligatorisk at have en administrerende direktør	ja (regnskaber)
S	1	ApS 100 000 SEK (11 000 EUR) A/S 500 000 SEK (55 000 EUR)	obligatorisk	nej
UK	1	50 000 GBP (81 000 EUR)	nej	Ja, f.eks. forenklede regnskabsformularer, mulighed for fritagelse for revision og dispensation for årlige generalforsamlinger

SAMMENLIGNENDE OVERSIGT Nr. 2

Interessentskaber, kommanditselskaber og enkeltmandsvirksomheder

Medlemsstat	Interessentskabers og kommanditselskabers kontinuitet som juridisk princip ⁶²	Uoverensstemmelse testament/selskabskontrakt ⁶³	Arvingerne beslutningsdygtige ⁶⁴	Overdragelse af virksomhedens aktiver ⁶⁵	Omdannelse til kapital-selskab og vice versa ⁶⁶
B	bureau d'administration/ Administratiekantoor ordning forefindes	ingen lovgivning, men fortrinsstilling til selskabskontrakter i praksis	enstemmighed	begrebet "fonds de commerce" anvendes i praksis	lovreguleret
DK	ja	lovgivning	./.	./.	lovreguleret
D	ja	lovgivning kun delvis til fordel for prioritering af selskabskontrakter	enstemmighed (flertalsafgørelse i særlige tilfælde)	overgang i det hele for enkeltmandsvirksomheder og partnerskaber	lovreguleret
EL	nej	lovgivning kun delvis til fordel for prioritering af selskabskontrakter	enstemmighed	./.	./.
E	nej	lovgivning kun delvis til fordel for prioritering af selskabskontrakter	enstemmighed mht. disposition vedr. selsk. andel og flertal mht. administration af selsk. andel	forpligtelse til kontant betaling med det samme	delvis lovreguleret
F	nej	fortrinsstilling til selskabskontrakter	enstemmighed	overgang i det hele ("fonds de commerce")	delvis lovreguleret
IRL	nej	ingen lovgivning, men i praksis fortrinsstilling til selskabskontrakter	enstemmighed	overgang i det hele	ikke lovreguleret, pligt til at gå via ophør ved omdannelse til personselskab (disincorporation)
I	ja	ingen lovgivning, men de tilbageværende partnere kan vælge mellem tre alternativer	enstemmighed	overgang i det hele ('azienda') eller delvis	kun fra personselskaber til kapital-selskaber
L	nej	ingen lovgivning	enstemmighed	begrebet "fonds de commerce" anvendes i praksis	delvis lovreguleret
NL	nej	lovgivning	lovgivning i tilfælde af konflikt	ingen overgang i det hele	lovreguleret
A	nej	ingen lovgivning, men fortrinsstilling til selskabskontrakter i praksis	enstemmighed	./.	delvis lovreguleret (kun fra kapital-selskab til personselskab)
P	ja	ingen lovgivning, men kontrakten gælder i praksis (efter en selskabsdeltagers død fordeles kvoten)	enstemmighed mht. disposition vedr. selsk. andel, hvis dette anføres i selskabskontrakten, eller direkte overdragelse til arvingerne	overgang i det hele ("estabelecimento comercial")	lovreguleret

⁶² Artikel 5, litra a): Anvendelse af princippet om et interessentskabs og et kommanditselskabs kontinuitet ved en selskabsdeltagers død.

⁶³ Artikel 5, litra b): Selskabskontrakten skal have forrang.

⁶⁴ Artikel 5, litra c): Regler om enstemmighed blandt arvingerne må ikke bringe virksomhedens kontinuitet i fare.

⁶⁵ Artikel 4, litra d) og e): Princippet om skattemæssig neutralitet skal anvendes ved transaktioner, der har til formål at adskille administrative beføjelser og ejendomsret til virksomheden.

⁶⁶ Artikel 4, litra a): Det skal ikke være nødvendigt at opløse virksomheden eller oprette en ny enhed.

FIN	nej	fortrinsstilling til selskabskontrakter	enstemmighed	ingen juridisk forpligtelse til at overdrage hvert aktiv individuelt	delvis lovreguleret (kun fra personselskab til kapital selskab) normalt ingen skattemæssige konsekvenser
S	nej	selskabskontrakterne gælder i praksis	enstemmighed	overgang i det hele	muligt, men ikke lovreguleret
UK	nej, men personlige repræsentanter kan disponere over virksomheden i et år i henhold til medarbejders instruktion	ingen lovgivning	enstemmighed	overgang i det hele	ikke lovreguleret, pligt til at gå via ophør ved omdannelse til personselskab (disincorporation)

SAMMENLIGNENDE OVERSIGT Nr. 3

Overdragelse af en virksomhed inden for familien og beskatning heraf

Medlemsstat	Overdragelse mellem ægtefæller ⁶⁷	Ægtefællens rettigheder ved virksomhedsejerens død	Beskatning ved overdragelse mellem ægtefæller	Skæringsdato for skattemæssig vurdering af virksomheden ⁶⁸	Betaling i afdrag af kapitalvindingskat i forbindelse med overdragelse ⁶⁹
B	kun ved ægtepagt, ikke salg, ingen aftaler om fremtidig arv	ingen ejendomsret, men brugs- og frugtoppebørselsret (usufruit), mulighed for at tilbagekøbe denne ret	/.	/.	nej
DK	ja	frivillig udelt ejendomsret til fast ejendom	nej	opgørelsesdato (1-2 år efter virksomhedsejerens død)	nej
D	ja	lovfæstet arveret (Ehegattenerbrecht), kontant kompensation (Pflichtteil)	skattelettelse på 307 000 EUR	virksomhedsejerens død (erklæring inden for 3 måneder)	/.
EL	/.	/.	/.	/.	/.
E	ja (særlige tilfælde)	ingen ejendomsret, men kontant kompensation, undtagen for landbrugsbedrifter	/.	/.	/.
F	kun ved ægtepagt (communauté universelle), mulighed for gave, ikke salg, ingen aftaler om fremtidig arv	/.	fradrag på 76 220 EUR	virksomhedsejerens død (erklæring inden for 6 måneder)	/.
IRL	ja	/.	nej	besluttet af bobestyreren under hensyntagen til skattemæssige og juridiske krav (normalt kort tid efter dødsfaldet)	/.
I	kun ved ægtepagt (azienda coniugale, familiare), ingen aftaler om fremtidig arv	som ved enhver anden arv	fuld fritagelse som ved enhver anden arv	virksomhedsejerens død	nej
L	ægtepagt, testamente	usufruct, mulighed for at videreføre virksomheden (med etableringsret), undtagelser for landbrugsbedrifter	skattefradrag på 37 200 EUR for interessentskaber, kommanditselskaber og anpartsselskaber på lån til udbetaling af arvinger, der ikke er interesseret i virksomheden (kontant udligningsbeløb)	virksomhedsejerens død	/.
NL	ja	ja, medmindre andet anføres	som ved enhver anden arv. Muligt uden skattemæssige konsekvenser	når virksomheden er i drift	ja, over 10 år

⁶⁷ Artikel 5, litra c): Bør være tilladt.

⁶⁸ Artikel 6, litra c): Der bør tages hensyn til den sandsynlige udvikling i virksomhedens værdi efter ejerens død.

⁶⁹ Artikel 6, litra b): Bør være muligt.

A	ja	lovfæstet arveret (Ehegattenerbrecht), kontant kompensation (Pflichtteil), undtagelse for landbrugsbedrifter: ikke tilstrækkelig kompensation (Anerbenrecht)	./.	./.	ja, over 3 år (Strukturanpassungsgesetz)
P	ja, hvis anført i ægtepagten	ja, undtagen forvaltning af virksomheden	ja (arveafgift på 10 % af aktivernes værdi)	virksomhedsejerens død	ja
FIN	ja	juridisk ret til at arve, medmindre andet angives i ægtepagten	kapitalvindingsskat, arve- og gaveafgift	virksomhedsejerens død	nej
S	ja	ingen særlige rettigheder for ægtefæller	ikke indkomstskat ved nye anparts- og aktiebesiddere, gave- og arveafgift	virksomhedsejerens død	nej
UK	ja	./.	./.	./.	muligt på visse betingelser

SAMMENLIGNENDE OVERSIGT Nr. 4

Arve- og gaveafgift

Medlemsskat	Maksimumssats for arveafgift	Maksimumssats for børn	Særlige regler for virksomheder ⁷⁰	Rentefri rater ⁷¹	Beregning af beskatningsgrundlag
B	80 %	30 %	Wallonien: reduceret arveafgift på 3 % af nettoværdien for familievirksomheder. Bruxelles-regionen: reduceret arveafgift på 3 % af nettoværdien for SMV'er. Flandern: reduceret arveafgift på 0 % af nettoværdien for familievirksomheder på visse betingelser. Ved forbundsloven af 1998 blev gaveafgiften sat ned til 3 %.	/.	markedsværdi + familieforholdet mellem gaved giver og gavemodtager
DK	36,25 %	15 %	fradrag på 25 000 EUR	nej	særligt tilpasset markedsværdien af andele og fast ejendom + familieforholdet mellem gaved giver og gavemodtager
D	50 %	30 %	erhvervsmæssigt fradrag på 256 000 EUR, 40 % reduktion på resten af beløbet	ja: 10 år (hvis det er nødvendigt for at sikre virksomhedens videreførelse)	regnskabsmæssig værdi i skattemæssig henseende (særlig skattemæssig værdi af fast ejendom og andele i andre virksomheder) minus gæld og fradrag samt familieforholdet mellem gaved giver og gavemodtager
EL	65 %	25 %	skattefritagelse ved overdragelse af enkeltmandsvirksomheder og interessentskaber til ægtefæller og børn på grund af pensionering	ja: 5 år	fra 5 % til 60 %
E	34 % (beregnes med en værdikoefficient på højst 2,4)	det skattepligtige beløb reduceres efter barnets alder	nedsættelse med 95 % af arve- og gaveafgiften for alle familievirksomheder, der ikke er kapitalselskaber	ja: 5 år	markedsværdi minus gæld
F	60 %	40 % for beløb over 1 707 000 EUR	betaling af skat kan udsættes eller betales i afdrag, reduktion af arveafgiften med 50 % af den skønnede værdi ved uforberedte overdragelser på visse betingelser. Reduktion af gaveafgiften: - 50 %, hvis gaved giver er under 65 år - 30 %, hvis gaved giver er over 65 år	nej	vurderingsværdi minus fradrag
IRL	20 %	20 %	afgiftsfritagelse for virksomheder	nej	markedsværdi minus fradrag samt familieforholdet mellem gaved giver og gavemodtager

⁷⁰ Artikel 6, litra a): Beskatningen af strengt erhvervsmæssige aktiver bør lempes.

⁷¹ Artikel 6, litra b): Bør være muligt.

I	0 %	0 %	fuldstændig fritagelse	-	-
L	arveafgift 15 %, gaveafgift 14,4 %	arveafgift 15 % gaveafgift 2,4 % ⁷²	/	nej	markedsværdi minus gæld
NL	68 %	27 %	30 % reduktion på erhvervsaktiver, ingen beskatning af offentlige faciliteter som kvoter. Fradrag på 460 000 EUR i arve- og gaveafgift mellem partnere	ja, i 10 år, hvis dette er nødvendigt	indkomstskat og arveafgift
A	60 %	15 %	skattefradrag på 363 365 EUR	nej	markedsværdi minus gæld, fast ejendom: ejendomsværdi (10 % af markedsværdien)
P	50 % ved manglende aftale mellem arvingerne	25 % ved manglende aftale mellem arvingerne	nej	nej	markedsværdi minus gæld
FIN	48 %	16 %	beskatning af skatteværdi i stedet for markedsværdi (efter ansøgning) Der opkræves ikke gaveafgift, når der er tale om en afståelses-sum på mere end 50 % af markedsværdien. Mulighed for fuldstændig fritagelse, hvis virksomhedens kontinuitet og arbejdspladserne er i fare. Hvis en andel, der giver ret til mindst 10 % ejerskab til virksomheden, afhændes til en nær slægtning, er kapitalvindingen skattefri.	ja: 5 år for beløb over 1 600 EUR (efter ansøgning)	markedsværdi minus gæld
S	30 %	30 %	reduktion til 30 % af aktivernes nettoværdi	nej	aktivernes nettoværdi (erhvervsaktiver) plus familieforholdet mellem gaved giver og gavemodtager
UK	40 %	40 %	100 % fritagelse for virksomheder (grænsen for beskatning af aktiver øget til 234 000 EUR (390 000 EUR))	ja: 10 år for aktiver, der ikke er fritaget	markedsværdi minus gæld samt familieforholdet mellem gaved giver og gavemodtager

⁷² Ved gaveafgifter tillægges der en yderligere overdragelsesafgift på 1 % ved fast ejendom eller en bygning, og hvis disse er beliggende i Luxembourg by, skal der ligeledes betales en tillægsskat på 50 %.

SAMMENLIGNENDE OVERSIGT Nr. 5

Overdragelse af virksomhed til tredjemand og beskatning heraf

Medlemsstat	Kapitalvindingskat, maksimumssats	Bestemmelser, der gør det lettere at overdrage en virksomhed til tredjemand ⁷³	Skattelettelse, hvis overskud fra overdragelse investeres i en anden SMV ⁷⁴	Skattelettelse ved førtidspensionering ⁷⁵
B	42,23 %	reducerede arveafgiftssatser ved virksomhedsoverdragelser (se tabel 4) gælder også tredjemand	ja, fritaget for skat under visse omstændigheder	satsen for kapitalvindingskat nedsættes til 16,5 %, hvis sælger er over 60 år
DK	59 %	beskatningen af overdragelse af goodwill og andre immaterielle aktiver kan udsættes, hvis betalingen sker i form af periodiske afdrag	nej	mulighed for at indsætte op til 2 mio. DKK (268 000 EUR) på en pensionsopsparingskonto ved salg af virksomhed. Fuldt fradrag for det indsatte beløb på indbetalingstidspunktet
D	48,5 % ⁷⁶ 2003/2004: 47 % 2005: 42 %	reduktion af beskatningens progressive virkning gennem "1/5-metoden" genindførelse af princippet om "Mitunternehmererlaß"	ja	fradrag på 51 200 EUR, hvis ejeren er over 55 år. Dette reduceres med det beløb, med hvilket overdragelsessummen overstiger 154 000 EUR. Som et alternativ til "1/5-metoden" i første kolonne kan virksomhedsejere på 55 år eller derover anmode om at få halveret skatteprocenten på indtægter fra salg af virksomheden, når de går på pension (dvs. kun en gang i livet).
EL	20 %	/.	/.	/.
E	48 %	nej undtagelse for land- og skovbrugsbedrifter: reduktion af overdragelsesafgiften med mellem 50 % og 100 %.	ja (skattebetalingen udsættes, hvis der overdrages en andel på mere end 5 %)	/.
F	26 %	/.	ja (skattebetalingen udsættes)	nej
IRL	20 %	ja	ja (roll-over reliefs)	hvis en virksomhedsejer er 55 år og sælger visse aktiver for mindre end 317 400 EUR, fritages disse for kapitalvindingskat
I	27 %	nej	en lavere skattesats på 19 % anvendes på kapitalgevinsten	nej
L	37,45 % virksomheder 39 % privatpersoner	skattelettelse på langsigtede investeringer foretaget i forbindelse med virksomhedsoverdragelser skattelettelse på 49 500 EUR - 99 000 EUR for værdistigning ved salg af virksomhed	nej	nej
NL	52 %	betaling af skat kan udsættes i henhold til lovgivningen, og de højeste satser kan undgås	ja, skattebetalingen kan udsættes	skattelettelse ved pension udfases over de næste 4 år (kun en begrænset mulighed bliver tilbage)
A	50 %	mulighed for betaling af overskud fra salg af kapitalaktiver over 3 år, hvis sælger har været ejer af virksomheden i mindst 7 år; skattefradrag på 7 200 EUR, som tages i betragtning ved arvebeskatningen	nej	satsen på overskud fra salg af kapitalaktiver er kun 50 %, hvis sælger er over 60 år og trækker sig tilbage, er ude af stand til at drive virksomheden, eller hvis vedkommende dør
P	35,2 %	nej	nej	nej
FIN	29 %	nej	nej	nej
S	30 %	ja, omstrukturering mulig uden umiddelbar beskatning	nej	nej

⁷³ Artikel 7, litra a): Der bør indføres skattemæssige bestemmelser, der tilskynder til denne form for overdragelse.

⁷⁴ Artikel 7, litra a): Sådanne skattemæssige tilskyndelser bør forefindes.

⁷⁵ Artikel 7, litra a): Bør tilbydes, især når virksomhedsejeren er mere end 55 år gammel.

⁷⁶ Hvis virksomhedens indtægter fra erhvervs- og handelsaktiviteter er højere end 43 375 EUR, reduceres satsen til 43 %.

UK	40 %	ja	ja	skattelettelse ved pension udfases og vil ikke kunne anvendes fra skatteåret 2003-2004

SAMMENLIGNENDE OVERSIGT Nr. 6

Overdragelse af virksomhed til de ansatte og beskatning heraf

Medlemsstat	Særlige bestemmelser, der gør det lettere at overdrage virksomheden til de ansatte ⁷⁷	Lempelser vedrørende stempel- og registreringsafgifter ⁷⁸	Særlige regler for overdragelse af en virksomhed eller kooperativ oprettet af de ansatte ⁷⁹
B	skattebegunstigelse af aktieoptioner	1 000 EUR generel skattelettelse	-
DK	fradrag for renteudgifter i 10 år ved køb af aktier eller personselskaber	nej	nej
D	reduktion af arve- og gaveafgift til 30 %	højest 154 EUR pr. år	./.
EL	./.	./.	./.
E	særlige regler for aktieoptioner på særlige betingelser	./.	kooperativer
F	./.	skattelettelse	skattefradrag for overførte aktier
IRL	./.	./.	./.
I	nej	nej	nej
L	nej	nej	nej
NL	muligt uden skattemæssige konsekvenser	nej	nej
A	./.	nej	./.
P	nej, bortset fra skattelettelser	nej	særlige regler for kooperativer (fritagelse for visse skatter)
FIN	./.	./.	./.
S	nej	nej	nej
UK	skattebegünstigede aktieordninger ved overdragelse af aktier til ansatte og lovbestemte medarbejderaktieordninger (ESOT)	nej	nej

⁷⁷ Artikel 7, litra b): Bør lettes ved at lempe kapitalvindingsskatten, gennem fritagelse for registreringsafgifter eller gennem skattemæssige fordele.

⁷⁸ Artikel 7, litra b): Bør være muligt.

⁷⁹ Artikel 7, litra b): Det bør ligeledes være muligt at opnå skattelettelser for denne type overdragelser.

BILAG 3: EKSEMPLER PÅ GOD PRAKSIS

LISTE OVER EKSEMPLER PÅ GOD PRAKSIS

SKATTEMÆSSIGE FORANSTALTNINGER

Arve- og gaveafgifter

1. Grækenland: skattelettelser på virksomhedsoverdragelser
2. Spanien: reduktion af arve- og gaveafgifter
3. Italien: afskaffelse af arve- og gaveafgifter
4. Belgien: reduktion af arve- og gaveafgifter

Virksomhedsoverdragelser til tredjemand

5. Nederlandene: den stille overdragelse
6. Danmark: Lempelser ved førtidspensionering

UNDERSTØTTENDE FORANSTALTNINGER

Information

7. Tyskland: One-stop-shops ved virksomhedsoverdragelser
8. Tyskland: "nexxt"-informationsportalen
9. Italien: systematisk information
10. Italien: Transfbiz - online nyhedsbrev om virksomhedsoverdragelser
11. Nederlandene: koordineret støtte

Almen og faglig uddannelse

12. Spanien: uddannelse med henblik på virksomhedsoverdragelser
13. Italien: Kit.brunello - selvanalyse
14. Italien: Laboratorium - analyse af overdragelsessituationen for virksomheder og regioner
15. Finland: giv stafetten videre
16. Finland: uddannelse med henblik på virksomhedsoverdragelser

Coaching/rådgivning

17. Frankrig: C.R.A.
18. Nederlandene: Stichting Ondernemersklankbord
19. Østrig: diskussionsforum
20. Finland: mentorordninger

Markedet for virksomhedsoverdragelser

21. Danmark: www.ticmarked.dk – en virksomhedsbørs
22. Tyskland: www.change-online.de – en virksomhedsbørs
23. Frankrig: www.bnoa.net – en virksomhedsbørs
24. Italien: www.generazionimpresa.com – en virksomhedsbørs
25. Luxembourg: www.chambre-des-metiers.lu – en virksomhedsbørs
26. Luxembourg: www.cc.lu - en virksomhedsbørs
27. Nederlandene: www.kvk.nl – en virksomhedsbørs
28. Østrig: www.nachfolgeboerse.at – en virksomhedsbørs
29. Finland: www.yrittajat.fi – en virksomhedsbørs

Finansiering

30. Belgien: særlige lån til virksomhedsoverdragelser
31. Danmark: VækstKaution - en lånegarantiordning
32. Frankrig: EDEN - et støtteprogram til virksomhedsoverdragelser

33. Luxembourg: Prêt du démarrage – et kaufionsfrit lån til nystartede virksomheder og virksomhedsoverdragelser
34. Finland: iværksætterlån

1. SKATTEMÆSSIGE FORANSTALTNINGER

1.1. Arve- og gaveafgifter

Eksempel 1 på god praksis - Grækenland: skattelettelse på virksomhedsoverdragelser

I Grækenland er overdragelse af enkeltmandsvirksomheder, andele af enkeltmandsvirksomheder eller interessentskaber til virksomhedsejerens ægtefælle eller børn på grund af pensionering skattefri fra 1. januar 2001.

Denne foranstaltning har vist sig at være meget effektiv, ikke kun fordi den skabte et økonomisk incitament, men også fordi den gjorde ejere af mindre virksomheder og de offentlige myndigheder opmærksomme på spørgsmålet om virksomhedsoverdragelser. *Kontakt: Ministry of Finance, Income Tax Directorate, tlf. +30-10-3375317-18.*

Eksempel 2 på god praksis - Spanien: reduktion af arve- og gaveafgifter

Der kan i visse tilfælde indrømmes et 95 % nedslag i det skattepligtige beløb ved overdragelse af en enkeltmandsvirksomhed, et interessentskab eller andele i selskaber ved overdragelse på grund af dødsfald eller mellem levende personer under forudsætning af, at gavemodtageren beholder det overdragede i 10 år og er berettiget til fritagelse for arveafgift i samme tidsrum (sidstnævnte gælder ved overdragelse mellem levende personer). Nedslaget er betinget af følgende forudsætninger:

- ved dødsfald: Virksomheden overdrages til ægtefællen, arvinger eller adoptivbørn (eller hvis sådanne ikke findes til slægtninge i opstigende linje, adoptivforældre eller slægtninge i sidelinje).
- overdragelse mellem levende personer: Overdragelsen sker til ægtefællen, arvinger eller adoptivbørn, og gave giver (65 år eller derover eller ramt af varigt handicap) ophører med at varetage ledende funktioner i virksomheden.

I ingen af tilfældene kan efterfølgerne eller gave giveren foretage dispositioner eller virksomhedstransaktioner, der medfører en betydelig nedsættelse af overtagelsesværdien. *Kontakt: Mr. Miguel Ángel Sánchez, Director General de Tributos, Ministerio de Hacienda, c/ Alcalá 5, 1ª planta, 28014 Madrid, tlf. + 91 5 95 80 00.*

Eksempel 3 på god praksis - Italien: afskaffelse af arve- og gaveafgifter

Italien har helt afskaffet arve- og gaveafgifter. Der skal ikke længere betales arveafgift af arvet ejendom, uanset værdi og slægtskabet mellem de involverede. Der stilles ikke længere krav om indgivelse af en arve- eller gaveerklæring. Hvis arven omfatter fast ejendom, skal erklæringen fortsat indgives, og der skal betales en ejendomsskat (2 %) og en landmålerafgift

(cadaster) (1 %). Skatten afskaffes på varer og rettigheder, der bortgives som gave. Gaveafgiften afskaffes også, hvis disse rettigheder blot overdrages til ægtefællen, efterkommere i lige linje (fader, barn, barnebarn) og øvrige slægtninge indtil fjerde slægtled (onkel/tante, nevø, fætter/kusine). Når der gives gaver til forskellige personer, skal der erlægges registreringsafgift, hvis værdien er over 180 000 EUR. Hvis modtageren har et handicap, er bundgrænsen ikke 180 000 EUR, men 516 000 EUR. Hvis en person, der modtager løsøre som gave - hvorfor der skal betales kapitalvindingsskat - sælger de pågældende aktiver inden for fem år efter modtagelsen af gaven, skal vedkommende betale kapitalvindingsskat, som om vedkommende ikke havde modtaget gaven. *Kontakt: Ministry of Finance, Ufficio Registro e altri Tributi Diretti, Direzione Centrale Gestione tributi, Viale Europa 242, Roma, tlf. +39 06 5997 3189, e-mail: entrate_dc_normativa@finanze.it, www.finanze.it/dipartimentopolitichefiscali/index.htm*

Eksempel 4 på god praksis - Belgien: reduktion af arve- og gaveafgifter

I Belgien har man i Flandern sænket arveafgiften yderligere fra 3 % til 0 %. I regionerne Wallonien og Bruxelles er arveafgiften sat ned til 3 %. Ved forbundsloven af 1998 blev gaveafgiften sat ned til 3 %.

Kontakter vedrørende arveafgift:

Flandern: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Algemene Zaken en Financiën, Administratie Budgettering, Accounting en Financieel Management, tlf. +32 2 553 54 05, fax +32 2 553 58 02, <http://www.vlaanderen.be/>

Bruxelles-regionen: Ministère de la Région Bruxelles-Capitale, Administration des finances et du budget - Ministerie Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Bestuur Financiën en Begroting, tlf. +32 2 204 21 11, fax +32 2 204 0135

Wallonien: Direction générale de l'économie et de l'emploi, Division de la Politique économique, Direction de la coordination, de la réglementation et des labels, +32 81 33 39 46, fax +32 81 33 37 44, www.wallonie.be

Kontakt vedrørende gaveafgift: Ministère des Finances, Administration du Cadastre, de l'Enregistrement et des Domaines - Ministerie van Financiën, Administratie van het Kadaster, Registratie en Domeinen, tlf. +32 2 210 66 11, fax +32 2 210 27 40, informationsmedarbejder: +32 2 210 35 58

1.2. Virksomhedsoverdragelser til tredjemand

Eksempel 5 på god praksis - Nederlandene: den stille overdragelse

Fra 2001 er det muligt at overdrage virksomheden til en efterfølger, herunder en uden for familien, gennem *stille overdragelse*, dvs. uden konsekvenser for indkomstbeskatningen. Overdrageren og efterfølgeren skal samarbejde som virksomhedsejere i mindst tre år, før overdragelsen finder sted (undtagen f.eks. i tilfælde af død eller skilsmisse), og efterfølgeren accepterer overdragerens vurdering af balanceværdien. Virksomhedsejeren skal også være mindst 55 år gammel eller være ude af stand til at arbejde i

45 % af tiden eller mere. Virksomheden kan overdrages helt eller delvis.
Kontakt: Ministry of Finance, P.O Box 20201, 2500 EE Den Haag, tlf. +31 70 342 8000, fax +31 70 342 7900, www.minfin.nl

Eksempel 6 på god praksis - Danmark: Lempelser ved førtidspensionering

I Danmark er det muligt at indsætte skattepligtigt overskud fra salg af virksomhed på en *pensionsopsparingskonto*. Indbetalingen er begrænset til 2 mio. DKK (~268 000 EUR), og pensionsopspareren opnår fuldt skattefradrag for indbetalingen i indbetalingsåret. Der er krav om, at pensionsopspareren har udøvet en erhvervsaktivitet eller har haft aktiemajoriteten i en virksomhed, der har udøvet en erhvervsaktivitet, i mindst 10 år forud for indbetalingen. Pensionsopspareren skal være mindst 55 år gammel i salgsåret, og erhvervsaktiviteten må ikke hovedsageligt have bestået af udlejning af fast ejendom, ejerskab af kontanter, obligationer, aktier osv. "Hovedsageligt" defineres som mere end 25 % af de samlede indtægter fra eller aktiver i erhvervsaktiviteten. Endelig skal indbetalingen ske til en pensionsopsparing med rateudbetalinger. *Kontakt: Skatteministeriet, tlf. +45 3392 3392, fax +45 3314 9105, e-mail: skm@skm.dk, www.skat.dk*

2. UNDERSTØTTENDE FORANSTALTNINGER

2.1. Information

Eksempel 7 på god praksis - Tyskland: One-stop-shops for virksomhedsoverdragelser

Handels- og erhvervskammeret (Industrie- und Handelskammer, IHK) i Erfurt har oprettet et kontor med *etstedsbetjening for virksomhedsejere i overdragelsesfasen*. Interesserede sælgere og købere af virksomheder kan mødes med advokater, skatterådgivere, repræsentanter for udviklingsbanker og lokalsamfundet, der kan give dem alle de nødvendige oplysninger om virksomhedsoverdragelser på samme tid og sted. Rådgiveren fra IHK, som er fortrolig med den interesserede virksomhed og har været ansvarlig for den tidligere, arrangerer mødet med eksperterne og deltager i rådgivningen. *Kontakt: Sabine Wechsung, Industrie- und Handelskammer (IHK) Erfurt, tlf. +49 361 3484222, fax +49 361 3485 977, e-mail: wechsung@erfurt.ihk.de, www.erfurt.ihk.de*

Eksempel 8 på god praksis - Tyskland: "nexxt"-informationsportalen

"nexxt"-initiativet for virksomhedsoverdragelser er et projekt, der gennemføres af økonomi- og teknologiministeriet i samarbejde med mange organisationer og banker. Det har til formål at stimulere virksomhedsoverdragelser i Tyskland. Man har opbygget en handlingsplatform under fællesbetegnelsen "nexxt" med henblik på at samle alle de kræfter, der beskæftiger sig med virksomhedsoverdragelser. Alle typer oplysninger vedrørende virksomhedsoverdragelser kan findes på webstedet www.nexxt.org. Partnerne i initiativet afholder seminarer og andre aktiviteter under betegnelsen nexxt for at formidle oplysninger om

generationsskifte og demonstrere konkrete problemløsninger. Initiativet skal hjælpe virksomhedsejerne med at håndtere virksomhedsoverdragelsen i tide. *Kontakt: Federal Ministry of Economics and Technology, Mr Joachim Laurich, tlf. +49 (030) 2014 7563, fax +49 2014 7056, e-mail: laurich@bmwi.bund.de, www.nexxt.org*

Eksempel 9 på god praksis - Italien: systematisk information

I Italien informerer *Formaper*, uddannelsesorganisationen under Milanos handelskammer, systematisk yngre virksomhedsejere og nye virksomhedsejere om mulighederne for at videreføre en virksomhed, ikke kun om at starte en ny. Denne informationsaktivitet er også integreret i særlige uddannelsesaktiviteter, hvor yngre virksomhedsejere kan mødes med ældre virksomhedsejere. Gennem de sidste fire år har mere end 1 000 personer deltaget i sådanne informationsaktiviteter, og man har udformet og afviklet et specialdesignet kursus med betegnelsen "overdragelse af familievirksomheder mellem fornuft og ønsker". *Kontakt: Formaper, Chamber of Commerce of Milan, Ms Silvia Valentini, tlf. +39 02 8515 5395 eller -5373, fax +39 02 8515 5290, e-mail: valentini@mi.camcom.it, www.formaper.it*

Eksempel 10 på god praksis - Italien: Transfbiz - online nyhedsbrev om virksomhedsoverdragelser

Transfbiz - et online nyhedsbrev om virksomhedsoverdragelser - er et nyhedsbrev, som hver anden måned udsendes til institutioner, ledere, konsulenter, mellemmænd og virksomhedsejere om begivenheder, der vedrører virksomhedsoverdragelser i Europa og hele verden. Det indeholder oplysninger om erhvervscentre, eksperter, institutioner, undersøgelser, forskning, artikler og institutionelle initiativer vedrørende virksomhedsoverdragelser. Det udarbejdes af det italienske Centro Produttività Veneto (Fondazione Rumor) under handelskammeret i Vicenza i samarbejde med Atelier StudioCentroVeneto for virksomhedsoverdragelser i Venedig. *Kontakt: Fondazione Rumor, Centro Produttività Veneto, Chamber of Commerce of Vicenza, Mr Antonio Girardi, tlf. +39 0444 994 770, e-mail: girardi@cpv.org, www.cpv.org*

Eksempel 11 på god praksis - Nederlandene: koordineret støtte

Iværksætterrådet (RZO) udviklede i samarbejde med en bank (RABO) og et revisionsfirma (BDO) en støttestruktur for overdragelse af familievirksomheder ved navn "*Fra enkeltprojekt til en overordnet støtteramme: imod en integreret metode for information og rådgivning om overdragelse af familievirksomheder*". Den omfatter forskellige aktiviteter, der sigter mod at skabe øget bevidsthed, workshops og individuel rådgivning. Pilotprojekterne blev tilrettelagt i samarbejde med handelskammeret i Rijnland og brancheorganisationen for bagere (regionale og sektorbaserede forsøg). Hundreder af virksomhedsejere deltog i møderne og kom med yderst positive reaktioner. Hele projektet blev beskrevet og indsat i en handlingsplan. Den blev tilbudt til andre handelskamre og brancheorganisationer, så de har baggrundsoplysninger til at afholde lignende møder. *Kontakt: Rob van Engelenburg, Raad voor het Zelfstandig*

2.2. Almen og faglig uddannelse

Eksempel 12 på god praksis - Spanien: uddannelse med henblik på virksomhedsoverdragelser

Skolen for erhvervsorganisationer (*Escuela de Organización Industria EOI*) har tilrettelagt et "Videregående program for konsolidering af familievirksomheder" rettet mod overdragerne og de potentielle efterfølgere i familievirksomheder.

Det har til formål at inspirere overdragere, så de anskuer virksomhedsoverdragelsen på samme rationelle måde som andre processer i virksomheden og skal vejlede potentielle efterfølgere med at forberede en strategiplan for den virksomhed, som de snart vil skulle lede.

Programmet varer omkring 11 uger og er opdelt i to moduler: "Overtagelse af ledelsen" og "Strategiplan". Under det første modul foretager man en diagnose af virksomheden med henblik på overtagelsen, og der er mulighed for at diskutere konkrete situationer. Det andet modul omfatter en række seminarer om grundlæggende spørgsmål vedrørende virksomhedsledelse, hvor man blotlægger virksomhedernes styrker og svagheder med henblik på fremtiden. *Kontakt: Escuela de Organización Industria EOI, Braulio Vivas Moreno, tlf. +34 91 349 5681, fax +34 91 554 2394, e-mail: Bvivas@eoi.es, <http://www.eoi.es>*

Eksempel 13 på god praksis - Italien: *Kit.brunello* - selvanalyse

Kit.brunello er et værktøj til selvanalyse af SMV'er, der specifikt er fokuseret på overdragelsesprocessen for (familie)virksomheder, og som er blevet anvendt i mere end 400 virksomheder i Italien. Det indeholder mere end 100 spørgsmål, som kan hjælpe virksomhedsejere, ledere, konsulenter og revisorer med at forstå de stærke og svage punkter i forbindelse med overdragelsen af virksomheder. Dette kan gøres:

- 1) På en meget individuel måde for den enkelte virksomhed. En sådan analyse er nyttig i forbindelse med planlægningen af en flerårig virksomhedsoverdragelsesproces inden for et skræddersyet projekt i fire faser. Den omfatter ikke kun tekniske (finansielle, skattemæssige, juridiske, organisatoriske, forsikringsmæssige osv.) aspekter, men ligeledes analyser af følelsesmæssige, psykologiske/samspilsmæssige og ledelsesmæssige aspekter.
- 2) Lidt mere upersonligt for en gruppe af SMV'er (måske de samme enkeltvirksomheder, men analysen sker anonymt). En sådan gruppeanalyse kan hjælpe institutionelle organisationer eller halvoffentlige institutioner (sammenslutninger, regionalregeringer, handelskamre) med at fokusere på og opnå en samlet forståelse af de forskellige aspekter af virksomhedsoverdragelser inden for et specifikt område. Den omfatter en database, der kan anvendes til at skaffe relevante oplysninger om området og "viser" meget klart, hvordan man

skal planlægge og strukturere koordinerede og sammenhængende reaktioner.

Kontakt: Toni Brunello, StudioCentroVeneto, tlf. + 39 0444 51 27 33, fax +39 0444 51 24 20, e-mail: info@studiocentroveneto.com, www.studiocentro.com/veneto

Eksempel 14 på god praksis - Italien: *Laboratorium* - analyse af overdragelsessituationen for virksomheder og regioner

Laboratorium for virksomhedsoverdragelser er en struktureret procedure, der består af standardiserede delforanstaltninger, der kan gentages. Formålet er at analysere overdragelsessituationen for den enkelte virksomhed og ligeledes for bestemte regioner. Den består af følgende dele:

- 1) En undersøgelse af kendetegnene ved potentielle virksomhedsoverdragelser på lokalt plan (struktureret gennem et kortfattet standardspørgeskema).
- 2) Formidling af undersøgelsesresultaterne til lokalområdet henvendt til alle interessenter såsom ledere af lokale institutioner og halvoffentlige institutioner, unge og ældre virksomhedsejere, potentielle efterfølgere, leverandører af risikovillig kapital og banker, fagfolk og konsulenter samt pressen og medierne.
- 3) Informationsmøder for at bevidstgøre de berørte virksomheder.
- 4) En mere fokuseret rådgivning for at bistå udvalgte virksomheder, både samlet og enkeltvis.
- 5) Oprettelse af et regionalt websted om virksomhedsoverdragelser.
- 6) En endelig rapport, der fremlægges på et afslutningsseminar.

Kontakt: Unioncamere: Mr. Carlo Spagnoli, tlf. + 39 06 047 041, fax +39 06 470 4222, e-mail: carlo.spagnoli@unioncamere.it, <http://www.unioncamere.it>, <http://www.asseforcamere.it> eller Atelier StudioCentroVeneto: Mr. Toni Brunello, tlf. +39 0444 51 27 33, fax +39 0444 51 24 20, e-mail: info@studiocentroveneto.com

Eksempel 15 på god praksis - Finland: "*Giv stafetten videre*" - uddannelse i virksomhedsoverdragelser

Der findes 15 centre for beskæftigelse og økonomisk udvikling over hele Finland. Disse centre huser de kombinerede regionale enheder under handels- og industriministeriet, arbejdsministeriet og land- og skovbrugsministeriet. I de regionale centre i Pirkanmaa, Varsinais-Suomi og Uusimaa startede man en "*Giv stafetten videre*"-tjeneste som pilotprojekt i 2001. Tjenesten blev oprettet for at forvalte overdragelsen af virksomheder til næste generation. Den vil blive iværksat i marts 2002. Tjenesten er baseret på tanken om, at en vellykket virksomhedsoverdragelse skal planlægges grundigt og i god tid. Alle de involverede parter i processen skal analysere alternativerne nøje og ud fra forskellige perspektiver: finansiering,

beskatning, personlige og personalemæssige spørgsmål, typer af overdragelser og virksomhedsudvikling. Virksomhedens kontinuitet og vækst sikres bedst ved, at man overdrager og fastholder den ekspertise og knowhow, der findes i virksomheden. Tjenesten stiller et værktøj til rådighed for virksomhederne, så de kan planlægge og analysere de forskellige muligheder i forbindelse med overdragelsen. Tjenesten består af tre konsulentdage, som leveres af erfarne managementkonsulenter på et fortroligt grundlag fra virksomhed til virksomhed. De konsulenter, der bruges inden for denne tjeneste, skal gennemgå en særlig test. *Kontakt: Mrs Sirpa Alitalo, Ministry of Trade and Industry, tlf. +358-9-160 3680, fax +358-9-160 2666, e-mail: sirpa.alitalo@ktm.fi*

Eksempel 16 på god praksis - Finland: uddannelse med henblik på virksomhedsoverdragelser

Instituttet for mindre virksomheder (SBI) er en del af centret for virksomhedsforskning- og udvikling på handelshøjskolen i Turku. Instituttet for mindre virksomheder har udviklet et *program for overdragelse og udvikling af SMV'er* med henblik på at bistå ved overdragelsen af en virksomhed til næste generation. Programmet varer mellem 9 og 12 måneder og er bestået af kursussessioner, arbejdsgruppemøder, rådgivningssessioner og opgaver. Tanken bag programmet er at vejlede både de nuværende ejere og efterfølgerne ud fra forskellige synspunkter og hjælpe efterfølgerne med at forbedre deres færdigheder inden for virksomhedsdrift. Juridiske og skattemæssige spørgsmål har betydning, men på grundlag af erfaringerne fra tidligere programmer har man konstateret, at de følelsesmæssige aspekter også har betydning og skal medtages i projektet. Formålet med programmet er, at både de nuværende ejere og efterfølgerne skal deltage. Det konkrete resultat af programmet er, at alle deltagerne vil have udarbejdet en plan for virksomhedsoverdragelsen og ligeledes en ajourført forretningsplan. Programmets indhold er imidlertid skræddersyet til behovene i den pågældende region og de deltagende virksomheder. *Kontakt: Irma Vento, Turku School of Economics and Business Administration/ Small Business Institute, tlf. +358-2-3383 480, fax +358-2-3383 393, e-mail: irma.vento@tukkk.fi, http://www.tukkk.fi/sbi*

2.3. Coaching/rådgivning

Eksempel 17 på god praksis - Frankrig: C.R.A.

C.R.A., "*club des cédants et repreneurs d'affaires*" (klub af overdragere og efterfølgere), er en national sammenslutning bestående af tidligere virksomhedsledere, der deltager på et frivilligt grundlag. Sammenslutningen har 30 regionale kontorer og har til formål at lette overdragelsen af virksomheder gennem etablering af kontakter mellem virksomhedsejere samt ved at levere information og bistand. C.R.A. har et register over virksomheder, der er til salg, og som offentliggøres på webstedet og i C.R.A.'s bulletin. Der arrangeres kontakter mellem overdragere, efterfølgere og eksperter, og der arrangeres kurser. Rådgiverne hjælper overdragerne med at forberede præsentationsmaterialet om virksomheden. *Kontakt: C.R.A. – cédants et repreneurs d'affaires, tlf. +33 1 40 26 74 16, fax +33 1 40 26 74 17, www.business.village.fr/CRA*

Eksempel 18 på god praksis - Nederlandene: Stichting Ondernemersklankbord

I 1979 startede *Foundation Ondernemersklankbord* med at yde rådgivning og coaching til SMV'er med alvorlige problemer. Det er en organisation bestående af mere end 200 pensionerede iværksættere, ledere med iværksættererfaring og eksperter, der yder bistand på et frivilligt grundlag. Hvert år søger mere end 2 000 virksomhedsejere rådgivning hos stiftelsen. Forberedelsen af en virksomhedsoverdragelse er en vigtig del af bistanden. Private organisationer har støttet og finansieret stiftelsen. Alle rådgiverne har gennem mange år arbejdet i den private sektor og arbejder især ud fra et længerevarende coaching-forhold med virksomhederne. *Kontakt: Stichting Ondernemersklankbord, Director Drs A. Vrind RA, tlf. +31 70 349 0600, fax +31 70 349 0675, e-mail: avrind@vno-ncw.nl, www.ondernemersklankbord.nl*

Eksempel 19 på god praksis - Østrig: diskussionsforum

Team Beratung er et program inden for det østrigske erhvervskammer i delstaterne Wien og Niederösterreich. Her tilbydes virksomhedsejerne mulighed for at mødes med eksperter inden for arbejdsmarkeds- og sociallovgivning for at drøfte, hvordan de bedst kan overdrage deres virksomhed. *Kontakt: Ms. Claudia Mallin, Wirtschaftskammer Wien, Betriebsgründerservice, tlf. +43 1 51450 1347, fax +43 1 51450 1491, e-mail: claudia.mallin@wkw.at*

Eksempel 20 på god praksis - Finland: mentorordninger

Den finske sammenslutning af lokale og regionale myndigheder består af kommuner og byer i Finland. For fire år siden startede sammenslutningen et projekt ved navn *virksomheds-gudfar*, der havde til formål at få tidligere eller nuværende indflydelsesrige personer i erhvervslivet til at bistå ved udviklingen af kommunernes erhvervsaktiviteter og virksomhederne i deres område. I øjeblikket findes der 400 "gudfædre" i 167 kommuner. Disse "gudfædre" tilbyder ekspertbistand til SMV'er og afholder seminarer om spørgsmål vedrørende virksomhedsoverdragelse. *Kontakt: The Association of Finnish Local and Regional Authorities, tlf. +358 9 7711, fax +358 9 771 2291, e-mail: info@kuntaliitto.fi, www.kuntaliitto.fi*

2.4. Markedet for virksomhedsoverdragelser

Eksempel 21 på god praksis - Danmark: www.ticmarked.dk

ticmarked.dk er en internetbaseret kontaktbørs for køb og salg af små og mellemstore virksomheder. SMV'er kan også søge finansiering (af selskabskapital), og investorer kan tilbyde (selskabs)kapital gennem webstedet. Initiativet er etableret gennem et samarbejde mellem alle de forskellige parter, der er involveret i virksomhedsoverdragelser, repræsenteret ved de største banker, revisionsfirmaer, advokatfirmaer, konsulentfirmaer, organisationer osv. Kontaktbørsen er åben for alle med internetadgang.

Søgekriterierne for mulige købere og sælgere er branche (NACE-koder), geografisk placering, omsætning, antal medarbejdere og kapitalønsker. Alle virksomheder beskrives anonymt, men med henvisning til den formidler, der har foretaget registreringen. Kun godkendte formidlere kan registrere virksomheder på kontaktbørsen, og alle de indledende kontakter sker gennem formidlerne. Matchningen af købere og sælgere sker automatisk, og formidlerne får oplysninger om nye emner på kontaktbørsen via e-mail.

www.ticmarked.dk blev lanceret i september 1999. I juli 2001 havde næsten 100 forskellige formidlere tilmeldt sig kontaktbørsen. I perioden mellem juli 2000 og juli 2001 blev omkring 900 købere og sælgere registreret, og omkring 100 virksomheder blev solgt. Siden april 2001 er kontaktbørsen blevet udvidet til at dække det sydlige Sverige og det nordlige Tyskland. *Kontakt: Peter Dalkiær, Foreningen ticmarked.dk, tlf. +45 3396 9798, e-mail: pda@tic.dk, www.ticmarked.dk*

Eksempel 22 på god praksis - Tyskland: www.change-online.de

CHANGE/CHANCE initiative, et fælles projekt mellem de tyske handels- og erhvervskamre (DIHK), håndværkskamrene (ZDH) og banksektoren (Deutsche Ausgleichsbank), giver både kommende og etablerede virksomhedsejere mulighed for at komme i kontakt med hinanden gennem et omfattende, landsdækkende netværk. Det forbinder lokale og regionale tjenester inden for virksomhedsoverdragelser og har oprettet en omfattende database over købere og sælgere. Alene i første kvartal af 2000 fandt 207 ældre virksomhedsejere en kvalificeret efterfølger til deres virksomhed. I samme tidsrum udnyttede 29 fremtidige virksomhedsejere CHANGE/CHANCE og fandt en virksomhed gennem initiativet. *Kontakt: Deutsche Ausgleichsbank (DtA), tlf. +49 30 850 85 41 14, www.change-online.de*

Eksempel 23 på god praksis - Frankrig: www.bnoa.net

Med støtte fra Den Europæiske Socialfond har de franske handelskamre oprettet en virtuel, landsdækkende kontaktbørs for købere og sælgere af virksomheder inden for håndværksindustrien. Først foretager rådgiverne fra handelskamrene en evaluering (vurdering) af virksomhederne sammen med sælgerne. Tilbuddene formidles dernæst på den landsdækkende virksomhedsbørs for håndværksvirksomheder *BNOA - bourse nationale des opportunités artisanales* (www.bnoa.net). På BNOA-webstedet kan sælgerne let lokalisere mulige købere i Frankrig eller andre steder i Europa. De kan også analysere de væsentligste kendetegn ved de virksomheder, der er til salg. Netværkets rådgivere arrangerer det første møde mellem købere og sælgere, yder støtte, ledsager dem i overgangsfasen og følger op gennem hele overdragelsesprocessen. BNOA er også et intranet-værktøj for netværket af franske handelskamre: Det er et forvaltningsværktøj for virksomhedsoverdragelser og et værktøj, der indeholder information om potentielle købere. *Kontakt: Sylvie Rucheton, Assemblée Permanente des Chambres de Métiers (APCM), tlf. +33 1 44 43 10 56, fax + 33 1 47 20 34 48, e-mail: rucheton@apcm.fr, www.apcm.com, www.bnoa.net*

Eksempel 24 på god praksis - Italien: www.generazionimpresa.com

www.generazionimpresa.com er en online kontaktbørs, hvor købere og sælgere af SMV'er kan mødes og finde egnede emner. Den var oprindeligt baseret på et projekt under handelskammeret i Bologna, men er nu ved at udvikle sig til en større italiensk kontaktbørs, der omfatter hele netværket af italienske og internationale handelskamre. Sælgerne kan registrere deres tilbud ud fra, om ejeren vil gå på pension på kort sigt (1-2 år) eller mellemlangt sigt (inden for 3-4 år). Virksomhedsejeren kan henvende sig til en af partnerne i *GenerAzionImpesa* for at blive registreret i databasen. Databasen forvaltes af handelskammeret i Bologna og er fortrolig, så oplysningerne om sælgere og købere kun er tilgængelige for partnerne. Onlineregistreringen af potentielle hjælpes på vej gennem en selvevaluering. *Kontakt: Camera di Commercio Industria, Artigianato e Agricoltura di Bologna, Mrs. Lauretta Grandi, tlf. + 39 051 6093 485, fax + 39 051 6093 451, e-mail: promozione@bo.camcom.it*

Eksempel 25 på god praksis - Luxembourg: www.chambre-des-metiers.lu

Håndværkskamrene (*Chambre des Métiers*) har oprettet en virksomhedsbørs for købere og sælgere af håndværksvirksomheder. Gennem denne tjeneste ydes der ligeledes personlig rådgivning og opfølgning på overdragelsesprocessen. Denne virksomhedsbørs har været en stor succes, og siden januar 2000 er der skabt mere end 700 kontakter, mere end 180 personer har tilmeldt sig børsen, der er arrangeret over 60 møder mellem overdragere og efterfølgere, og 800 enkeltannoncer er blevet offentliggjort. *Kontakt: Mr Charles Bassing, Chambre des Métiers du Grand-Duché de Luxembourg, tlf. +352 42 67 67 1, fax +352 42 67 87, e-mail: bourse-entreprises@cdm.lu, www.chambre-des-metiers.lu*

Eksempel 26 på god praksis - Luxembourg: www.cc.lu

Handelskamrene har oprettet en tilsvarende virksomhedsbørs, der omfatter erhvervssektorerne inden for deres arbejdsfelt. Handelskammeret stiller sine faciliteter og rådgivere til rådighed ved de første møder mellem de involverede parter, og rådgiverne kan efter anmodning bistå ved de fortsatte forhandlinger. *Kontakt: Mr Yves Karier, Chambre de commerce du Grand-Duché de Luxembourg, tlf. +352 42 39 39 331, fax +352 43 83 26, e-mail: yves.karier@cc.lu, www.cc.lu*

Eksempel 27 på god praksis - Nederlandene: www.kvk.nl

Den største database over købere og sælgere i Nederlandene, "*Enterprise Exchange*", forvaltes af sammenslutningen af handelskamre. I lighed med kunder og tilbudsgivere kan også tredjemand udnytte denne facilitet. Siden 1994 er mere end 9 200 profiler blevet indsat i databasen (mod betaling). I 1999 var det tilsvarende tal 1 150+, og det steg til omkring 1 300 i 2000. Der arbejdes nu på en internetapplikation, der vil betyde en yderligere styrkelse af samarbejdet med andre organisationer. Handelskamrene yder støtte i processen, der slutter med, at profilerne matches, således at der etableres kontakt. Private organisationer og virksomhedsejere fortsætter så med indgåelse af købs/salgskontrakter. *Kontakt: Mr Mark Kikkert, Association of*

Chambers of Commerce in the Netherlands, tlf. +31 348 426911, fax +31 348424368, e-mail: Post@vkv.kvk.nl, www.kvk.nl

Eksempel 28 på god praksis - Østrig: www.nachfolgeboerse.at

www.nachfolgeboerse.at giver unge iværksættere mulighed for at få direkte kontakt til virksomhedsejere, der er på udkig efter efterfølgere og i færd med at forberede overdragelsen af virksomheden. *Nachfolgeboerse* indeholder oplysninger om virksomhedsejere, der ønsker at trække sig helt tilbage eller forblive i deres tidligere virksomhed som konsulenter og derfor prøver at finde en passende efterfølger til virksomheden. Derudover findes der oplysninger om unge iværksættere, der er interesserede i at overtage en eksisterende virksomhed, samt oplysninger om unge mennesker, der er villige til at tage udfordringen op og blive selvstændige. Som virksomhedsejer eller (potentielt) efterfølger kan man blive medlem af *Nachfolgeboerse* og læse alle de elektroniske reklamer som i en avis. Desuden har medlemmerne mulighed for at svare direkte. Det er en hurtig, enkel og ubureaukratisk foranstaltning, hvor annoncørernes anonymitet sikres. *Kontakt: Junge Wirtschaft Österreich, Wirtschaftskammer Österreich, tlf. +43 1 501 05 3226, www.nachfolgeboerse.at*

Eksempel 29 på god praksis - Finland: www.yrittajat.fi

Den finske arbejdsgiverforening har en *virksomhedsbørs* rettet mod sælgere og købere af virksomheder. Virksomhedsbørsen blev oprettet i 1999, og årligt sælges eller købes der ca. 200-300 virksomheder. Reklamerne vedrører salg eller køb af virksomhed eller dele heraf, og ansøgninger eller tilbud om finansiering og udnyttelse af en forretningsidé (som f.eks. opfindelser) offentliggøres på virksomhedsbørsen. Man kan søge på virksomheder i henhold til branche. Annoncepakken omfatter to annoncer i arbejdsgiverforeningens tidsskrift, to i *Kauppalehti* (førende finsk erhvervsavis) og seks måneders tilstedeværelse på virksomhedsbørsens internetsider. Hvis man ønsker at reflektere på annoncerne på internettet, skal man udfylde et svarskema med baggrund og kontaktoplysninger, som sendes til arbejdsgiverforeningen. Det er også muligt at sende svarene pr. brev eller pr. fax. I efteråret 2001 var denne virksomhedsbørs fortsat rettet mod medlemmerne af den finske arbejdsgiverforening (i alt 57 000 medlemmer). Sælgeren af virksomheden skal være medlem, mens køberen kan være hvem som helst. *Kontakt: Director Mr Risto Suominen, The Federation of Finnish Enterprises, tlf. +358-9-229 22932, fax +358-9-229 22980, risto.suominen@yrittajat.fi, www.yrittajat.fi*

2.5. Finansiering

Eksempel 30 på god praksis - Belgien: særlige lån til virksomhedsoverdragelser

Allerede før 1998 havde man indført et system af *særlige lån til hjælp til virksomhedsoverdragelser*. Disse lån finansieres af en offentlig institution, "Fonds de Participation". Ansøgninger om sådanne lån sendes til en privat bank, der har en aftale med "Fonds de Participation/Participatiefonds".

Kontakt: Fonds de Participation/ Participatiefonds, tlf. +32 2 210 87 87, fax +32 2 210 87 79, e-mail: info@fonds.org, www.fonds.org

Eksempel 31 på god praksis - Danmark: *VækstKaution* - en lånegarantiordning

Formålet med VækstFonden er at styrke vækstpotentialer i dansk erhvervsliv ved at støtte og udvikle små og mellemstore virksomheder. VækstFonden opfylder sine målsætninger ved at indgå i partnerskaber med ventureselskaber, der har specifikke investeringsstrategier. Den 1. august 2000 lancerede VækstFonden lånegarantiordningen "*VækstKaution*". Formålet med og fokus for ordningen er at hjælpe SMV'er ved at finansiere deres vækstpotentialer. Gennem ordningen ydes der støtte til virksomhedsoverdragelser gennem udstedelse af kautioner, der dækker betalingen af goodwill, som finansieres af banken, hvorved køberens muligheder for at sammensætte en hensigtsmæssig finansieringspakke styrkes. De udstedte kautioner dækker 75 % af banklån op til 2 mio. DKK (~268 000 EUR) og 50 % af lån på over 2 mio. DKK op til et maksimalt samlet lånebeløb på 5 mio. DKK (~672 000 EUR). Alle låneansøgninger håndteres af bankerne i henhold til visse betingelser. I ordningens første år har man ydet støtte til virksomhedsoverdragelser gennem 79 kautioner til i alt 117 mio. DKK (~15,7 mio. EUR) for banklån. *Kontakt: Kaj Dover, VækstKaution, tlf. +45 3529 8600, fax +45 3529 8635, e-mail: vf@vaekstfonden.dk, www.vaekstfonden.dk*

Eksempel 32 på god praksis - Frankrig: *EDEN* - et støtteprogram til virksomhedsoverdragelser

EDEN-programmet, "et incitament til udvikling af nye virksomheder", er et initiativ, som den franske regering har taget for at bistå både ved oprettelse af nye virksomheder (af unge og modtagere af indkomststøtte) og overdragelse af virksomheder til medarbejderne (navnlig hvor medarbejderne overtager virksomheden efter retligt forlig eller likvidation). Den praktiske gennemførelse af programmet er overdraget til private virksomheder. Under *EDEN* fritages nystartede virksomheder for socialsikringsbidrag i 12 måneder, de får mulighed for at anvende særlige checks til betaling af særlige rådgivere (*chèques conseil*) og rentefrie lån, hvis størrelse afhænger af indholdet i forretningsplanen. I øjeblikket er lånenes maksimale løbetid fem år. Siden september 2001 er det rentefrie lån blevet erstattet af et statstilskud. Statstilskuddet ydes (i lighed med det tidligere rentefrie lån), hvis projektet allerede har opnået lån fra den udpegede private virksomhed - et såkaldt "*prêt d'honneur*" - eller et banklån. Gennem *EDEN* ydes der også støtte til nye iværksættere i de første tre år efter start af egen virksomhed eller overtagelse af en eksisterende. (*Artikel L. 351-24 og R. 351-41 til R. 351-49 i den franske arbejdsmarkedslov*) *Kontakt: Ministère de l'emploi et de la solidarité – DGEFP – mission promotion de l'emploi, tlf. +33 1 44 38 29 60, fax +33 1 44 38 34 06, www.emploi-solidarite.gouv.fr*

Eksempel 33 på god praksis - Luxembourg: *Prêt du démarrage* – et kautionsfrit lån til nystartede virksomheder og ved virksomhedsoverdragelser

Ordningen med *prêt au démarrage* blev oprettet i marts 2002 af S.N.C.I. (Société Nationale de Crédit et d'investissement). Dette kautionsfri lån blev indført for at hjælpe unge iværksættere, som mangler kapital, når de ønsker at starte eller overtage en virksomhed. For at få adgang til denne låneordning skal iværksætteren opfylde flere betingelser: Det skal være den første virksomhedsstart, alle juridiske tilladelser skal være på plads, mindst 15 % af den støtteberettigede investering skal finansieres af iværksætterens egen kapital, projektets levedygtighed skal godtgøres gennem en forretningsplan. Lånet har en løbetid på 10 år, og lånebeløbet går fra 10 000 EUR til 400 000 EUR. Rentesatsen er fastsat til S.N.C.I.'s lange rente plus 1,5 procentpoint. Der kræves ingen sikkerhedsstillelse. *Kontakt: Société Nationale de Crédit et d'Investissement, tlf. +352 46 19 71 -1, fax +352 46 19 79, e-mail: snci@snci.lu, http://www.snci.lu*

Eksempel 34 på god praksis - Finland: iværksætterlån

Finnvera plc er et specialiseret finansieringsselskab, der tilbyder finansieringstjenester med henblik på at fremme finske virksomheders indenlandske transaktioner samt fremme af virksomhedernes eksport og internationalisering. I forbindelse med virksomhedsoverdragelser kan selskabet yde direkte finansiering eller forskellige typer af hjælpefinansiering til f.eks. at øge virksomhedens selskabskapital eller til midlertidig finansiering af låne- og egenkapital (mezzanine financing), til betaling af købsprisen på virksomheden eller til behovet for investerings- og driftskapital. Finnvera yder ikke risikovillig kapital. Det finansielle instrument, der ydes specifikt til virksomhedsoverdragelser, kaldes "*iværksætterlån*" (indført 1. september 2001). Iværksætterlånet er beregnet til situationer, hvor man skal betale eller rejse aktiekapitalen i et aktieselskab eller investeringen i et interessentskab eller et kommanditselskab eller til situationer, hvor man køber aktier eller kapitalrettigheder. I disse tilfælde kan iværksætterlånet bruges, når virksomheden grundlægges, når aktiekapitalen udvides, når der skal gennemføres et generationsskifte, eller ved opkøb af andre virksomheder. Personen, der ansøger om et iværksætterlån, skal være en aktionær, der besidder mindst 20 % af aktiekapitalen og stemmeretten i et aktieselskab, interessent i et interessentskab eller komplementar i et kommanditselskab. Ansøgerne skal arbejde på fuld tid for virksomheden og skal tjene deres udkomme gennem virksomheden. Lånet er et personligt lån til virksomhedsejeren. Det kan også ydes til flere grundlæggere af samme virksomhed. Det maksimale lånebeløb er 85 000 EUR. *Kontakt: Finnvera plc, tlf. 358 204 6011, www.finnvera.fi*

BILAG 4: KOMMISSIONS HENSTILLING VEDRØRENDE OVERDRAGELSE AF SMÅ OG MELLEMSTORE VIRKSOMHEDER

KOMMISSIONENS HENSTILLING
af 7. december 1994
vedrørende overdragelse af små og mellemstore virksomheder (*)
(Tekst af betydning for EØS)
(94/1069/EF)

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER HAR -

under henvisning til traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab og

ud fra følgende betragtninger:

Rådet har vedtaget afgørelse 89/490/EØF⁽¹⁾ vedrørende bl.a. forbedring af erhvervsklimaet; det program for støtte til små og mellemstore virksomheder, der er fastlagt ved nævnte afgørelse, er revideret ved Rådets afgørelse 91/319/EØF⁽²⁾; Rådet har ved resolution af 17. juni 1992⁽³⁾ bekræftet sin forpligtelse til at styrke foranstaltningerne til fordel for virksomhederne;

Rådet har ved afgørelse 93/379/EØF⁽⁴⁾ med virkning fra 1. juli 1993 vedtaget et program til styrkelse af prioriterede områder og med henblik på at sikre kontinuiteten i erhvervspolitikken; programmer sigter først og fremmest mod forbedring af virksomhedernes retlige, skattemæssige og administrative vilkår og indeholder en særlig undersøgelse af virksomhedsoverdragelse;

i Hvidbogen om vækst, konkurrenceevne og beskæftigelse omtales overdragelse af virksomheder som et af de prioriterede områder, hvor der er behov for foranstaltninger til forbedring⁽⁵⁾;

i det integrerede program til fordel for SMV og håndværksfagene af 3. juni 1994⁽⁶⁾ bebudes der en henstilling fra Kommissionen vedrørende virksomhedsoverdragelse inden for rammerne af fællesskabsydelse til forbedring af erhvervsklimaet;

Kommissionen har i sin meddelelse om forbedring af forholdene for små og mellemstore virksomheder bebudet et initiativ, der sigter mod at lempe beskatningen af arv og gavedispositioner⁽⁷⁾;

Rådet opfordrer i sin resolution af 10. oktober 1994⁽⁸⁾ medlemsstaterne og Kommissionen til at undersøge de gældende bestemmelser, der lægger hindringer i vejen for virksomheders oprettelse, vækst og overdragelse;

Kommissionen har foretaget denne undersøgelse og konstateret, at flere tusinde virksomheder hvert år er tvunget til at lukke virksomheden på grund af uoverstigelige vanskeligheder i forbindelse med overdragelsen af disse; sådanne likvidationer har negative virkninger for virksomhedernes økonomiske struktur samt for deres kreditorer og arbejdstagere;

tabet af arbejdspladser og økonomiske midler er så meget mere beklageligt, som det ikke er en konsekvens af markedskræfterne, men af utilstrækkelig forberedelse af overtagelsen og af uoverensstemmelse mellem visse dele af medlemsstaternes retsregler, navnlig på området selskabs-, arve- og skatteret;

bestræbelser, der tager sigte på at sensibilisere, informere og uddanne virksomhedsejeren med henblik på at få denne til at forberede arvespørgsmålet grundigt i levende live, ville bidrage til at øge chancerne for at gennemføre overdragelsen med succes;

en række ændringer i medlemsstaternes retsregler ville imidlertid åbne mulighed for en betydelig forøgelse af antallet af succesfulde virksomhedsoverdragelser;

en af hindringerne for en vellykket overdragelse er, at det er vanskeligt for arvtagerne at finansiere kompensationen til medarbejdere, der forlader virksomheden; fyldestgørende finansieringsinstrumenter burde være disponible i alle medlemsstater;

med henblik på forberedelse af overdragelsen kan det være nødvendigt at ændre virksomhedens retlige status og anvende den status, der er bedst egnet for at opnå et godt resultat af transaktionen; virksomhederne har ikke i alle medlemsstater ret til omdannelse og til at ændre retlig status uden at opløse virksomheden og stifte en ny enhed; disse transaktioner medfører udgifter og administrative forholdsregler samt en periode med usikkerhed for selskabsdeltagere og tredjemand;

aktieselskabet ser ud til at være en af de former, der bedst opfylder de krav, der stilles i forbindelse med en overdragelse; der stilles imidlertid strenge betingelser med hensyn til oprettelse og daglig ledelse af et aktieselskab; betingelserne er sædvanligvis fastsat med henblik på et aktieselskab, der har mange aktionærer, i den hensigt at beskytte selskabsdeltagere og tredjemand; nogle af disse betingelser synes ikke at være nødvendige, når det drejer sig om en virksomhedsejer, som prøver på at stifte et aktieselskab inden for familien med det formål at lette overdragelsen;

visse teknikker eller retlige former letter overdragelsen, idet der derved åbnes mulighed for en sondring mellem administrative beføjelser og ejendomsret til virksomheden;

skattereglerne burde ikke kunne hindre, at en virksomhed anvender den bedst egnede retlige status for at opnå en vellykket overdragelse; det samme gælder alle andre former for forberedelse af overdragelsen, såsom tilførsel af aktiver, fusion, spaltning og ombytning af kapitalandele;

i de fleste medlemslande opløses et interessentskab eller et kommanditselskab ved en selskabsdeltagers død, medmindre andet er anført i kontrakten; desuden kan en selskabsdeltagers ensidige dispositioner afvige fra selskabskontrakten, og i lovgivningen angives det ikke, hvad der har forrang; ved en sådan selskabsdeltagers død kan denne uoverensstemmelse skabe en konflikt, der bringer selskabets fortsatte eksistens i fare, og som endog kan medføre likvidation;

når en af deltagerne i et interessentskab eller et kommanditselskab eller ejeren af en enkeltmandsvirksomhed afdør, er medarbejderne i de fleste medlemslande forpligtet til at udtale sig enstemmigt om virksomhedens skæbne; virksomhedens eksistens kan følgelig bringes i fare, hvis blot en af arvingerne ønsker at blokere;

en af de største hindringer for en vellykket overdragelse inden for familien er den dermed følgende skattebyrde; udredningen af arve- eller gaveafgifter risikerer at sætte

virksomhedens finansielle ligevægt og følgelig dens eksistens på spil; dette skattesystem bevirker, at europæiske virksomheder befinder sig i en ufordelagtig situation i forhold til konkurrencen på verdensplan;

krav om øjeblikkelig erlæggelse af arve- og gaveafgifter kan tvinge virksomhedens arvinger til at realisere en del af aktiverne eller til at sælge hele virksomheden, ja endog til at lade den likvidere;

ved værdiansættelse af virksomheden bør der tages hensyn til en eventuel formindskelse af virksomhedens værdi som følge af overdragelsen;

det er vanskeligere end før i tiden at finde en arvtager inden for familien; virksomhedssalg er en overdragelsesmåde, som bør lettes for at sikre virksomhedens overlevelse, især når overdragelsen ikke kan gennemføres inden for familien; det er absolut nødvendigt at tilskynde virksomhedsejeren til at tilrettelægge overdragelsen i levende live;

medarbejdernes overtagelse af virksomheden er en overdragelsesmåde, som bør fremmes; en sådan åbner mulighed for at sikre virksomhedens kontinuitet samt overførsel af knowhow og indhøstet erfaring;

nogle medlemsstater har allerede iværksat foranstaltninger til at lette virksomhedsoverdragelse; visse fremgangsmåder kunne overføres til andre medlemsstater

UDFÆRDIGET FØLGENDE HENSTILLING:

Artikel 1

Målsætninger

Medlemsstaterne opfordres til at træffe de nødvendige foranstaltninger til at lette overdragelsen af de små og mellemstore virksomheder med det formål at sikre virksomhedernes overlevelse og opretholdelsen af de dertil knyttede arbejdspladser.

Medlemsstaterne opfordres navnlig til at træffe de bedst egnede foranstaltninger, således at deres retlige, skattemæssige og administrative system kompletteres med henblik på:

- at sensibilisere virksomhedsejeren over for problemerne i forbindelse med overdragelse og derigennem anspore ham til at forberede denne transaktion i levende live
- at skabe finansielle vilkår, som fremmer en vellykket overdragelse
- at gøre det muligt for virksomhedsejeren at forberede overdragelsen på en effektiv måde ved at stille egnede instrumenter til hans rådighed

- at sikre kontinuiteten i interessentskaber, kommanditselskaber og enkeltmandsvirksomheder i tilfælde af, at en af selskabsdeltagerne eller virksomhedsejeren afgår ved døden
- at sikre en vellykket familieoverdragelse ved at undgå, at beskatningen af arv og gavedisposition bringer virksomhedens overlevelse i fare
- skattemæssigt at tilskynde virksomhedsejeren til at overdrage sin virksomhed ved salg eller at lade den overtage af lønmodtagerne, især hvis der ikke er en arvtager inden for familien.

Artikel 2

Information

Offentlige eller private initiativer, der tilsigter sensibilisering, information og uddannelse af virksomhedsejere - og dermed forberedelse af deres succession - bør fremmes, således at en vellykket overdragelse af de små og mellemstore virksomheder sikres.

Artikel 3

Finansielle vilkår

Små og mellemstore virksomheder bør nyde godt af finansielle vilkår, som fremmer muligheden for at gennemføre overdragelsen med succes.

Artikel 4

Forberedelse af overdragelsen

Virksomhedsejerne bør have egnede instrumenter til rådighed, således at en hensigtsmæssig overdragelse af virksomheden er mulig. Med henblik herpå opfordres medlemsstaterne til:

- a) at sørge for, at virksomhederne har ret til omdannelse og dermed mulighed for under hensyntagen til tredjemands og selskabsdeltageres rettigheder at overgå fra én retlig status til en anden uden at skulle opløse virksomheden eller oprette en ny enhed
- b) at give de små og mellemstore virksomheder mulighed for at etablere sig i form af et aktieselskab, der kun har et meget begrænset antal aktionærer, og hvis oprettelse og ledelse er enklere i forhold til, hvad der gælder for aktieselskaber, hvis aktier har en vid udbredelse på de finansielle markeder
- c) at gøre det muligt at stifte et aktieselskab med kun én selskabsdeltager som angivet i artikel 6 i Rådets tolvte direktiv 89/667/EØF (1)
- d) i forbindelse med beskatning af transaktioner, der har til formål at adskille administrative beføjelser og ejendomsret til virksomheden, at anerkende den økonomiske nødvendighed af de retlige transaktioner i de tilfælde, hvor de gennemføres med det formål at lette overdragelsen, og i påkommende tilfælde at træffe foranstaltninger til at godkende og fremme dem
- e) uafhængigt af forpligtelserne i henhold til fællesskabsretten at anvende princippet om skattemæssig neutralitet ved transaktioner i forbindelse med overdragelse, såsom tilførsel

af aktiver, fusion, spaltning og ombytning af kapitalandele. Reglen om skattemæssig neutralitet bør ligeledes gælde for stempelafgifter, registreringsafgifter og andre lignende afgifter.

Artikel 5

Interessentskabers, kommanditselskabers og enkeltmandsvirksomheders kontinuitet

Interessentskabers, kommanditselskabers og enkeltmandsselskabers kontinuitet bør sikres i tilfælde af en selskabsdeltagers eller virksomhedsejers død. Med henblik herpå opfordres medlemsstaterne til:

a) at anvende princippet om et interessentskabs og et kommanditselskabs kontinuitet ved en selskabsdeltagers død, således at de resterende selskabsdeltagere kan beslutte at føre selskabet videre med eller uden deltagelse af den afdøde selskabsdeltagers arvinger mod i påkommende tilfælde at udbetale den afdødes andel; selskabskontrakten kan fravige princippet om selskabets kontinuitet

b) når spørgsmålet om eventuel uoverensstemmelse mellem selskabskontrakten og de testamentariske bestemmelser eller gavedispositioner ikke er afklaret, at indføre en bestemmelse i den nationale lovgivning, hvorefter selskabskontrakten har forrang frem for en selskabsdeltagers ensidige dispositioner

c) at drage omsorg for, at familieretten, arveretten og i særdeleshed reglen om enstemmighed i forbindelse med beslutninger, der træffes som led i sameje, ikke kan bringe virksomhedens kontinuitet i fare i tilfælde af, at en selskabsdeltager i et interessentskab eller et kommanditselskab eller ejeren af en enkeltmandsvirksomhed dør

d) at drage omsorg for, at den i litra a) nævnte udbetaling af afdødes andel samt den betaling af kompensation til arvinger i mindretal, der følger af litra c), ikke kan bringe virksomhedens overlevelse i fare. Det bør i den forbindelse fastsættes, at kompensationen, hvis parterne vælger ratevis betaling, beregnes på grundlag af virksomhedens handelsværdi inkl. kundekreds («goodwill»), medens kompensationen, hvis en part kræver øjeblikkelig betaling, beregnes udelukkende på grundlag af regnskabsværdien.

Artikel 6

Skattemæssige vilkår ved succession og gavedisposition

Virksomhedens videreførelse bør sikres ved en hensigtsmæssig skattemæssig behandling af succession og gavedisposition. Med henblik herpå opfordres medlemsstaterne til at træffe en eller flere af følgende foranstaltninger:

a) lempe beskatningen af strengt erhvervmæssige aktiver i tilfælde af overdragelse ved gavedisposition eller arv inkl. arve-, gave- og registreringsafgifter under forudsætning af en troværdig videreførelse i en bestemt minimumsperiode

b) give arvingerne mulighed for ratevis eller udskudt betaling af gave- eller arveafgifter, såfremt de fortsætter virksomhedens drift, og indrømme dem rentefritagelse

c) drage omsorg for, at den skattemæssige vurdering af virksomheden kan foretages under hensyntagen til udviklingen i dens værdi indtil nogle måneder efter virksomhedsejerens død.

Artikel 7

Overdragelse til tredjemand

Virksomhedsejeren bør tilskyndes til i levende live at planlægge overdragelse til tredjemand, når en sådan ikke kan finde sted inden for familien. Med henblik herpå opfordres medlemsstaterne til at:

a) undlade beskatning af i hvert fald en del af salgsudbytte eller kapitalvinding hidrørende fra en virksomheds aktiver i tilfælde af salg, især når ejeren har nået en alder af 55 år; tilskynde skattemæssigt til reinvestering af indtægt fra salg af en virksomhed i en anden ikke-børsnoteret virksomhed, der er aktivt beskæftiget med produktion eller salg af varer eller tjenesteydelser

b) lette lønmodtagernes overtagelse af virksomheden i skattemæssig henseende gennem en lempelse af kapitalvindingsskatten i forbindelse med overdragelse af andele til lønmodtagerne gennem fritagelse for registreringsafgifter, gennem skattemæssige fordele, når finansielle midler stilles til rådighed for lønmodtagerne til gennemførelse af erhvervelsen eller gennem udskydelse af beskatningen indtil det tidspunkt, hvor lønmodtageren sælger sine andele; disse foranstaltninger bør ligeledes være gældende for en virksomhed eller et andelsforetagende, der er oprettet af lønmodtagerne.

Artikel 8

Indbyrdes samordning

Medlemsstaterne opfordres til i kontakt med Kommissionen at underrette og rådføre sig med hinanden med henblik på at drage nytte af udvekslingen af erfaringer og de bedste fremgangsmåder i forbindelse med overdragelse af små og mellemstore virksomheder, navnlig med henblik på iværksættelse af de foranstaltninger, der anbefales i denne henstilling.

Artikel 9

Rapport

For at give Kommissionen mulighed for at vurdere de opnåede fremskridt opfordres medlemsstaterne til senest den 31. december 1996 at meddele teksten til de vigtigste lovmæssige og administrative bestemmelser, som vedtages for at efterkomme denne henstilling, og til at underrette Kommissionen om enhver yderligere ændring inden for området.

Artikel 10

Adressater

Denne henstilling er rettet til medlemsstaterne.

Udfærdiget i Bruxelles, den 7. december 1994.

På Kommissionens vegne
Raniero VANNI d'ARCHIRAFI
Medlem af Kommissionen

(*) Den forklarende bemærkning til denne henstilling er offentliggjort som en meddelelse i EFT nr. C 400 af 31. 12. 1994, s. 1.

(1) EFT nr. L 239 af 16.8.1989, s. 33.

(2) EFT nr. L 175 af 4.7.1991, s. 32.

(3) EFT nr. C 178 af 15.7.1992, s. 8.

(4) EFT nr. L 161 af 2.7.1993, s. 68.

(5) Hvidbog, del A. En mere konkurrencedygtig økonomi, s. 14 og del B, punkt 2.7.
Forslag til afhjælpning af situationen, s. 88.

(6) KOM(94) 207 endelig udg. af 3. juni 1994.

(7) EFT nr. C 187 af 9.7.1994, s. 5.

(8) EFT nr. C 296 af 22.10.1994, s. 6.

(1) EFT nr. L 395 af 30.12.1989, s. 40.